

bokselskap.no, Oslo 2018

Thomas P. Krag: *Kobberslangen*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1895 (København/Gyldendal).

Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no)

ISBN: 978-82-8319-435-7 (digital, bokselskap.no), 978-82-8319-436-4 (epub),

978-82-8319-437-1 (mobi)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Thomas P. Krag

Kobberslangen

Roman i tre Bøger

bokselskap.no

Oslo 2018

[Indledende Kapitel](#)

[Første Bog: De to Verdener](#)

[Anden Bog: Havet og Døden](#)

[Tredje Bog: Kobberslangen](#)

INLEDEDE KAPITEL

[7] Folket plagedes i den store Ørken, hvorigjennem det vandrede, af giftige Slinger, der sneg sig ind paa dem og gav mange Døden eller lod dem leve med Smerte. Da gik Profeten for Herrens Aasyn og sagde til ham: Herre! dit Folk plages og pines; thi mange giftige Slinger giver dem Gift af sine Tænder. Hvad skulle vi gjøre? Herren svarede: Du skal støbe en Slange, og gjøre den af Kobber og hænge den under den aabne Himmel og befale den ulykkelige, som pines af Slangens Bid, at hæve sine Øjne mod Kobberslangen. Da vil hans Smerte forstumme, og Ro vil falde over ham. Profeten svarede: Herre, hvad sagde du? skal jeg gjøre Folket en *Slange*? Men Herren sagde til ham: Ja netop en Slange skal du give dem! Vilde du maaske heller at de skulde kaste sine Øjne paa en Paafugl eller en Due? Men Herre! vedblev Profeten med [8] Forundring i sin Mine, skal jeg saa i alfald ikke gjøre Slangen af ædelt Metal, af Guld eller Sølv? saa den kan holde sig blank og skinnende, værdig at tilbedes? Men Herren svarede og sagde: Hvor I dog er en besynderlig Slægt, I fra Adam og Eva! Hvor længe ville I tilbede Guld og Sølv? Hvor megen lykkelig Ro have I anammet, efter at I saalænge har tilbedt disse? Lyd nu mine Ord og gjør dig en Slange og gjør den af Kobber og hæng den under min Himmel og lad den dækkes af Irr og Rust. Thi jeg siger dig, at Folkets Liv er snarere Kobberets end Guldets, og kan det tilbede Kobberslangen under Himlen, vil det ogsaa kunne overvinde de giftige Slangers Bid, ja det vil kunne tilbede det ganske Liv med dets Kampe, dets Forvildelser, dets Glæder og dets Sorger. Kobberet er Sandheden og Sandheden er Skjønheden. Hæv Eders Øjne og se Kobberets rige Skjønhed.

Men Profeten støbte sig en Slange og gjorde den af Kobber, og denne Slange hængte han op og lærte Folket at tilbede den ifølge Herrens Ord. Og Ørkenes mangehaande Slinger voldte dem ingen Smerte mere, og Ro faldt over deres Sjæle.

FØRSTE BOG

DE TO VERDENER

I

[11] Naar jeg tænker paa den Grøbenske Slægt, er det, som saa jeg Træerne i en Skov: De nærmeste Træer ser jeg tydeligt, og jeg kan beskrive deres Stamme og Farven af deres Grenes Løv. Af dem længer borte ser jeg kun Kronernes Omrids, og endnu fjernere bliver ogsaa disse utydelige for mine Øjne.

Men en Slægt kan dø ud, ligesom en Skov kan visne. Og at granske en saadan Slægt er ligesom at vandre omkring i en visse Skov. Men jeg holder af at vandre i falmede Skove, og jeg ynder at læse Historien om Mennesker, som engang levede og led, og efter hvem det er blevet stille. Efter hvem hvert Spor er borte, uden for den Ensomme, der ved Lampens Skin læser om dem, ikke af Bøger, men af et gulnet Blad, der ligesom ved Vinden er kommet i hans Eje. Og de Tanker den ensomme i den stille Nattetime [12] sender den døde synes mig skønne som de Blomster, Vandringsmanden lægger paa hans Grav.

Jeg havde længe læst i den Grøbenske Slægts Historie og meget fik jeg ikke at vide om dem, hvorom jeg læste, før jeg naaede de to sidste. Den første af disse var en mærkelig Mand; men den sidste, som dog ingen Støtte havde i denne Verden, ham saa jeg, fra den Dag, da Himlen lukkede sig for ham, at voxte til en Gud.

*

Naar jeg skal berette om den Grøbenske Slægt, begynder jeg med Jonas Grøben, den første af Slægten, hvorom mere vides med Sikkerhed. Han var gennem hele sit Liv en stræbsom og klog Mand. Nogle beskyldte ham for Gjerrighed, men som det vil vise sig, kunde han nok bruge Penge til Ting, der pryder Livet. Rigtignok vil det ogsaa ses, at hvad han ofrede Penge paa, bestod af

Ting, der altid har Penges Værd: Guld og Sølv. Ingen dyrebar Vin, som skummer nu, men næste Øjeblik er borte, kun efterladende sig Lys og Sang. Ej Silke, der skinner i Dag og til næste Aar er slidt og bleget, ej Pelsværk: Maar, Zobel og Bisam, der folder sig ^[13] smukt og mygt i Aar, men af hvilket efter en Tid Haarene falder. Nu, lad derfor være, at han holdt meget paa, hvad der har Penges Værd, men saa skal det ogsaa siges, at han i mange Henseender var en god Mand: en hensynstagende Ægtemand, en mild Fader og først og sidst en kyndig Mand til at faa sin store Ejendom til at trives og blomstre. Han købte ind to store Skove og et Jorde, som han fik billigt af Ejermanen, Gabriel Skierstad, fordi dennes Gaardskarl havde set Djævelen ⁿⁱ der. Desuden købte han flere Sølv- og Guldgenstande, bl. a. to Frugtvaser af drevet Sølv, ^[14] fire Ølkrus ogsaa af drevet Sølv og med Gulddukater paa Laaget, en Utallighed af Sølvskeer og Sølvgafler, desuden fire trearmede Sølvlysestager, desuden en Guldsnusdaase, en Guldæske til at gemme Ringe og andre Kostbarheder i, en Guldlugtedaase med Svamp, hvorpaa et lugtende Stof, der aldrig gik bort. Endelig købte han til sin Hustru paa en Rejse til Rotterdam en Brystnaal af Perler samt et Armbaand med Rubiner og Diamanter, endelig en Ring for sig selv med en sjælden Sten, hvori selve Lyset syntes at have taget Stade.

Jonas Grøben havde en Søn Petter Grøben, der gjorde sig kjendt ved sin Styrke og Myndighed. Som nu mod en Præst Mads Pedersen, der var uduelig og lad til Overmaal. Denne Præst havde formedelst sin Uduelighed og Ukyndighed ingen eller yderst faa, der hørte paa hans Prædiken, men det brød han sig ikke om. Han gik tilsidst kun til Kirke hver Søndag og sagde: «Naar I ikke er flere end de fire jeg ser, saa holder jeg ingen Gudstjeneste.» Hvorpaa han gik sin Vej. Men engang var der kommen flere, hvoriblandt Petter Grøben. Men da Mads Pedersen saa, at der var mindst tredive, gav han sig til at skjælde dem ud: «I Maddikesække,» sagde ^[15] han, «I Spyttegjøge! I Himmelhunde! – Hvorfor komme I hid? Se til at komme Jer ud.» Hvorpaa han gik sin Vej sammen med Klokkeren. Men Petter Grøben lod ikke Præsten have gjort dette for intet: kort efter udvirkede han ved sin Myndighed, at den uduelige og dovne Sjælesørger blev afsat fra sit Embede.

Petter Grøben havde to Børn, en Søn ved Navn Hans og en Datter Eva. Hans

Grøben var en vakker, rolig Mand, der alt som ung lod Skjægget gro langt, noget, der vakte manges Misbilligelse. Han syslede forresten meget med sin Gaard, særlig med sine Heste. Men desuden havde han Forstand paa aandelige Ting, og han var meget gudfrygtig. Hans Søster Eva boede hos ham, til han giftede sig. Saa flyttede hun til en Gaard en Mil borte og vilde ikke se sin Broder mere. Ingen vidste Grunden, hvorfor hun gjorde dette. Nogle troede, at hun havde fattet en ulyksalig Kjærlighed til sin egen Broder. Saa meget kan med Sikkerhed siges, at hun var et Menneske, hvem ingen helt forstod. Den Sorg, hun bar paa, syntes ej at kunne helbredes; man saa hende aldrig smile. Hun boede ganske for sig selv paa den Gaard, hvorhen hun var flyttet. Først ved sin Død lod hun sig bære tilbage ^[16] til det fædrene Hus, og for første Gang i hele sit Liv græd hun højt, da hendes Broder knælede ved hendes Dødsleje og sagde hende Farvel.

Hans Grøben levede lykkelig med sin Hustru, med hvem han fik to Børn, en Søn og en Datter. Paa sit Dødsleje gav han sin Søn mange Formaninger til Mildhed og Redelighed, dem, han bad ham følge. Han var otte og sexti Aar, da han døde.

Før jeg gaar videre og fortæller om Hans Grøbens Børn, maa jeg sige nogle Ord om en vis Michaël, der efter hvad jeg har kunnet forstaa er en Fætter eller en Tremening af Hans Grøben. Han var som en fremmed Blomst i denne Urtegaard. Han sang og digtede Vers. Som nu dette:

Aftensang.

Over Fjeld og Dal og Li
Aftenen siig langsomt sænkte
Fugle-Sangens Melodi
Stundom sig betænkte.

Men saa kom dens Tone-Væld
Med fornyet Klang tilbage,
I den vemods-fulde Kveld
Hørdes Gjøgens Klage,

^[17] Spurvens Kvidder, Finkens Skriig,

Skiærens Skrat, det næse-viise:

«I kan tænke, det er miig,

«Som kan sligt opviise.

«Hvad har Gjøgens Melodi,

«Spurvens Kvidder her at sige?

«Jeg behersker, det ved I,

«Hele Sangens Rige.»

Skiær, hvor du dog indbildsk er!

Indbildsk? – hartad uforskammet,

Som vil regne Sangers Hær,

Under Fugle-Krammet.

Diidhen hører ikkun du,

Du og alle dine Jevne:

Kraagen, Korpen, Kajen – huh!

Lad mig fler ei nævne.

Hr. Michaël var meget stolt af sine rimede Vers, der dog ofte løb ud i stor Snakkesalighed. Han var ogsaa adelsstolt, og naar nogen spurgte ham, der ikke kjendte ham, om hvad han var, sagde han: «Jeg er fri Herre,» hvilket lød som skulde han sige: «Jeg er Friherre.» Og han kaldtes ogsaa oftest «Friherre Michaël».

En af Slægten, som hørte dette, skal engang have sagt til ham: Sig dog heller: «Jeg er en Grøben; thi det siger mere, end mange Friherrer kan sige.» Men Hr. Michaël ^[18]holdt paa sit, hvorpaa den samme skal have sagt til ham, ganske vred: «Dersom jeg giver dig Valg imellem mat Guld og poleret Ny-Sølv, vil du visselig vælge Ny-Sølv, fordi det glinser mere for den gemene Hob.»

Hr. Michaël havde – og det blev tidt lagt ham til Last – en stor Elskovs-Brynde. Og da han var smuk (han havde endog Øjne som sorte Perler), og han ved sin Aands Smidighed undgik den for smukke Mænd nærliggende Fare: Flauhed, havde han umaadeligt Held blandt skjøne Damer. Men hans Hjerte var ikke elskovsfuldt. ⁿ²Havde han nogle Gange nydt en smuk Dames Selskab, blev han kjed af hende og lod hende sidde, medens han flygtede leende og seende

sig om efter den næste.

Som oftest var han i Udlandet og havde efter eget Sigende mange Eventyr og Dueller. Naar han var alene, digtede han Vers, der, som før sagt, oftest var intetsigende. Men naar han var i andre Herrers Selskab, digtede han bedre; thi da kom hans mange Kjærlighedsæventyr frem, og det funkledede og glindsede med Øjne og hvid Hud, med Ædelstene og Silke.

Paa en Udenlandsrejse forsvandt han sporeløst. Noget sikkert Bud om hans Død ^[19] kom ikke; men efter Aars Forløb naaede følgende Tidende hans Bekjendte. Den var maaske greben af Luften, eller den gjaldt maaske en anden. Men den kunde gjælde Hr. Michaël, ja den passede i alle Henseender paa ham.

Tidenden lød saa: I en sydtysk By gjorde en ung Adelsmand, om hvem det var bekjendt, at han ejede et Gods og havde sin Slægt i Norge, Bekjendtskab med en ung adelig Frøken, hvem det lykkedes ham at erhverve som sin Elskerinde. Broderen til Damen, en Officer, udfordrede sin Søsters Elsker, men blev selv saaret i venstre Arm. Lidt efter forlod den norske Adelsmand sin Elskede, og gjorde kort Tid efter ved en offentlig Festlighed Bekjendtskab med en Dame, hvem han strax bedaarede. Nogle Dage efter erfarede han, at denne Dame var den Officers Forlovede, hvis Søster han havde forladt, og hvem han kort i Forvejen havde saaret med sin Kaarde. Samtidig erfarede Officeren, hvad der var i Gjære mellem hans Forlovede og den fremmede Eventyrer. Han søgte da denne op og sagde til ham: «I har været min Søsters Elsker, da kunde jeg endnu betragte Jer som Adelsmand og kjæmpe med Jer. Men I har forladt hende; derfor betragter ^[20] jeg Jer ikke som Adelsmand, men som Skurk. Og om I nu forfører min Forlovede, vil jeg ingen Kaarde krydse med Jer; men jeg vil skyde Jer ned som en gal Hund».

Den kjække Kvindebedaarer lod sig dog ikke standse af denne Trudsel, og Enden blev, at Officeren en Nat trængte sig ind i Adelsmandens Værelser til Soveværelset, hvor han fandt sin Forlovede sovende ganske nøgen i den ham forhadte Mands Arme. Denne for i sidste Øjeblik op, greb den paa Natbordet staaende Vinflaske og kastede mod Officeren; men i næste Øjeblik tumlede han død om, rammet af en Pistolkugle.

Saaledes lød denne Tidende og var dette Friherre Michaëls Død, havde han visselig ingen bedre ønsket. Thi han var ikke saa helt den glade Mand. Og selv om hans Glimmer mangen Gang var Nysølvets, glimrede det dog, og jeg vil tro, at han syntes om Glans, thi det døver Hjertets Uro. Og det maa ikke agtes for intet, hvad hans bedste Ven sagde, der kjendte ham bedre end nogen: Sandheden er, saa omtrent lød dennes Ord, at hvor høj Latter han end lo, at hvilken Solstraale saa gylden og glad havde skinnet over ham, han var dog ikke glad i sit Hjerte.

[21] Jeg tror han bar paa en Angst for at blive afsindig: «naar jeg om Aften sover ind», sagde han engang, «ængstes jeg for at vaagne op i et nyt Land.» Og jeg tror, at han brugte disse Glæder for at dæmpe denne Sjælesot, der kasted Mørke i hans Øjne, daarende for smukke, forvænte Kvinder. Til en anden, der ønskede sig i hans Evne til at føle Kjærlighed, skal han have sagt. anførende den hellige Thereses Ord: «Djæveln er en ulykkelig, som ingenting elsker, og Helvede er et Sted, hvor man ikke elsker».

Men fra denne halvt fremmede, der dog i Grunden hørte hjemme i det Grøbenske Hus, vender jeg mig atter til Slægtens lige Linje.

– Som før er sagt, havde Hans Grøben to Børn, en Søn og en Datter.

Af disse døde Datteren to Maaneder efter sin Fader. Og mange sagde, at fordi Faderen skulde have sin Datter med, derfor blev han ikke stiv i Døden, men var myg i alle Ledemod, endog den Dag han lagdes i Kisten – syv Dage efter sin Død. Men Sønnen, Fredrik Grøben, lignede meget sin Fader i Sind. Han var fra sin tidligste Barndom af et usigelig fromt Gemyt. Som oftest holdt han sig ved [22] Huset og voldte aldrig sine Forældre Ængstelse ved at blive borte, naar Mørket kom. Og da han blev voxen og overtog Gaarden, viste han sig klog og mild som sin Fader. «Han har Solskin i sin Øine», sagde en. «Han kan ikke gjøre Fortræd», sagde en anden, «han har i hele sit Liv ikke dræbt den mindste Fugl og ikke det mindste Kryb».

II

Der gaar et Ord fra ældgamle Dage, at ingen maa udspørge Stjernerne og ej prøve paa at udforske skjulte Hemmeligheder, men at alle paa Jorden maa lade

Almagten raade.

Jeg mindes dette Ord, naar jeg læser videre i Fredrik Grøbens Historie.

Et Aar ved Vaartid gik det Ord over mange Lande, at Verden skulde forgaa. Tegn havde vist sig i Sol, Maane og Stjerner. Og et Sted langt borte havde mange seet en stor Stjerne lyse op og vandre henad Himlen ligesom den Nat Kristus fødtes; men samme ^[23] Stjerne slukkede og forsvandt uden at efterlade mindste Spor.

Ved rejsende Folk naaede Rygterne ogsaa til Byen, og det naaede til Bønderne omkring Byen, og disse havde snart meget at fortælle om mangeartede Tegn: to Gange havde der ved Nattetid vist sig et rødligt Lys mod Syd, efter at Solen var gaaet ned. En Aften, da Himlen var overskyet, saaes noget, der stod stille og straaede gennem Skyerne. Hvad var det? Ingen kunde sige det, Maanen var det ikke, for den var i Aftagende og stod ikke op før henimod Morgen.

Dette om Lyset mod Syd var noget kun enkelte havde seet, og ligedan forholdt det sig med Lyset gennem Skyerne; men de Stjerneskudiværme, som kom ved Sensommer, kom saa mange, og Fredrik Grøbenⁿ³ stod i hele tre Nætter ved det øverste Vindu og udenfor paa Marken og betragtede det urolige Liv paa Himlen. Ja, da han en Maanedes Tid efter saa Solen hæve sig med fire andre Sole omkring og en Glorie, saa var det som et ukjendt Lys skinned for ham, og i en Henrykkelse, der var ham fremmed, tog han den hellige Skrift for sig og læste om de sidste Ting og følte sig højtidsfuld tilmode ved at leve ^[24] mod Verdens yderste Dag og mod det nye Riges Morgen.

Hr. Grøben, der før havde holdt sig mest hjemme, fik nu en Trang til at færdes meget omkring. Han gik lange Ture, tidt saa langt at han saa Havet, og han red omkring helst mod Sør, hvor en gammel Vej strakte sig ind mod Skov og Krat.

Men en Eftermiddag i September tog han til en Forandring Vejen over nogle flade Moer, der laa mod Nord, han kom omsider til en Skov, der tilhørte ham, men som han ej havde færdedes i paa Aar og Dag, en af de Skove, hvis Træer bærer de lubne Blade, der først af alle falder om Høsten. En Mængde af disse

Blade laa alt paa Jorden, og de tiloversblevne var gule og vilde falde den første stormfulde Dag.

Grøben red længe omkring. Aftenen begyndte at komme, og Himlen blev dunkelblaa. Lidt efter lidt henfaldt han i Tanker. Før havde han iagttaget Egnen omkring, (han havde med Øjet prøvet, om den var myrlændt, eller om den havde god Jord), eller han havde seet efter en Flok Bønder, der gik hjem fra Marken. Men nu gav han ikke Agt paa noget, mærked knapt, at Hesten gik langsommere end før; først da den standsede, saa ^[25] han op og opdaged, at han nu var kommen en hel Mil bort fra sit eget Hus, og at han befandt sig i Nærheden af Hans Halls Bolig. Han saa Huset med de to Træer foran, han skimted endog de fire Vinduer og Døren i Midten, hvis Pryd af Vildvin skinnede rød i Høsten.

Hans Hall var en Mand, hvem kun faa kjendte. For mange Aar tilbage var han flyttet did, han nu boede, nogle sagde fra Danmark, andre sagde fra Tyskland. Han ejed det lille Hus hvori han boede. Noget stort bevendt med hans jordiske Rigdom var det ikke, men han havde dog saameget, at han levede ubekymret. Engang hed det sig, at han i sin Ungdom havde forseet sig saa grovelig, at hans Slægt (i Danmark eller Tyskland) bad ham gjemme sig bort, og at han saa kom hid. Men det Ord var forlængst glemmt, og de fleste kjendte Hans Hall som en ganske venlig Mand, der udtalte Landsens Ord med fremmed Tonefald og kun havde Interesse for sin Have om Sommeren og for sine Bøger om Vinteren.

Fredrikⁿ⁴ Grøben var ikke ganske fremmed for Hans Hall; de havde truffet hinanden to Gange i Selskab hos Præsten, og efter hvad ^[26] Fredrik Grøben forstod, var Hr. Hall en baade munter og forstandig Mand.

Hr. Grøben rørte Hestens Side med Sporen og fortsatte at ride, og netop som han holdt paa at glemme Hans Hall med samt hans Særheder, blev han pludselig var ham selv kommende mod sig med en storbremmet Hat paa Hovedet og en sid Frakke hængende løst omkring sig. Han gik som i Tanker og slog skjødesløst ud med sin Stok, vendte sig saa mod Skoven og raabte til nogen. Der blev svaret. Og Øieblikket efter kom en ung Pige frem og gik hen til Hr. Hall. De fulgtes ad, kom lige imod ham. Hr. Grøben standsede sin Hest, saa den gik i langsom Skridtgang. Han erindrede nu, at Marja, den ældste Tjenestepige paa Gaarden,

havde fortalt ham, at den Hans Hall havde faaet sin Datter hjem.

Snart havde Hr. Grøben og Hans Hall naaet hinanden. Den første holdt sin Hest an, og Hall slog ud med begge Hænder og talte meget oprømt:

«Er det Jer, Herr Grøben! . . . og paa disse Kanter? . . . for første Gang paa mange Aar, saavidt jeg ved. Nu haaber jeg I gjør mig den Ære at træde indenfor mine Vægge. Her ser i min Datter . . . just ^[27] kommen fra en Tante i Hamburg, Ulrikke, det er Hr. Grøben, Ejeren til den smukke Skov».

Den unge Pige smilte og hviskede noget til sin Fader.

«Hun fortæller mig, at Deres Skov ligner den Skov, hvori hun gik, dengang hun besøgte sin Faster; hun har været der hele tre Aar».

«Er hun den lille Pige, jeg saa hos Jer for nogle Aar siden, Hr. Hall?»

«Det er mig», raabte den unge Pige, «jeg husker nok, at I gik med stor graa Hat, saa jeg ikke kunde se, hvordan I saa ud».

«Saa er jo Bekjendtskabet gjensidigt», sagde Hr. Hall og lo.

Næsten uden at vide hvordan det gik til, kom Hr. Grøben med ind til Hans Hall.

III

Hr. Fredrik Grøben havde hele sin Ungdom levet paa sin Gaard. Kun af og til havde han gaaet til Byen, og her følte han sig igrunden saa lidet hjemme, at han nødig ^[28] overnattede der, men tog altid tilbage samme Dag; kun en eneste Gang, da et heftigt Regnvejr med Lyn og Vind pludselig var kommen op, var han bleven Natten over i Byen.

Maaske som Følge af sit ensomme Liv, kom det, at denne Aften bragte med sig noget ukjendt, som fik ham til at føle sig forvirret. Hvad der særlig forvirrede ham, var Hans Halls unge Datter; endnu næsten kun et Barn og dog i sit Væsen voksen Dame. Alt ved hende forekom ham fremmed, han følte, at hun var kommen langt borte fra, fra en stor By. Hendes Dragt var anderledes end andre unge Pigers. Hendes Gang, hendes Tale havde noget ved sig, der steg til Hovedet

paa ham, der til daglig kun saa kvindeligt Tyende.

Hr. Grøben talte fra først af ikke meget. Han kunde ligesom ikke finde den Tone, der klang sammen med disse Menneskers Tone. Og han blev tidt greben i at sidde med Øjnene heftede paa Frøken Ulrikke. Engang sagde Hans Hall ganske stille og smilende: «Ikke sandt, min Datter slægter mig paa?» «Jo», sagde Herr Grøben, «men hun er meget blond». «Det har hun efter sin Moder; men vil De saa se hendes Profil, den er min».

Frøken Ulrikke var meget blond. Hun [29] var høj og svaj, men havde fyldig Barm til saa ung at være og kjødfuld Ryg. Denne Ryg gjorde, at hun fik over sig, naar hun sad stille og smilte, ligesom noget katteagtigt, der sad paa Lur.

En Stund efter aabnedes Døren til Spiseværelset, og man gik tilbords.

Aftensmaaltidet var udmærket. Den gamle Husholderske havde forstaaet at gjøre alt paa bedste Maade. Rødvinen, gammel og lunken, rullede som i Bølger gennem Aarerne. Siden en Madeira, som var sød og dog kjølig. Og en Sherry, der var som Aaret, naar det svinder: en Amontillado, tør som de gule Blade, der brydes under Fødderne.

Herr Grøben lo meget og forundrede sig over meget. Den fordums Følelse af Fremmedhed gik bort, han talte med Hans Hall og den unge Pige som deres Nabo fra mange Aar.

Da det gamle Ur i Krogen slog ti, rejste den unge Pige sig, nejede yndefuldt og sagde Godnat. Det blev stille efter hende, og Fredrik Grøben hørte mindre efter, hvad Hans Hall sagde end før. Saa faldt ham pludselig noget ind. «Har I hørt, at vor gamle Jord snart skal forgaa?» spurgte han.

Hans Hall trak paa Skulderen.

[30] «Vi maa vistnok bede Gud fri os fra at leve saa længe som den», mumled han . . . . «Man snakker om Tegn paa Himlen! . . . . Jeg ved ikke hvilke Tegn, man mener. Jeg synes, alt har gaaet og endnu gaar saa regelbundet, at det maa kaldes vidunderligt. Hvad er Stjerneskudsværme? Stene ikke større end Møllestene. Og hvad er Bisole? De er Taagebilleder af Solen, som saaes ogsaa i Oldtiden. Ogsaa dette Lys efter Solnedgang! . . . . En saa gammel Mand som Cicero nævner i sin Tale mod Catilina et Lys paa Himlen; om i Syd eller Vest erindrer jeg ikke.»

«Det kommer af, at Bønderne her lever meget afsondrede», sagde Grøben noget betuttet, men ogsaa meget lettet. Hvoraf det kom, vidste han ikke, men iaften begyndte han pludselig at ønske, at man maatte leve længe paa Jorden.

«Ja, stakkels Folk», sagde Doktoren, «de har det slidsomt og ondt. Og saa skal det lille Lys i deres træge Blod slukkes med saadanne dumme Paafund. Det gaar saavidt, at nogle af dem lader Kornet staa paa Marken og raadne. Jeg gik ind til en Bonde. Han og hans Kone og en voksen Søn sad som Svin med Aske i Haaret og bad og sang. Jeg gik ligesaa fort ud, som jeg var kommen ind. ^[31] Jeg tænkte: Mig gir de en god Dag, jeg er Hedning. Men Præsten vil de vel tage Hensyn til. Jeg gik til Præsten . . . . De kjender ham; en meget elskværdig Mand, men ikke videre kløgtig. Han blev fortrædelig, for han blev nemlig forstyrret i sin Middagssøvn; han sov som en Bjørn . . . . og han kaldte dem ved en Mængde Ting. Saa kom vi derhen, og Præsten spurgte: hvorfor sad de slig? de maatte tænke paa, at Gud havde sagt: I skulle arbejde. Men saa svarte en gammel Bonde: Aa jo, jo Far! Det er nok saa sandt, Men hvad kan det hjælpe altsammen, naar Herren kommer. Han spørger ikke efter Korn paa samme Maade som en verdslig Husband. Spørger han ikke? raabte Præsten, har du ikke læst om Pundet, som skal gjøres Regnskab for? Saa sagde den gamle, hvem jeg har mistænkt for at være meget slu og for at hade Præsten: «Aa jo, Far, men vi har et Bønnens Pund ligesom Præsten . . . . det skal vi gjøre Regnskab for før Nytaar, og det gjælder jo at have Olje paa Lampen. Har I ikke selv lært os om de daarlige Jomfruer, Far, som ikke agtede paa Tegnet i Østen» . . . . Ja, den gamle var bibelsprængt! Kom Præsten med ét Bibelsted, kom han med tre.»

^[32] Hr. Fredrik Grøben sad og vidste ikke, hvad han skulde synes og sige. Nu levede der ligesom to Mennesker i ham. Det ene af disse holdt med Bønderne og gik stille omkring paa Markerne og saa andægtig mod Stjernerne for at blive var skjulte Ting og søge en Lykke, vistnok dyb, men fjern og ubestemt. Men det andet aanded hurtigere og forlangte at tilfredsstilles nu og tørsted efter Sol og meget andet, som det endnu ikke kunde gjøre sig klar over.

Han tænkte saa flagrende, hørte kun halvt, hvad Hans Hall fortalte om Bønderne for Resten: at de vare saa fulde af Utøj, og at det ligefrem syntes at

være en gammel Tradition hos dem, saa ingen af dem skammede sig derover. Ja, de undsaa sig end ikke for at gribe Utøjet, saa man saa derpaa; han havde endog set en gammel Bondekjærring spise dem . . . . akkurat som en Urang-Utang.

Først, da Midnat nærmed sig, red Hr. Grøben hjemover. Han red hurtig afsted, tog den lige Vej over Moen og siden Kongevejen. En Time efter var han udenfor Stengjærdet, der omgav Gaarden mod Vest. Og alt her forstod han, at man var urolig for ham derhjemme, der brændte Lys i Drengestuen, og tæt udenfor Porten stod to Husmænd ^[33] og talte sammen. «Gud velsigne Husbond», sagde de i Munden paa hinanden, «vi troede, I var kommen noget til». De fulgte ind i Gaarden, hvor en tredie kom rendende med en Lygte. Hr. Grøben steg af Hesten og gav Tømmerne til den første den bedste og bad ham give Dyret Vand og Havre. Det havde kun gnavet lidt halvvisst Kløvergræs i Doktorens Gaardsrum.

Han gik hurtig op paa sit Værelse, klædte sig af og fandt pludseligt Tapetet mørkt, Sengen og Stolene klodsede.

Jeg var vist ogsaa klodset der borte, tænkte han. Jeg er Godsbesidder og følte mig dog som Bonde.

IV

Den næste Maaned og den derpaa følgende red Hr. Grøben hyppig til Hans Hall, og blev der oftest saa længe, at Tyendet paa hans Gaard lagde sig til at sove, undtagen den ene, hvis Tur det var at bringe Hesten i Stalden. Og efterhaanden som Besøgene hos Hr. Hall fortsattes og blev hyppigere ^[34] – ikke sjeldent daglige – saa begyndte man at snakke om, at Hr. Grøben nok havde noget paa Hjerte. Han havde nok noget i Tankerne nu, som ikke var i dem for et Par Maaneder siden. Han lignede sig ikke fra den Gang, da han sagde de alvorlige trohjertede Ord til sine Folk om Bøn og Arbejde.

Hvor var Manden fra de gamle Bøger? Manden som saa langt bort og grundede? Han var borte. Sine gamle sorte Klæder, som han før lod sidde, som de sad, de hang nu paa det øverste Loft og trak Møl og Støv; de klodsede Sko med

de tykke Saaler, der var gode til at gaa paa Marken med, dem brugte han ikke mere. Han bar nu blanke Ridestøvler med Sølvspor, smukke gule Bukser, strammet ned i Skafterne. Og ellers var hans Klædedragt som en forfængelig Junkers, Vesten var af mørkerød Silke, der i dyre Domme var købt hjem fra Udlandet. Og saa en blaa Frak som Skrædderen i Byen havde brugt sit fineste Klæde til. Og Halstørklædet, hvilket han anvendte megen Tid paa, var bundet i en stram Knude, som den danske Barber i Byen først havde lært ham at knytte.

[35] Mange fandt, at Klæderne var stadselige, men de fleste fandt ogsaa, at de ikke prydede Hr. Fredrik Grøben, og at han heller ikke blev smukkere, naar han rettede sin Ryg. Man havde nu i mange, mange Aar set ham virke i Mark og Skov; man havde set hans kraftige Krop bøje sig over Kornet paa Marken, og hvor han stod i denne Natur, havde han været fager. Om han stod paa en graa Klippe eller i Brynet af en Granskov eller under en Eg eller lys Birk eller ude paa en øde Mo, ja ude ved Strand og Hav, altid havde han staaet slig, at en kunde raabt ham til og bedet ham staa, hvor han stod, til han flyttede sig, ⁿ⁵ og man bad ham alligevel heller staa slig! Hans Krop havde Kraften af denne Natur, og han var dens Søn, derfor blev han uvilkaarlig skjøn, naar han færdedes her omkring, selv om Ryggen var bøjet og Hænderne grove og brune.

Og nu syntes man ikke om ham, der han gik i den blaa Frak eller rakte Hals under det hvide Halsbind.

Og dog var der noget over ham, som fik en til at tænke, at han maaske var tosset mod før, men lykkeligere. Det var som unge, glade Tanker uafslædig omsværmede ham. [36] Et Smil straaede uafslædigt i hans graa Øjne.

Hans Hall og hans Datter Ulrikke gik ham ofte imøde, naar han kom ridende. Hall var umaadelig munter og snakkede en Mængde, saa de to andre maatte le ad ham og ofte modsige ham og kom saaledes uvilkaarlig til at være enige. Kom de ind, maatte Ulrikke spille paa Harpe og synge, og siden samtalede man om hvadsomhelst.

Men en Aften yttrede den unge Pige Lyst til at lære at ride; Hr. Fredrik Grøben var straks villig til at give hende Undervisning. Hun fik laane en af hans Heste, som man indrettede Stald for i et gammelt Udhus, der hørte Hans Halls

Hus til.

Saa red de sammen gennem Skov og Mark og over Moen og tidt lige til Havet. I Begyndelsen maatte Hr. Grøben støtte hende og holde hende i Haanden, en liden fast hvid Haand, der gjorde, at han tit kjendte sig svag.

Og imens sad hun saa rolig der, ung og blond, det sælsomme hos hende viste sig tydeligt i de klare Høsteftermiddage: Det hulde Bryst, den kjødfulde Ryg, Øjnene, der saa hen for sig, rolige og graa, medens et let Smil spilled om hendes Mund.

[37] Imidlertid begyndte Høsten at komme med Kulde og Mørke, der lagde Hindringer iveien for den, der vilde fare i Skov og Myr, ja ogsaa paa kjendte Landeveje.

Men dog var det ikke raadløst at rejse saalænge det kun var Kulde og Mørke der kom. Thi Kulden kan holdes ude ved Klæder af Uld og ved Fodtøj af tæt Læder og ved tykke Saaler, og gennem Mørket skinner Stjernerne og ofte ogsaa Maanen.

Men naar Taagen kom, da maatte mange ligge i Hus, som havde vigtige Ærinder at forrette.

Og der kom megen Taage den Høst; ofte var den tyk som en graa Mur, og vilde en frem, var der ligesom en usynlig Haand derinde, der tvang en til at standse.

Da Vinteren kom, blev der megen Sne og megen Storm. Tidt saa det fra Morgenen ud til at bli smukt Vejr; men saa kunde Skyer pludselig dukke frem, den ene drev den anden, og en Snestorm kunde komme strygende fra de vilde Vidder eller fra det øde Hav, der tvang alle til at søge Ly og rystede Skoven og Husene.

Fredrik Grøben og Ulrikke Hall red nu ikke mere omkring. Grøben havde ingenting at udsætte paa Rideture ad en frossen Vej [38] med Sne om Ørene; men den unge Dame var meget kuldskjær og holdt ikke af at færdes ude, naar Vintervinden stak hendes Hud. De Par Gange, Fredrik Grøben fik hende med paa en Ridetur, klaged hun over Frost og vilde straks hjem igjen.

Saa lod man Rideturene staa hen til en bedre Tid, og Fredrik Grøben kom med Kane og to Heste og hentede Hans Hall og hans Datter. Denne Slædefart morede Ulrikke nogle Gange, men heller ikke mere. Saa lod Hr. Grøben sine Heste staa i Stalden og brugte kun den gamle Ridehest, som om Høsten havde baaret ham til Hans Halls Hus. Det var en klog Hest den gamle. Var Vejret endog meget taaget, saa bar den ham dog gennem baade Skov og øde Marker.

Men nu gjorde Hr. Grøben sig for første Gang skyldig i en Usandhed. Da Hr. Hall og Ulrikke roste ham en taaget og iskold Decemberdag for hans Ridt gennem Mørke og Ur, saa tog han Æren selv og berøved sin Hest den Ære, den rettelig tilkom, da Tømmene hverken havde styret den til den ene eller til den anden Side.

For nogle Maaneder siden havde aldrig [39] Grøben gjort sin Hest denne Uret, og ved Nat da Hesten trolig travede hjem med ham arbejdende og pustende, vogtede sig for farlige Stene og lumske Grøfter, saa klapped han den venlig paa dens Hals.

Vinteren varede lige til April. Men da kom Solen pludselig frem og stod og skinned paa en klar Himmel Dag efter Dag. Sneen krøb sammen, Jorden vædedes af utallige klare Draaber, og Urter begyndte at spire: de hvide Klokke under Sneen og de blaa Violer i de grønne Kroge ved Skovbrynet, hvor Solen havde megen Magt. Og en Dag pusted en varm Vind henover Jorden, den sidste skarpe Træk i Luften forsvandt, og Sommeren var der. Syrenerne og Jasminerne duftede i Byens Gader og i Bøndernes Gaarde, hvor et saadant Træ fandtes.

Det maa frem, at Fredrik Grøben den Vaar ikke stod saa haardt i Markarbejdet som Vaaren forud. Han red atter omkring med Ulrikke Hall, og i denne Sommer var hun saa smuk; hun var meget ung og meget blond som før Vinteren, men hun var næsten større end ifjor, og Ansigtet havde noget gyldent over sig i den stærke Sommer.

Paa en af disse Ture hændte da det [40] mærkelige, at den otteoghalvtredsenstyveaarige Mand og den syttenaarige Ulrikke Hall blev forlovede.

V

Kort efter – i Juli – stod Brylluppet i Stilhed, og Dagen efter rejste de nygifte til Hamburg. Saa meget vidste alle, men ingen vidste mer. Naar Præsten gik paa Besøg til sine Sognebørn, lod han jo nok, som vidste han Besked, men som om han ikke vilde indvie nogen anden i det, han sagde altid: ja saa taler vi ikke mere om den Sag; men han vidste tilsidst ikke mere om dette end enhver anden.

Mere end halvandet Aar blev Hr. Fredrik Grøben og hans unge Kone borte. Saa kom de igjen en Dag uden at have sagt et Ord fra ikke engang til Hans Hall, hvem de overraskede i sin Have plantende Løg. Dette, at de kom igjen, var noget, der fortaltes som en stor Nyhed. Hvordan saa Parret ud? og hvordan lod de til at enes? havde de Børn sammen? saa de havde en liden Gut! . . . . [41] kanske de havde det godt. Det var tidt, det gik bedst med de ulige.

Den unge Frue var den, som holdt Forundringen længst ilive. Hun kom som en Aabenbaring for alle her. Hun var ikke som Egnens Kvinder, hvoraf de fleste mere eller mindre ligned graa Myrfugle. Hun var som en af de store Guldfugle, der en sjelden Gang bringes hjem fra fjerne, rige Lande. Alle, som saa hende, syntes, at hun var for fin til at røres ved. Saa glindsende og fornem. Saadan maatte en Gudsengel se ud; en af de store Engle.

Fru Ulrikke var nu høj og fyldig, et matgyldent Ansigt med Øjne, der ligesom var lange og smale, fordi hun aldrig holdt dem vidt aabne, men med sænkede Laag. Hendes Hage var trods de nitten Aar meget yppig, og Halsen meget rund og næsten blank ved den stramme Hud. Men under de lystne Bryster var Livet smalt. Hun gjorde i det hele Indtryk af Smækkerhed, der gav hendes unge Yppighed noget forlokkende. Alle Mænd, som saa hende, maatte vende sig efter hende flere Gange.

Jeg sagde før, at Folkene syntes, hun ligned en af de store Engle; men hun havde ikke været mange Dage paa Gaarden, hun [42] havde ikke givet Folkene mange Øjekast, og hun havde ikke talt ret meget, før de hviskede til hverandre: hun er vist ikke god. Bare se de Øjne, hun har. De er ikke venlige.

Og det varede ikke længe derpaa igjen, før hun var ligefrem ilde likt af Gaardens Folk. Følelsen gik imod hende som imod en Fiende. Den kom over

Husmændene og over Tyendet. Ganske som af sig selv groede den frem. Derfor skulde det ikke meget til, før en og anden fik bittert Nag til hende: da hun en tre fire Gange havde snakket til Staldkarlen, fordi han ikke striglet Hestene godt nok, havde hun gjort det i en Tone og seet ham an paa en Maade, der gav Karlen Lyst til at flaa hende (det var hans egne Ord til flere). Og da hun med sine smukke Sko nogle Gange havde gledet i den Urenhed, Hønsene kasted fra sig her og der, saa lod hun Hønskonen Marja stænge dem inde i et snevert Hegn, hvori de maatte gaa den lange Dag indestængte, istedetfor at være fri som før. Men dette brændte den gamle Marja i Sindet, saa hun aldrig siden blev den unge Frue var, uden at hun tog en Ed i sin Mund.

Men dette med Staldkarlen og Hønskonen havde ingenting at sige, om ikke Fruens Hjerter havde været Bøndernes Hjerter fremmed. ^[43] Simple Folk kan finde sig i noget af hvert af sit Herskab, naar de kun merker, at Herskabels Hjerter slaar for dem. Som nu, hvad taalte de ikke af den forrige Herskabsfrue, da hun blev gammel? Thi da blev hun meget vredagtig og bandede og skjældte Pigerne ud for Møgmære, og Karlene for Møgdunke, og naar en af Tyendet bad om en ny Kjole eller et nyt Tørklæde, saa – det hændte, selv om hun gav dem, hvad de bad om – sagde hun (med tynd Stemme): køb! køb! køb! sagde Kyllingen, (med grov Stemme): betal! betal! betal! sagde Hanen. Ja hun luggede endog. Selv den tykke rødhaaredeⁿ⁶ Hans Flaaland luggede hun, fordi han en Eftermiddag ikke vilde kjøre hende, straks hun bad ham. Men det havde ikke Gaardens Folk lagt sig tungt paa Hjertet. Ja da det rygtedes, at Gamlefruen havde lugget den tykke Hans, saa lo Folkene, saa de fik ondt deraf og likte hende lige godt for det, ja kanske bedre. Fordi de kjendte hende tilbunds og vidste, at hun til syvende og sidst var god og var en af deres, saa de aldrig vilde faa det ondt, saalænge hun leved.

Men nu var de bedrøvede, fordi de merkede, at en vildfremmed var kommen til ^[44] Gaarden, som aldrig vilde blive en rigtig Madmor for dem.

Og hvad der laa paa dem som en Byrde var, at Hr. Fredrik Grøben ikke saa fornøjet ud.

Han arbejded nok som for nogle Aar siden og færdedes mellem dem som da.

Men det var alligevel ikke den Mand, de dengang havde kjendt. Heller ikke var det Manden fra hin Høst, han lærte Ulrikke Hall at kjende. Han havde aldrig de smukke Klæder paa mere. Han var ikke som Fuglen, der rejser Fjær ved Vaartid, og som Fisken, der blinker med sine blankeste Skjæl. Al Stads var lagt bort.

Ingen skulde dog se paa Fredrik Grøben, at noget havde rørt ham dybere. Han stod tidlig op og gik sin Runde paa Markerne. Senere paa Dagen tog han selv Del i Markarbejdet, eller han red omkring og paasaa, at alt gik, som det skulde gaa. Og sin lille Gut var han meget optaget af. Naar Ægteparret sad i Haven ved Aftenstide, var det Faderen, som helst havde Gutten paa sit Fang og lærte ham at udtale de første vanskelige Ord.

VI

[45] Sensommer kom, stor og svulmende, med tyk Luft, der knalded med fjerne Tordenskrald. Denne Luft laa en Stund over Jorden og fik alt til at modnes og svede: Frugter og Bær modnedes, Mennesker og Dyr svedte, ja Planter ogsaa: gul, skinnende Harpix hang i Striber nedad Trærnes Bark, og hvid Honning randt fra Birketræ og Fuksiablomst.

Den holdt ved og holdt ved; men en Morgen, da Menneskene vaagned og gik ud, kjendte de, at Luften var bleven kjølig i Løbet af Natten. En Vind fra en tør, kold Egn, maaske fra Bjergene, maatte have blæst. Himlen var kommen længer bort, men havde ikke længer den taagede Dis. Som et stramt udspændt Klæde af grønblaa Silke stod den og skinned. Kjøligheden blev ved. Efteraaret var der, og de første Blade faldt.

VII

Tidt om Høsten, naar de stærke Vinde kom ind, sprang Skibe under Land ved Byen. [46] Det var smaa og store, Slupper fra en eller anden Fiskerby med tunge Skippere og klodsede Sjøgutter, men ogsaa Orlogsfartøjer tidt fra fjerne Lande. Disse Skibe havde ofte taget Skade paa Takkelagen i Uvejr eller de havde sejlet saa længe omkring, at deres Madforraad og Vandforraad var sluppet op, saa at

de maatte forsynes med Vand, Kjød og Brød.

En Eftermiddag paa Efteraarstiden, da mange Skibe laa bag de trygge Holmer, kom en Sjøløjtnant kjørende op til det Grøbenske Hus. Han blev vist ind i den store Sal, og da Fredrik Grøben kom til, erfarede han, at den fremmede var hans Hustrus Fætter, Nils Hall. Det var en høj, smuk Mand. Han var bleg og fyldig med sort Haar og mørke, myge, næsten fløjelsagtige Øjne.

«Vort Skib skal ligge her en fjorten Dage, maaske en hel Maaned,» sagde han.

Fru Ulrikke kom, og Synet af denne Slægtning, hun ei havde seet paa mange Aar, lod til at glæde hende. De talte meget sammen, og det var næsten Nat, da Nils Hall kjørte tilbage til Skibet.

Næste Aften kom svingende op imod det Grøbenske Hus en lang Række Vogne, hvori Officerer sad fra det Skib, Nils Hall tilhørte ^[47] og fra endnu to danske Skibe. Alt paa Vejen op mod Huset var de for Størstedelen unge Officerers Munterhed støjende, de raabte og lo, nogle højere end de selv følte Trang til. De løftede Champagneflasker i Vejret, trak sine Dolke og fletted Staaltraaden og Guldets af, lod saa Korken smelde og Flasken ryge og skumme udenfor et Øjeblik og drak af tykke, blanke Sølvbægre, som de havde medført fra Skibene. Under dette gik Solen ned, Engene laa indover i en gulgrøn Vidde, Moen med sin Lyng og sin Mose laa mørk paa den anden Side, Træerne ved Vejen rysted sine brogede Blade – hele Egnen laa i Solnedgangens Brandgule og skjalv og klang som et Metalbækken, anløbet, men gyldent.

Da Vognene vare naaede saa langt, at det Grøbenske Hus steg frem med sine Vinduer, der lignede gamle Øjne og sin store Have, blev Larmen mindre. De tømte Flasker kastedes i Grøfterne, Bægrene gjemtes i Tasker af Læder. De unge Løjtnanter hviskede og lo, medens de skjød Brystet frem, de gamle Kommandører for med Fingrene over sit Skjæg, og en og anden ældgammel Admiral ræbede nogle Vinduster bort med Haanden smukt for Munden.

Lidt efter befandt Gjæsterne sig i det ^[48] Grøbenske Hus's gamle Værelser, hvor de spredtes for at tage Afstande og orientere sig. Da udpaa Aften Lys og Lamper tændtes, saa man, at Uniformerne med det røde og det gyldne passed godt i den gamle Sal med det mørke Egetræ. Alt fra første Øjeblik var Humøret

oppe, og da Damerne indfandt sig, blev der et Liv omkring paa Gulv og i Kroge, saa de gamle døde i Guldrammerne paa Væggen stirred med sine tunge Øjne forundrede paa Selskabet. Alene den blaa Friherre, Mikaël, saa ud til at befinde sig vel i sin Ramme: nu og da, naar Lysene blaffede, kunde man tro at se et levende Glimt i hans gaadefulde Øjne og noget som et Smil om hans Mund. --

Damerne var i Mindretal; men de som var, var smukke. Der var syv unge Damer fra de tre Ejendomsbesiddere, som boed omkring Byen. Alle disse syv var meget smilende og velvillige. Saa var det Døtre af fire af Byens Officerer, Provstens to rosenrøde, fyldige og Amtmandens to, begge søde med brune, bløde Dueøjne. Tillige tre Damer fra Byens ældste og rigeste Handelshuse. En af disse Damer havde, saa ung hun var, været meget paa Rejse og gjemte efter sigende mange skjulte Eventyr i sit Minde. Maaske ^[49] det var Snak, maaske ikke; hun havde kolde, graa Øjne; men disse Øjne betragted den, hun syntes om at betragte, længe uden at blinke.

I en i Husets ene Hjørne beliggende umaadelige Sal dansedes der efter Musik af Orlogsfartøjernes Musikanter, som havde fulgt med. Lys tændtes i flere og flere Værelser, og Lamper af Papir tændtes under Træerne i Haven og lyste som St. Hans Orme gennem Bladhanget.

Noget senere hørte Dansen op; et Værelse blev klarere oplyst end de andre, og høj Latter, Champagnepropper, der sprang med et Knald, lange Rødvinskorke og Rhinskvinskorke, der gav efter med et Suk, Klang af Glas og Knive mod Stentøj fortalte, at man spiste, og høj Latter, forskellige, næsten anstrængte Stemmer forkyndte, at man spiste muntert.

Efter Maaltidet dansedes paany; ikke saa meget og saa livligt som før. Men det, der dansedes, dansedes hedere. Det var et vægtigt Bord, de havde siddet ved. Vinen og Maden havde givet alle Farve i Kinderne og Glans i Øjet. De fleste dansende Par holdt hinanden tættere omslyngede end nogen Dans forlangte. Og hyppigt, som de sagde for at svale sig, søgte de ud i Haven, hvor der var ^[50] meget dunkelt. Disse Officerer, der havde været meget paa Rejse, havde kjendt Kvinder før idag. De var ikke som Byens beskedne Mandfolk, der var glade, naar de kunde finde noget at tale om, som deres Damer vilde høre paa og smile ad. Kom man forbi de mørke Træer, kunde man maaske se nogen, som rørte sig, og man

kunde høre ivrig Hvisken.

To eller tre Gange kom fra et eller andet Sted i Haven noget, der halvt var Latter og halvt var Skrig, som dog forstummede uden at forvolde nogensomhelst Uro.

Fru Ulrikke saaes mest i Følge med sin unge Fætter. De dansede sammen, de spøjte og lo sammen, de tabte sig i Haven som de andre Gjæster og blev der længer end de fleste. Fru Ulrikke havde i Aften Rødme i Kinderne lige opunder Øjnene, noget som gjorde, at disse ligesom farvedes blaa og skinnede. Der var noget af en Flamme ved hende som hun gik; hun var heftigere end de andre Damer omend yngre end de fleste.

Nils Hall var den samme som ellers. Rolig, stilfærdig, bleg gik han der med et Smil, som lyttede han til hendes Ord; men hans Øjne havde nu en egen Metalglans istedetfor den sædvanlige fløjelsbløde. Han ^[51] trykked hendes Arm og kom nu og da nær ind paa hende ligesom ved et Tilfælde, men dog paa saadan Maade, at hendes Skridt sagtnede, og hun lænede sig til ham, medens hendes Øjne blev mindre.

Han ligned en hvid Zitteraal, ikke én Gang skjød Blodet op i hans Kinder, det var umuligt at se udenpaa ham, om han mored sig eller kjeded sig; men han virked paa sin Kusine; hun gav sig under hans Blik, og hun smiled ad hans Ord.

Ingen lagde Merke til de to, dertil var Legen for almindelig.

VIII

Fredrik Grøben gik omkring i Huset. Lige fra første Øjeblik havde dette Selskab ikke behaget ham i hans Hus. Om nogen havde vist ham et lige saa muntert Selskab hos en anden, havde han intet dertil haft at sige; nu var han skamfuld for de mørke, stive Egestole, der maatte bære de halvdrukne leende Mennesker, han skammede sig for de ^[52] stumme Vægge og for de døde Menneskers Portrætter, der hang paa Væggene.

I denne Sindsstemning gik han ud i Haven og traf om ikke længe sin Hustru ved Nils Halls Arm. Det syntes, som kom de fra et gammelt Lysthus, der laa

skjult bag Trær og neppe kunde findes af fremmede. De tre mødtes under en af Lygterne, der lyste Haven op. Endog ved dens svage Lys saa Fredrik Grøben, hvor hans Frue blussede, hvor hun havde noget vældigt over sig; et Smil, der smægtede i Øjne og alle Træk, et Haar, der var i Uorden, en med Møje tøjlet Vildhed, der lod ane, at hun havde Besvær med at styre sig saavidt, at hun ikke allerede her for omkring og dansede i Galskab – en vældig Verdenslykke, der fik ham til at stanse og mærke, at hans Safter ogsaa rørtes; tunge, sterke Strømme, sprungne fra Fjeld og Øde.

Nils Hall gik som ellers, bleg og smilende.

«Kjære Svoger,» sagde han, «ikke sandt, det faar jeg Lov at sige? Hvor Selskabet forlyster sig og hvor man er hjertens glade?»

Fredrik Grøben saa paa ham: «Naar det blot ikke bliver altfor muntert,» sagde han roligt. «Jeg gaar og ser efter, for finder jeg det, er Festen straks tilende.»

[53] «Hvad behager, kjære Svoger?»

«Først og fremst har jeg Forpligtelser mod mig selv og mit Hus. Husk paa, at jeg er af gammel Slægt, der i alle Led har haft andre Sæder end disse. Jeg tør ikke bryde overtvært, vil ikke. I har maaske hørt om Træets Krone, der visnede, fordi den rev sig løs fra Roden. Jeg skal være saa overbærende, som jeg kan; men jeg er Mand, Nils Hall, og er selvgod, meget selvgod. I forstaar, ærgres jeg, saa bliver jeg Herren her, jeg forlanger, at man retter sig efter mig.»

Fredrik Grøben talte roligt og langsomt. Han følte selv, at han var den mægtige, og at han havde Ret dertil. Og da Nils Hall ingenting svarede, sagde han haardt: «Fremfor alle maa I huske dette og rette Jer derefter.» Med disse Ord vendte han dem Ryggen og gik. Han hørte sin unge Frue le højt.

Denne Latter gav ham først Lyst til at tugte hende; men om lidt da han mindedes den, blev han overvældet af en Smerte saa dyb, at den kjendtes som Sjælesot. Han stod stille; det suged, det brændte ham, alt hans Blod steg langsomt som en tung Bølge til hans Hoved. Det varede en Stund, før [54] han kom til sig selv. Men Smerten laa tilbage og tynged ham med ulidelig Vægt.

Paa Vejen til Huset traf han to Officerer, ⁿ⁷ en gammel og en ung. Den gamle var meget drukken. Han gav den unge nogle Raad naturligvis i Kjærlighedsaffærer. Den unge lo og saa afvekslende paa Hr. Grøben og sin Overordnede. Denne blev lige ved at snakke lige ⁿ⁸ ind i Korridoren og blev tilsidst saa vidtgaaende i sine Raad og brugte saa raa Ord, at han trods sin Drukkenskab blev opmærksom paa det selv, saa op og sagde ⁿ⁹ spørgende: «hm? . . . hm?» ligesom den kan vække sig selv, der snakke for højt i Søvn.

Men, Fredrik Grøben fandt iaften Behag i at høre paa Manden, fra hvis tykke, leende Mund disse ligeglade Ord kom. Denne Bulbidens mageløse Sorgløshed beroligede ham.

Maaske Nils Hall havde talt nogle Ord med Admiralen, maaske ikke. Hvorom alt er, lidt efter brød Gjæsterne op. Der blev stille i Værelserne og i Salerne; forladte Balsales egne Stilhed.

Men i Korridorerne var der nu Uro og Mumlen. Officererne hjalp Damerne Ydertøjet paa, og Hænderne drev nu sit Spil: ^[55] hurtige, hede Haandtryk, for alle andre usynlige Strejfen af Hals og Barm.

Vognene havde længe ventet. Kuskene var søvnige og klodsede og disse Damer havde jo Slæb. Officererne hjalp ogsaa her til og strakte sig ind i Vognene for at se, om alt var i Orden, og tog for sidste Gang de magtesløse Uskyldigheder i sine Arme paa en Maade, der bragte det unge Blod til at daane.

Knusende havde disse verdensfare Herrer virket. Der laa ligesom en øm, kurrende Tone tilbage i Luften efter de sidste bløde Ord, de sidste Farvel.

Lige efter tog Officererne Afsked; munter Tale og Latter og Raad lød, før de tog afsted. Saa laa det Grøbenske Hus stille som før. Lysene slukkedes i Værelserne, og nogle Stunder efter sov den hele Egn.

IX

Selskaber blev efterhaanden hyppige i det Grøbenske Hus. Helst henimod Aften plejed Vogne at standse foran Hovedindgangen, og ^[56] Fremmede lo og

snakked højt, medens Fru Ulrikke stod i Døren og bød velkommen.

Andet var ogsaa at lægge Mærke til: Der blev fæstet Kok, og der blev fæstet skrammereret Kusk. De bragte Ufred blandt Tjenerne; thi om ikke længe skjændte Kusken paa Marja, fordi hun havde ladet Hønsene komme til Hestens Havre. Her kom det igjen, som allerede før er pegt hen paa: havde det været den gamle Staldkarl, der havde skjændt, saa skulde hun have taalt det; men alt længe havde Marja seet sig gal paa Kuskers guldknappede Frakke, der efter hendes Mening kun skulde bæres af en Standsperson, og derfor taalte hun ikke hans Ord, men gav ham dem igjen med Salt og Peber til.

Og om ikke længe brugte ogsaa Kokken Mund mod den gamle Kjøkkenkone. Denne sagde som saa: «Før du blev saa vidt, at du kunde suge Morsmelken, har jeg været her. Nu gaar jeg, for ikke vil jeg sættes i Rette af Baa'n.» Og da Maaneden var omme, gik hun.

Det er ikke noget godt Tegn for et Hus, at gamle Tjenere gaar sin Vej. Det er Tegn paa, at noget ved Huset har taget Skade. Med al sin Munterhed var ikke det Grøbenske ^[57] Hus som før; noget var, som gjorde, at den, der skulde bo der til Stadighed, ikke fandt sig saa vel der nu, som for et Par Aar tilbage.

Fredrik Grøben havde efterhaanden trukket sig bort fra det hele Selskabsvæsen. Det laa ikke for ham. Alle disse fremmede Mennesker havde han saa lidet at bestille med. Han var jo ogsaa en gammel Mand. En enkelt Gang sagde han til sin Frue, at han ikke elskede den Uro, de fremmede Mennesker førte med; men hun smøg bort, det var ikke muligt at faa hende til at ville begribe dette, han kunde i Højden standse Uroen for en Uge eller to; men alt da var Fru Ulrikke rent ude af sig selv; en Dag lagde hun sig endog tilsengs.

Fredrik Grøben tænkte meget over, hvad han havde at gjøre. Det var umuligt at kjæmpe her; han kunde ikke her vise sig som den Mand han var og lade sin Kraft raade. Det følte han, at hans strænge Ord og Forbud vilde gjøre alt værre, de vilde ligne Brutalitet og Raahed. Den kraftige Hingst overvindes let af en Flok Klægge: Kampen er ikke lige. Derfor naar Fru Ulrikke tilraabte ham, at hun dog var ung, og at, da han giftede sig med hende, ikke havde ^[58] fortalt hende, af hun skulde leve som gammel Kone; men at han tvertimod kom hende imøde, idet han

endog lagde sig ungdommelige Vaner til, saa sænkede Fredrik Grøben sit Blik og sagde ikke mere.

Men hans Natur var stærk og indgroet. Han levede videre uden at sætte noget af sit til. Han følte efterhaanden Ro komme over sig. Det strænge Arbejde, han paalagde sig, gav ham stærk Søvn, og Pligten, denne de nordlige Landes stærke Guddom, som han altid havde givet og fremdeles gav, hvad den tilkom, gav til Gjengjæld ham en stille men urokkelig Stolthed. Og om sin Hustru troede han ikke andet og værre, end at hendes unge Blod tørstede efter Uro og Adspredelse, og da Nils Hall blev boende i Byen og besøgte dem ofte, var Fredrik Grøbens Sind endnu uden Svig og Iversyge.

X

Men det forstod han: at det ikke nyttede at gjøre sit Ægteskab helt, at det fra først af var bygget paa Sand. Men nu, da det hos han, der saa sent var bleven vakt: det elskende ^[59] Menneske, var bleven skuffet, nu da han blev nødt til at dæmme op for sin stærke Kjærlighedsfølelse, nu brød den sig Vej andetsteds: han blev en stærk Drømmer, og han blev, hvad en og anden i den Grøbenske Slægt havde været før ham: en Grubler over vanskelige Ting.

Saa var det, at han især gav sig til at sysle med Stjernevidenskaben. Sine gamle Bøger, dem han havde skaffet sig hint skjæbnsvangre Aar, han lærte Ulrikke Hall at kjende, tog han atter frem, og han købte nye, der omhandlede Himlens Kloder, ligefra den sluknende Maane og den kolde Neptun til de fjerne glødende Lystaager, hvor endnu ei findes Liv, men hvor det rige Liv engang skal spire, naar vor Sol er slukket ud, og naar Jorden er en Sten.

I Byen boed en gammel jødisk Læge, der havde megen Forstand paa alskens Videnskaber. Han var kommen did for en halv Snes Aar siden og havde kun beskæftiget sig med Læsning og Granskning. Ingen kunde sige, hvorfor, og hvorfra han kom, men det Ord gik, at han, hvor han havde været før, havde lidt Overlast for sin Tros Skyld. Sin meste Tid tilbragte han paa sit Studereværelse, hvor han havde mange sjeldne Ting paa ^[60] Vægge, paa Hylder. Der kunde ligge en liden Æske paa Bordet, som saa ud til at kunne gemme ganske uskyldige Ting

som et Sølvhjærte, af dem unge Piger bærer paa Brystet. Men aabned man den, kunde man maaske se en tørret grøn Flue eller en liden indskrumpen Orm.

Han laa tidt mange Timer med sin Hov nede ved Stranden, i trange Smug og Kroge, hvor alskens underligt Kryb gik omkring i et stillestaaende Vand. Disse Kryb voldte ham meget Studium: der fandtes blandt dem saa mange Afarter, der overraskede ved deres Udseende. Men naar han nu og da vilde have de rene Arter, laa han hos Fiskerne, der trak sine Garn ude paa Havet.

Men Doktoren saa ikke alene i Mikroskopet, tidt havde man set ham staaende i en Lund udenfor Byen støttet til et Træ og med en lang Kikkert iagttagende Stjernehimlen.

Til denne Mand gik nu Fredrik Grøben ofte. De første Gange kom han kun for at faa Forklaring paa et eller andet, han ikke af sig selv forstod, og han gik igjen, saasnart Oplysningen var ham givet. (Han skjøjnte jo nok, at Doktoren ikke var af dem, der let stifter Bekjendtskaber). Men senere hen blev ^[61] han siddende ofte flere Timer, og de samtalede om mangt og meget.

Det kunde ogsaa hænde, at Fredrik Grøben lod spænde Heste for og tog den gamle med paa Kjøretur. Da sad denne og lod sig magelig vugge af Vognens Fjedre. Tidt virked da den friske Luft og den lille Flaske Vin, de havde med, derhen, at den gamle Mand kom rent bort fra sit Stjernetyderi og sine Kryb og gav sig til at snakke om alt, hvad han saa, eller hvad han havde set: den Rytter (og han kunde pege paa en eller anden ung Officer tilhest), hvor han sad smukt i Sadlen! Eller: hvor var den Skov vakker! Og han kunde fortælle om Skovene i Syd-Spanien, der var saa tætlovede, at de i Afstand saa sorte ud.

Men under disse Kjøreture var han ikke den samme som hjemme i sit Kammer. Han var ikke den stille Vismand, som omsluttede vældige Ting i sin Tanke. Jordens Farve forstyrrede her. Endog om fremmed Ungdom, der kom dem i Møde, spurgte han ivrig ud, og han beundrede højlig de unge Piger, naar de var smukke, og de unge Mænd, naar de havde store, kraftige Kroppe og kjække Træk.

Fredrik Grøben holdt tilsidst op at hente ^[62] den gamle til Kjøreture og besøgte ham kun i hans Hjem.

En Ettermiddag, han gik til den gamle Mand, sad denne og skrev. Dagslyset var endnu saa stærkt, at han skrev uden Lys. Endnu, medens han skrev, talte han nogle Ord med Fredrik Grøben, som havde sat sig i en dyb Lænestol i Værelsets inderste Skygge.

«Jeg er snart færdig. Det er kun nogle Sætninger, jeg skriver af fra en gammel Bog, jeg har faaet til Laans. I Grundenⁿ¹⁰ har den vel intet Værd, men den er en ganske aparte Bog. Den indeholder en hel Del Spaadomme. Nogle er vistnok uden al Mening, men enkelte høres ud, som kom de fra alvorlige Mænd, der har havt klare Øjne og været lydhøre. Som, jeg havde nær sagt, har kunnet se og høre fjerne Ting, Som nu det:

Om to hundrede Aar.

Naar Menneskene kommer til Landet,
Hvor Guld er at finde i Havsens Sand,
Og ved Træets Rod, og hvor Perler graa hentes i Floderne
Kostelige, duftende Urter i Skovene:
Da kan jeg spaa,
At den gode Tid oprinder for Spanien.

... Se dette skrev en spansk Munk to hundrede Aar før Amerikas Opdagelse.

[63] Men saa er den næste, skreven af en fransk Munk i det 12te Aarhundrede ganske uforstaaelig, saa vidt jeg kan se. Hør blot:

Naar Orion berører Havet med sin Taa,
Og Hundestjernen stiger hvid fra Sø,
Da kommer onde Dunster i Luften, hvori aandes.
Og Menneskenes Børn skulle forgaa.

Dette er uforstaaeligt... Naar Hundestjernen faar den *hvide* Farve, «stiger hvid fra Sjø». Jeg ved jo nok, at Sirius i den graa Oldtid af Digterne omtales som «rød»; men længe før denne Munk fødtes, skinned den hvid. Allerede en Astrolog, der levede omkring Aar 800 efter Christus, Hippias fra Sicilien, fortæller, at han giver Agt paa Sirius ☿: Hundestjernens *mælkehvide* Glans.»

«Det er sælsomt med de Spaadomme af gamle Munke,» sagde Fredrik Grøben, «de dvæler gjerne ved Jordens Undergang.»

«De gjør meget ofte det,» svarede den gamle Mand langsomt. «Men ret beset er det ikke saa sælsomt. De virkelig ærlige Munke var vældige Mennesker. Maaske aldrig har nogen levet saa kraftig som de levede i sin Celle. Thi I kan vel være enig med mig i, det at leve er ikke ensbetydende med det at gjøre Hvirvelvind, de lever ikke kraftigst, der [64] tidt for Hoben synes at leve kraftigst, det at leve er ikke det samme som det at synes at leve. En Fange i Lænker og en vild Rytter, hvem mon lever stærkest?»

«Og nu disse Munke,» vedblev han efter en Pause, hvori han havde lænet sig tilbage. «Det var Mennesker med en brændende Higen mod den salige Lykke, som ikke findes paa Jorden. Men de var altsaa Mennesker, de fandt den heller ikke i sin Celle. Og de havde i Egenskab af Mennesker Sanser og Begjær. Fra Klostret saa de maaske Jordens Liv. De saa røde Roser og hvide Kvinder. Og Vellyst. Og det jordiske Menneske hos dem kjæmped med det higende, aandelige Menneske, en fortvivlet Kamp. Indtil de maaske sad stille og trætte og kun drømte om Altings Ende, om Jordens Brand, Solens Sluknen, om Maanen, der flygted ud i Mørket, rød og skrækkelig, om Stjernernes Forsvinden under Havets Brusen og Himlens Fortæren ved Ild og om den almægtige Guds Komme i Skyen.»

«Og naar den franske Munk,» blev han ved, «taler om, at onde Dunster skal komme i vor Jords Luft, saa ved jeg ikke, hvorfra disse skulde komme. Men man maa dog sige, at der har været Tider, da mangt og meget paa Jorden har artet sig paa en Maade, [65] der gav Rum for den Antagelse, at et fremmed, fiendtligt Stof kunde være kommet i den Luft, hvori Menneskene har aandet. Hvilken? Mon fra en omflakkende Komet? Med dette sigter jeg til den besynderlige Tid, der strakte sig ud over et Tidsrum af flere hundrede Aar, som især viste sine Ejendommeligheder i det fjerde Aarhundrede. Dengang sagde Biskop Zeno af Verona: «Den største Dyd for Menneskene er den at døde Naturen.»

«Hvad havde slaget Menneskene dengang? En aandelig Epidemi ligesaa uforklarlig som de store Epidemier, der angriber Menneskenes Legemer. Har I

læst om den umaadelige Sørgmodighed, som dengang havde grebet Menneskene. Har I læst om Helgenerne og deres Liv. En samtidig Historieskriver siger: «Under Suk og Jammer beder de om Barmhjertighed; nogle af dem holder sig ikke værdige til at beskue Himlen, men sidder med Ansigtet gjemt i Hænderne og slaar Hovedet mod Jorden. Huden hænger om Benpiberne paa dem, hentørret som Græs, man hører bare Raabet: «Ve, ve, Naade!» Nogle vover næppe at husvare sin brændende Tørst ved et Par Draaber Vand. Deres Tanker drejer sig om Døden og Evigheden. Deres Knæer har haard Hud af at knæle, deres Øjne og [66] Kinder er hule, deres Bryst er oprevet af Slag; de spytter ofte Blod. De bærer skidne Filler, der vrimler af Utøj. Nogle beder om, at man ikke maa begrave dem, men kaste dem bort og lade dem raadne som Kvæg.»

Saadan levede disse, man kjender under Navn af Helgener. Hvilken Elendighed og hvilken Storhed. Thi husk, at mange af dem var unge, smukke Mænd og Kvinder, ofte af høj Byrd, Mennesker, for hvem hele Verden stod aaben med dens Kjærlighed, dens Leg og Lyst. Det er dog noget at lægge Mærke til, at de i al sin, hvad vi vil kalde, Elendighed, i lange Tider er blevne Generalnævnere for al Verdens Smerte og Henrykkelse; . . . ja Henrykkelse! Tror I ikke, at deres Liv ogsaa førte Glæder med. Jo, visselig, midt i dette Kaos skralded dog Livet. Hvilke dybe, stærke Drømme! Naar jeg læser deres Legender, stiger gennem Smerteskyen op til mig en Duft som af Roser – denne sælsomme Blomst, der er saa dunkelrød og funklende. Og naar jeg gaar i de gamle Kirker og hører de gamle Sange, hvis Tone og Ord digtedes af disse, saa mærker jeg, hvilken Honning [67] der rinder fra disse sørgelige Toner, hvilken Røgelse der stiger; det er, som hørte man en skjult Strengerad dirre under det hele, en Mængde Strengede af Guld og Sølv krandsede med Blomster. Og de toner ligesom længe efter, at Instrumenterne har tiet.

Disse Sange vil altid leve; thi de er digtede til Gud. De er faldne som røde Blodsdraaber, svedte i Angstens Nød og i Haabets Henrykkelse.»

Det var nu blevet ganske mørkt i Værelset, hvor de to Mænd sad. De talte ikke paa en Stund, saa sagde Doktoren langsomt:

«Forstaa mig vel; jeg priser ikke disse altfor brændende Hjerner, disse altfor hede Syner. Men jeg finder, at disse Mennesker har set dybere paa Livet, de har i

alle sine Vildfarelser været større Mennesker end den velopdragne Hob. *Deres* Barmhjærtighed, der plejed Syge og Elendige, den var visselig for manges Vedkommende mere end Medlidenhed, den var Visdom. De knæled der igjennem for Livet i al dets Storhed og Smerte, de knæled for Menneskets Lidelse, det eneste her i Verden, alle skal blotte Hovedet for. Thi al anden Storhed er fra først af Egenkjærlighed, den lønner sig selv, [68] den hylder sig selv, og den forbliver gjerne paa Jorden. Kun Lidelsen stræber mod Himlen.»

XI

Nogle Dage senere, da Grøben efter en længere Samtale skulde gaa, sagde Doktoren:

«De vil sige: Den gamle Jøde kan nok tale! Han har aldrig været ude i Livet. Altid har han siddet bag Væg og Slaa og dannet sig sin egen Verden.»

Fredrik Grøben svared:

«Jeg ved ikke, om jeg vilde sige det. Naar jeg tænker mig om, tror jeg det ikke. Men om jeg saa sagde. Det er da ikke det ringeste at kunne danne sig sin egen Verden.»

«Jeg tror,» svared Doktoren langsomt, «at kunde I læse, hvad de saakaldte Aander inderst inde tænker, I vilde mærke, at de tænker ikke saadan, som I tror, de tænker. Vil I tro, at jeg maaske har tabt mere end I, vil I tro, at jeg er en fredløs Mand, ikke fordreven af andre, som I maaske har hørt, og ikke for min Tros Skyld, men fordreven [69] af mig selv, fordi jeg aldrig har troet paa noget. Fordi jeg aldrig en Time har virkelig opnaaet, hvad jeg stunded mod. Mine Arme, som nu er visne, har engang havt Muskler, og min Stemme, som nu er mat, har engang været klangfuld. Og mine Ord har skjælveth af Jordens Saft. Og jeg har raabt, men jeg har raabt i Ørkenen. Jeg har intet hørt om Jer, men jeg tror, jeg kjender Jer. Hvoraf det kommer, ved jeg ikke, men Eders Besøg gjør mig ondt. Lad mig alene. Misforstaa mig ikke. Jeg er kun træt for en Tid. Og tag som Minde om mig denne Bog. Naar I har læst den, vil I se, at jeg er ikke den, I tror. Og kan I bruge, hvad der staar skrevet i Bogen, vil det være mig kjært. Farvel.»

XII

Fredrik Grøben gik hjem og læste i Bogen, der helt igjennem var skreven med klar, rund Skrift. Mange Tanker stod fremsatte her, og Syner svømmed som Skyer omkring. Her kom atter Doktorens ^[70] Kjærlighed for Allivet frem.

Menneskene, som nu bebor vor Jord (stod der) er Taaber, naar de mener, at Solen ej har Liv, og Jorden ej havde Liv, da den var glødende. Hvem siger, at alt levende skal have vor Kulde og Hede, hvorfor lægger vi vort eget Alenmaal paa alt? Allerede paa vor Jord lever mange Skabninger ved umaadelig Varme og den strengeste Kulde. Solen kan være beboet af Væsener, der tumler sig i Ilden, som vore Fiske i Vandet. Og medens vor Jord var glødende, leved visselig Ildens Væsener der i de kogende Strømme, dem man endnu kan ane Formerne af i Fjeldenes indre og de dybe forstenede Jordlag. Dragen af Ild, hvorom der tales i de tidligere Religioner, er Menneskenes sidste Anelse om dette.

Mange andre Ting fremsattes, men det hele var som i Rus. Det boblede, sprængte paa og brast. Ordene var som udtalte af et levende Menneske og var endnu rygende af Menneskets Aande. Og gennem det hele gik en Hunger mod Ro. Mod Slutningen stod noget som en Drøm, om hvorledes de tidlige Folkeslag saa paa Jord og Himmel, og der gik som en Higen mod at beskue alt paa samme Maade som hine: med store enfoldige Øjne, mod at glide henover en klar Flod, ^[71] medens Stjernerne steg og sank, mod at synge disse til og tro, de var Guds Øjne.

Til sidst stod noget for sig selv, noget, der saa ud som en Efterskrift, betitlet «Bekjendelser».

Fredrik Grøben læste:

Jeg sagde: jeg vil se paa Stjernerne; thi lignet med dem i deres Karfunkelglans og Storhed, der overgaar al Forstand, er min egen Glæde (selv om jeg den havde) og min Kummer ringe.

Men, raaber med Rette mit Kjød, Daare er du, at du ser paa Stjernerne. Eller se, men bekjend, at din Beskuen er, hvad du ikke mest elsker og attraar. Thi hvad hjælper det mig, at Stjernerne skinner? Hvorfor skinner jeg ikke selv med mit Lys og med min Evne? Mon Stjernen, før den skal skinne, siger: Lad mig først se,

hvor han lever og glædes og lider . . . saa kan det være mig ligegyldigt, om jeg skal skinne eller slukkes? Mon den siger saa? Nej, den har nok i sig selv og straalere lige smukt, om du glædes, lider eller dør. Derfor lær du af Stjernerne at finkle af sig selv.

Men hvad har bragt, mig hid til at agte paa Stjernernes Gang? Du min Lykke i Livet, som jeg ej finder, du, jeg tænker mig ^[72] lig en Kvinde, du, mine Drømmes Maal, du, hvem ti Tusinde smertefuldeⁿ¹¹ Timer fødte! Jeg har ventet dig og hungret mod dig, du, hvem mit Blod begjærer og mit Liv elsker. Du, som jeg ikke kjender. Du med din Barm og din søde Favn og med dine smilende Øjne. Du, hvis bævende, rødmende Kjød brænder min Sjæl, du, der er bluferdig og bærer Slør, fordi du kjender dine Sansers sugende Svælg, du, der er kysk, fordi du kjender dine Lasters Mangfoldighed. Du, hvis Smil er Djævelens, du, der med dit Legem og dit Hoved er en Blomst. Ja, i Sandhed, jeg gav Himlens Stjerner for dine Øjne, men du kommer ikke Kvinde, Drøm, Fantom, du, der har dugget min Sjæl med Taarer, salte som Havets Fraade.

Men, Væsen! du mit Blods Sygdom og mit Livs Ulykke: Du er groet frem af mit Livs Skuffelse, den aldrig nogen skal kjende. – Saa kom noget, der saa ud til at være skrevet senere, maaske ganske nylig:

Men efter lange Aars Kampe sørger jeg ikke mere; thi jeg har faaet Ro. Og jeg siger til Menneskene efter mig: «Se rigt paa Livet med dets Kampe, dets Smerte, dets Fryd. Hvorfor frygter du? Lad Livet raade. Lad det føre dig ind i dunkle Huler og i lyse ^[73] Lunde. Lad det vende dit Livs Blad. Kast bort den gamle Regel for Skjønhed, Godhed, Sandhed. Den gamle Skjønhed, den gamle Godhed, den gamle Sandhed, hvilke tre Snærper. Hvorlænge vil dog Menneskene hænge efter dem. Styr modig paa. Duk dig i den Aabenbaring, som Livet i alle Former er. Thi alt er Liv, alt gaar efter Naturen, men ikke efter Menneskenes Skik og Brug. Thi det kalder Menneskene Naturen, men det er den sande, store Naturs Fiende; thi denne er i sig selv evig.»

Fredrik Grøben vedblev at sysle med sine Bøger i ledige Stunder, men ikke med Bøgerne alene. Han fandt en Dag pludselig en lys Glæde ved at gaa en lang Tur med sin lille Søn, og Samværet med denne gjorde ham bedre og stærkere, end Læsningen af de vanskelige Bøger. Han havde ogsaa før beskæftiget sig med den lille Jonas, men først nu var denne saa stor, at han virkelig kunde forstaa, hvad Faderen sagde til ham.

Han tog nu hver Aften sin Søn ved Haanden, ^[74] og de gik bortover Markerne, nu og da standsende og talende med en eller anden Bonde, de traf, eller lyttende til Græshopperne, der sad og sang udover Engen. Og tidt om Morgenen, naar Fredrik Grøben vaagned tidlig, vækked han sin Søn, der laa i samme Værelse, og bad ham klæde sig og gaa Morgentur, og Gutten klædte sig paa, og de gik sammen da ogsaa. Henad Vejen, over Engen, der blinked af Dug over Myren, der Faderen bar ham, for han ej skulde blive vaad.

Men hans Omsorg for og Beskjæftigelse med Sønnen voldte, at han fik se den Sandhed der rørte hans Inderste, det i hans Øjne umulige.

En meget tidlig Morgen, da endnu Taagen dækked Marken, vaagned Fredrik Grøben og om ikke længe vækked han sin Søn og sagde: «Kom Jonas, nu skal vi gaa til Sante Hans Berget og se Solen staa op». Og Sønnen rejste sig søvning, men sjæleglad, for dette: at gaa til Sante Hans Berget og se Solen staa op var noget han og Faderen længe havde talt om. De gik da ud af Værelset og gjennem Korridoren, forsigtige og stille for ej at vække nogen. Da de kom udenfor blev de staaende lidt og lytte, thi i det samme for en Mængde Trækfugle syngende forbi.

^[75] Pludselig syntes Fredrik Grøben at høre en Lyd som af et Vindu, der aabnedes. Han hyssede paa Jonas, der paa Barns Vis efterlignede Fuglenes Fløjten, bad ham blive staaende og gik mod det Sted, hvorfra Lyden kom. Gjennem nogle af Havens Buske saa han nu Nils Hall springe ud af Fru Ulrikkes Vindu. I næste Øjeblik stod hun der selv, nikkende og smilende, med store, aabne Øjne. Han nikked igjen og kyssed paa Fingeren til hende; saa forsvandt han ad Skoven til paa den Side, hvor Udhusene laa og ingen Vinduer fandtes.

Fredrik Grøben blev staaende og stirre. Selv da Jonas kom til og spurgte om, hvad han saa, rørte han sig ikke. Endelig langt om længe tog han sin Søn ved

Haanden og gik langsomt ind igjen. Og han bad Jonas klæde sig af igjen: «Der blir vist overskyet . . . vi maa vente . . .»

Selv satte han sig i en Stol i et af Værelsets Kroge; der blev han siddende til Dagen kom.

XIV

[76] Maaske en, der havde levet meget i hvad forstaas ved Verden, længe vilde have gjættet, at Fru Ulrikke vilde søge sig en ligesindet, hvor hun kunde findeⁿ¹² ham. Fredrikⁿ¹³ Grøben forstod det ikke. Ved Synet hin Morgen gik den evige Forundrings Pine i ham, den, der stinger ens Sjæl i dens inderste Rod. Han var fra nu af som forvandlet. Han var ikke den samme ivrige, inderst inde roligglade Mand som før. Han var bleven skræmt. Gjorde han nu sit Arbejde, var det kun Arbejdets vante Bevægelser. Hans Øjne blev ofte stirrende, af og til blev han siddende uden at røre sig.

En egen Angst havde han, for at hans Søn skulde blive hjemme længer. Hurtig fandt han ud, at her var ikke godt for et Barn. En Uges Tid efter var Jonas paa Vej til en Slægtning, der boede i en af Byerne nordpaa; der skulde han gaa i Skole og saaledes omgaaes andre Børn.

Selv leved Fredrik Grøben fuldstændig for sig selv. Selskaberne fortsattes, men han viste sig aldrig ved noget af dem. Sine Maaltider indtog han paa sit Værelse, sigende han ej følte [77] sig ganske vel. Han agted ikke paa, hvad nogen kunde synes derom. Hans Kraft syntes brudt; den, der nu saa ham, tænkte: han bliver ikke gamle mere.

Han blev heller ikke den gamle mere; men han blev en anden. Til Lykke er Menneskene lidt at ligne med Løgfrugter, de bestaar af mange Lag, det ene indenfor det andet. Nu da det stærke, rolige Menneske blev slaaet ned hos Fredrik Grøben, kom en anden frem, men det var en meget gammel Mand der talte lidt og langsomt. Han kom dog frem som den, der havde haft Kraft nok til ganske at frigjøre sig fra det, der før bandt ham; han tog ikke sin Hustru for sig; han vidste, at hun ikke engang vilde forstaa om han talte til hende; thi de var af

forskjelligt Kjød og Blod. Hans Tanker var ikke hendes Tanker. Men han havde haft Kraft til det sværere: uden at bryde overtvært, stille at vende tilbage til sig selv.

XV

[78] En Høstmorgen, da Fredrikⁿ¹⁴ Grøben netop var vaagnet, meldtes ham, at Doktoren bad om at faa ham i Tale. I det samme slog Stueuret i Værelsets Hjørne syv. Det var paa den Tid, Fredrikⁿ¹⁵ Grøben plejed at staa op; han lod Bud gaa, at han kom strax, rejste sig fra Sengen og klædte sig paa. Da han kom ind i det næste Værelse, saa han en Mand sidde ved Døren. Manden rejste sig, og Grøben saa nu, at det var Doktoren. De gik imod hinanden og trykkede hinandens Hænder.

Doktoren sagde:

«Det er en usædvanlig Tid, jeg aflægger Besøg paa. Jeg har ogsaa i Løbet af de sidste Dage mange Gange tænkt paa at gaa til Jer, men jeg har haft saa mange Ting at ordne til min Rejse. Jeg rejser nemlig om tre Timer, og jeg kommer kun for at sige Jer Farvel.»

«Skal I rejse?»

«Ja . . . jeg rejser, Herr Grøben . . . mit bedste Levvel!»

Han taug og rakte Haanden ud. I Høstmorgenens Skjær, der ikke er Lys og ikke [79] er Mørke, men en graa Sky, saa hans Ansigt ud som en Maske. Af hans Øjne saaes ikke den farvede Ring, der frembringer Smil og Taarer; men kun det livide og en umaadelig Pupil: det af Menneskets Øje, der stirrer.

Fredrik Grøben trykkede hans Haand; en egen Følelse greb ham, noget som Angest og Forladthed.

«Hvorfor vil I dog rejse Hr. Doktor? . . . Og hvor vil Iⁿ¹⁶ rejse hen?»

Jeg ved ikke. Jeg tror, jeg vil tilbringe Størsteparten af mit øvrige Liv flakkende omkring. Helst langt ude paa Havet. Jeg længes efter at se dets uendelige Ring og efter at høre dets Dyrebrøl.»

«Det kommer saa pludselig. Sæt Jer dog ned, Doktor. Hvorfor vil I paa Havet? Jeg har ikke rejst meget; men hvad jeg saa af Havet gjorde ikke, at jeg kom til at elske det. Det er koldt og uden Medynk – blindt og døvt.»

Doktoren fortsatte, som talte han ved sig selv; han talte med Pauser, og Grøben afbrød ham ikke.

«Havet er Kaos, I dets Dyb kan vi stirre og tro at se vor egen Sjæl.

[80] I dets Stemme kan vi finde Behag; i dets umaadelige Stilhed, kan vi høre som en Tone fra det ukjendte.

Dets Vælde besejrer os men beroliger os. Vi har til Omgangsfeller en, der raser højere og tier dybere end vi selv.

Underlige Menneske træffer lidt sammen paa et Skib, der skal tage en Rejse paa Oceanet. Skjæbner fra Verdens fire Hjørner. Disse har oftest det tilfælles, at de stirrer og lytter.

Selv Sjømændene, der dog er gaaede ombord for at tjene sit Brød, har noget ved sig, som jeg synes om. De er stærke Mennesker, som tumles om men sjældent klager.

Naar man staar overfor det altfor stærke, klager man ikke. Den, som ligger under en Løves Gab, tier.»

Fredrik Grøben svarede efter en Stunds Forløb.

«Er det derfor I gaar bort at sejle . . . for at blive betvungen og tie?»

Paa en vis Maade ja. Jeg er træt af at kjæmpe den forferdelige Kamp med mine urolige Tanker. Jeg vil have noget over mig, en vældig Magt, som bøjer mig i Knæ og ler ad al Modstand. Jeg længes efter at [81] kjende en Kjæmpehaand paa min Nakke, der borer sig ind i mit blodige Kjød.

Og jeg tror, at alle kan have noget at lære hos Havet. Og dets Lærdom er sund. Tidt i vort altfor trygge og velbevarede Land gaar Menneskene omkring og tror, at de er fødte til Lykke og klager over Livets Uretfærdighed.

Havet lærer os noget andet. Det er den store Ødelægger og den store Renser og Befrier. Farvel.»

«Lev vel og Tak for hvad I har lært mig. Kommer I ikke «tilbage?»»

«Nej det gjør jeg ikke. Jeg handler aldrig uden efter langt Overlæg. Farvel.»

Doktoren gik. Grøben fulgte ham ud og lukkede Døren langsomt i efter ham.

XVI

[82] Det var saalænge Fredrikⁿ¹⁷ Grøbens Helbred var den samme uforstyrret gode, at han holdt sig oppe trods sin Alder. Men udpaa Sommeren begyndte han at kjende sig svag. Han kunde ikke spise noget nævneværdigt uden at føle Besvær og Smerte deraf. Vistnok kunde han endnu færdes ude og tildels tilse Markarbejdet, men da han ved Midsommer mistede sin Natsøvn, var det som den Haand, der endnu holdt ham oppe mod Verdens Lys, visnede, saa han i disse Nætter langsomt sank dybt ned og naaede Egne, hvor fremmede Ting blev ham aabenbare. Og om Dagen var han altid tung i Hovedet og blev tidt overfalden af en dyb Angst. Han gik ofte og talede med sig selv; talte han med nogen anden, var det helst med en eller anden fattig Husmand.

Til en af disse sagde han en Dag: «Jeg har aldrig før set, hvor stor denne Egn er. Og ikke langt borte ligger Havet; det er skrækkeligt, naar Vinden staar ind. Det er dog mærkeligt, at Folk tør bo saa trygge lige ved det.»

Til en anden sagde han: «Jeg vilde [83] gjerne komme til mange Mennesker. Menneskene er gode, naar de er mange sammen. Det er kun, naar de er for sig selv, at de er onde.»

Fredrikⁿ¹⁸ Grøben trak sig tilsidst bort fra alle. Tidt kunde han ikke sidde rolig, ikke engang holde sig inde. Ikke sjeldent gik han saadanne Dage ud ved Middagstider og kom ikke hjem før sent paa Aftenen. Engang medens han saaledes gik, overfaldtes han af et skrækkeligt Uvejr. Himlen blev mørk som ved Nat, og det regnede, saa Vejene flommede, Lynene slog, saa det saa ud, som det var Verdens Brand. Dette Uvejr varede til næste Morgen. Da randt Solen i skinnende Glans.

Denne Morgen kom Fredrik Grøben langsomt gaaende mod Huset. Han gik

op paa sit Værelse og sad længe i en Krog. Han skifted ikke Klæder, men gik en Time efter atter ud i det vældige Solskin, denⁿ¹⁹ kastedes som Storm og Luer fra Himlen. Hans Ansigt var da som forklaret. Han traf mange af sine Tjenestefolk og Husmænd; dem tog han i Haand og takked dem for deres Stræv. «Jeg ved», sagde han i en Tone der ikke tyded paa Frygt, «at jeg snart skal dø.» I har vel ikke noget udestaaende med mig? ^[84] De fleste græd, to gamle Husmænd laa med Hovedet ved hans Barm:

„Husbond maa leve længe» . . . «Naa, naa . . . jeg er jo en gammel Mand» svarede Grøben rolig, «jeg har jo ikke mange Aar igjen, før jeg har naaet det høje Aar halvfjerds.»

Men en Stund efter blev han blegere. «Solen blinder mig,» sagde han. De to Mænd maatte støtte ham hjem. «Husbond har Feber,» sagde de, «det banker i Jeres Puls og Jeres Tindinger».

Han blev bragt til Sengs og laa stille med halvlukkede Øjne. Alderen havde i kort Tid bredt sig over ham. Han lignede ikke nu en gammel Mand; men en Olding over hvis Hoved Aarene har hobet sig i ubestemmelig Masse.

Ud paa Ettermiddagen kom Fru Ulrikke til hans Seng og talte smukke Ord for ham.

Men da rejste han sig pludselig halvt op, saa paa hende, rolig og taus, og peged mod Døren. Og der var en Magt over ham i dette Øjeblik, der gjorde, at den unge Frue gik uden at sige et Ord.

Fra nu kom hele Dage, da han ikke havde Øje for noget mere paa denne Jord. Før, da Søvnens Haand, der holder en fast til denne Verden, glap, kom han vistnok til ^[85] fremmede Egne; men da var han endnu fremmed der; nu syntes han at finde sig mere til Rette i det andet Land, han saa det med Øjne, der forstod og følte det med Sanser, der kjendte det hele.

Men det kunde hænde, at det jordiske Livs Rester endnu engang rørtes, og de to Liv, det der gik, og det, der syntes at komme mødtes og stredes med hinanden, saa den syge stirred sig omkring med store Øjne: hvad er dette! hvor er jeg nu? Da kunde han frygte Timerne, som kom, for hvad de kunde bringe, og han kunde bede dem i Værelset ikke slippe nogen ind.

Men en Aften da Vaagekonen for en Stund var gaaet ud, og den gamle Marje sad ved Sengen og vaagede over ham, stirrede hun længe paa ham og mumlede nogle Ord, som den syge, uden at vide det, svarede paa. Samme Aften fortalte Marja, at den syge var bange for sin Frue og for Nils Hall.

Dog kunde han endnu en sjelden Gang føle sig saa klar, at han talte roligt om den Tid, der havde været og om den, der vilde blive. Til en Ven der ofte besøgte ham i denne Tid sagde han en Morgen: «Jeg har sovet lidet eller intet i Nat.

[86] Det er ikke som før, da jeg fik min trygge Natsøvn. Men da jeg vaagned efter en liden Blund følte jeg mig saa stærk, at jeg rejste mig i min Seng og saa ud af Vinduet. Jeg saa Havens Træer og Blomster, og de var vaade af Himlens Dug. Og jeg saa Røg fra Markerne og jeg saa Stjernerne, som var næsten borte for Solen. Jeg fik slig Ro, for jeg syntes, at alt dette vilde mig vel, og det voldte mig ingen Rædsel at tænke paa Døden. Jeg følte, at jeg var i Slægt med det hele, og det at jeg skulde vende tilbage til Jorden og blive Jord, det tænkte jeg rolig paa og uden at ængstes.»

Da i en saadan stille Stund Fru Ulrikke kom ind i Værelset, talte han rolig med hende om Gaardens Brug.

I en anden bad han om Pen og Papir, og han sad oprejst ved Puder og skrev Brev til sin Søn, hvori han bad ham komme hjem.

XVII

[87] I Slutningen af August, paa den Tid, da Sommeren glipper, og de første kolde Sting kommer i Luften, faldt en øde Ro over det Grøbenske Hus. Intet Gilde, ingen natlig Sang, ingen Lygter mellem Træerne i Haven, naar Mørket faldt paa. Man skulde næsten tro, at Huset pludselig var uddøet. Kun en sjelden Gang saa man en og anden Tjener gaa fra Herskabshuset til Stalden, eller fra et Udhus til et andet; men det var intet Liv; kun et Menneske, der rørte sig – en Skygge.

Grunden til denne tunge Stilhed, disse listende Skridt, var den at Herr Grøbens Sygdom nu viste sig at føre til Døden. Alle skjøjnte det uden at sige det.

Den gamle Marja, som tre Gange havde været paa hans Kammers, havde selv seet, at han var begyndt at dø. Og herom talte hun til de gamle Folk, som hun kjendte bedst.

Hun talte meget, og hun talte længe; men efterat hun tre Aftener i Træk havde gjentaget det samme, gik der en Angst i to gamle Husmænd, saa de næsten hele Dagen sad ude i Drengestuen og ruggede hver paa [88] sin Stol og ynkede sig. Helst den ene havde det ondt. Han saa sig ret som det var omkring med store, matte Øjne og begyndte paa en Salme Gang paa Gang, hvori han ikke naaede længer end halvvejs. Kanske han ikke huskede mere, kanske han glemte, at han sang – nok er det, han tiede ligesom af sig selv.

Simple Folk ser ofte anderledes og mere end de, som vil være kloge. Det synes ofte, som gaar de med lukkede Øjne; men med det lille Plir ser de og mærker de alting saa vel. Og de er nysgjerrige; de vil gjerne mærke sig meget. Derfor da Husets Herre holdt paa at dø, gik de paa Taa ligesaa meget for at lytte som for ei at gjøre Støj.

Til alt andet kom jo ogsaa dette: i tre Dage havde nogle smaa Mus vist sig i det gamle Værelse med det grønblomstrede Tapet. Dette kom ud blandt Tyendet, og alle nikked paa Hovedet, nogle trak den ene Mundvig ned som i Fortrydelse og Smerte. Thi alle viste jo, at det altid hændte i det Grøbenske Hus: naar nogen skulde dø, kom Mus frem paa Gulvet, uden at ellers slige Dyr fandtes i Huset. Første Gang havde de vist sig, da Frøken Eva døde, den blege [89] Dame med det tynde gule Haar, hun, som aldrig havde haft nogen Glæde i Verden. Vaagekonen havde dengang selv fortalt, at hun et Øjeblik havde sovet, men havde vaagnet ved at høre den syge tale, og da hun saa til, sad Frøken Eva oppe i Sengen og pegte paa Gulvet og sagde:

«Nej, se der paa Musene!»

Og rundt om i Maaneskinsstriben paa Gulvet havde der danset en hel Mængde smaa graa Mus. Og naar derfor nogen sidenefter blev syg, og Sygdommen tog den farlige Vending, kunde det hændte, at en modig listed sig ind i det grønne Værelse og satte sig ned og saa mod Gulvet, helst naar Dagslyset svandt.

Og egent ved Hr. Grøbens Sygdom var ogsaa det, at den gamle kloge Doktor ikke kunde forklare den. Han sad ofte lange Stunder ved Hr. Grøbens Seng og stirrede paa den syge. Hvad han tænkte, sagde han ikke højt, og naar han havde siddet en Stund, kunde han pludselig rejse sig op og gaa uden at sige et Ord til Sygeplejersken eller Husets unge Frue, der som oftest var i Værelset, naar Lægen var der. Det nyttede ikke, at Fruen tog hans Haand og sagde: «Naar De ikke siger noget, Doktor, blir jeg [90] bange.» Nej, han svarede ikke derpaa. Men en Dag, da den syge havde det meget daarligt, og hun gjentog sit Spørgsmaal, saa vendte han sig mod hende og sagde: «Kommer Hr. Nils Hall her i Aften? Den unge Frues Øjne blev større. Doktoren saa det maaske, han tilføjede: «Som Læge maa jeg bede Dem holde alle fremmede borte.» Den unge Frue sagde kun: «Har de ogsaa hørt paa Rygtet, Herr Doktor?» Doktoren blev en Smule rød; «Nej, Frue, jeg tænkte ikke paa det Rygte. Jeg beder undskylde.»

Paa Hjemrejsen mumlede han meget ivrig: «Naa, kanske det var derfor; Hun troede, jeg mente *det*, det, det altsaa om deres Kjæresterier! Hvad Fanden har jeg med deres Kjæresterier! Det er kanske det, Marja har set. Hvad Fanden har jeg med det.»

Doktoren blev i godt Humør; han slog ud med Svøben, saa den gamle Mær blev ræd og gav sig til at gallopere med stive Ben, og nogle Kraaker paa Myren nær ved lettede Vingerne, skreg og fløj længer bort.

Men den Aften kom som altid ellers Nils Hall ridende. Han bandt sin Hest ved Havegrinden, for at den kunde æde Smørblomst og Kløver, og selv gik han med [91] hastige Skridt ind i Huset, trykkede den første den bedste i Haanden og hviskede: «Hvordan staar det til idag?» Han fik ikke videre Svar; Manden, han traf, vidste ikke noget, gik forbi ham, men saa sig om efter ham med et ondt Blik. Men en gammel Bonde, han traf i Trappen, bærende paa en Mængde Tøj, der skulde luftes, sagde pludselig, medens han saa til Siden: «Idag har han det bedre, det kunde være hel Plaser, om han blev frisk.» Hr. Nils Hall studsede: «Hvad? . . . har han det bedre?» Bonden hørte Tonefaldet og saa tydelig den unge Mands Mine, endda han lod, som han bare saa til Siden. «Ja, jeg tror det mest,» sagde han undvigende, «men kanske det er paa Slutten. Da plejer det tidt at lyse op en Stund.»

Herr Nils Hall gik videre til den store Dagligstue. Det var næsten mørkt i Gangen, han maatte føle sig frem. Da han omsider naaede Døren, banked han raskt paa, og uden at vente Svar aabned han den og traadte ind. Det var en meget stor Hjørnesal med sex Vinduer til Haven; de fleste Møbler var meget tunge og af Egetræ saa haardt, at Forsiringerne syntes mejslede som i Sten.

I Førstningen saa han ingen Ting paa ^[92] Grund af Mørket, men om lidt skjælned han to Skikkelser, som havde rejst sig, da han kom ind. Den ene var den unge Frue, den anden en gammel Mand i Præstekjole med Altervinkar og en Guldæske staaende ved Siden. Damen gik imod ham og trykked hans Haand. Han drog hende et Øjeblik ind til sig, uden at Præsten kunde se det. Saa gik han hen og hilste paa Præsten. Denne bukkede og satte sig atter.

«Ja, ja, ja,» sagde han, «hvad er det nu den gamle Barde siger? Menneskenes Slægt er som Aarets skiftende Løv; den ene Slægt visner og den anden spirer frem af dens Støv. Jeg husker jo nok Herr Grøben; vi traf hinanden som Børn. Man siger han var stille; men jeg synes, jeg erindrer, ham som saa glad, da han var ung Mand. Man finder ikke saadan Ungdom nu. Hver Sommermorgen stod han op af sin Seng og gik omkring, netop heromkring. De har seet det gamle Birketræ ved Haugen. Der stod han altid og blæste paa Trompet,»

Ingen af de to svarede Præsten paa dette. De sad begge to og lod, som de tænkte over, hvad han havde sagt, men deres Tanker var andetsteds. Nu og da saa de hinanden i Øjnene længe. I disse hemmelige Øjekast ^[93] var den unge Frue den ivrigste. Hun sad med sammenbidt Mund. Hendes Øjne brændte, og hendes Barm hæved sig og sank.

«Hr. Pastor,» sagde pludselig Hr. Nils Hall, «skal Herr Grøben modtage Alterens hellige Sakramente idag?»

«Ja, Hr. Grøben har ønsket at gjøre sig rede. Jeg tror, han vil være værdig til at træde for Herrens Bord, han har aldrig gjort noget uværdigt. Det er godt at tænke paa for ham selv og for dem, han efterlader. Jeg tror aldrig, jeg har været tilstede ved skjønnere Dødsleje; hans Øjne er saa store og kloge. Hans Smil er klart. Jeg spurgte ham sidste Gang, om han var bange for Døden. Han rystede paa Hovedet og svarede roligt: «Nej, Døden skal forklare mig saa meget, som jeg

her ikke forstod.»

En Stunds Stilhed indtraadte; saa sagde den unge Frue:

«Jeg tror, min kjære Mand maa være vaagen. Han plejer aldrig at sove saa længe ad Gangen. Vil De følge med ind, Hr. Pastor.»

De tre rejste sig. Fru Ulrikke gik foran, Pastoren og Hr. Nils Hall gik efter. Efter en Stunds Forløb standsede de foran Sygeværelsets Dør. Fru Ulrikke aabnede sagte [94] Døren og traadte ind. Lige efter kom hun tilbage og førte de to Mænd indenfor og lukkede Døren sagte i efter dem.

I Værelsets ene Hjørne, længst borte fra Vinduet, stod den syges Seng. Den var kun svagt belyst af en Natlampe. Ved Sengefoden sad en Kone og vaagede med stive Øjne, dem Vaagekoner ofte har. Kan hænde, hun sov; de var aldeles udtryksløse. Men da de tre traadte nærmere, vendte hun Hovedet mod dem og rejste sig. Hun mumlede nogle Ord, ingen kunde forstaa, og vendte den hvide Del af Skjærmen til, saa et mat Lys faldt paa den syges Ansigt. Alle tre blev et Øjeblik staaende. Han, som laa der foran dem, var jo halvt en død. Ansigtet var forfærdelig blegt, de indfaldne Kinder af en mørk, gusten Farve. Øjnene stirrede tomt frem for sig; de syntes udslukte for alt her paa Jorden.

Præsten bøjede sig mod den syge og sagde: «Fred være med dig!»

Den syge saa op. Hans Øjne gik fra den ene til den anden. De baade ikke saa, og de saa dybt.

«I taler saa højt,» sagde han med usikker Stemme, der syntes at rave i Mørke. «I vækkede mig, – jeg var under Himlen med [95] Stjerner paa, – – lige ved en Skov . . .»

Saa blev hans Blik klarere; hans Bevidsthed syntes at komme tilbage. Han laa nu rolig hen og sagde ikke mere.

«Jeg kommer,» talte nu Præsten og rørte hans Haand, «for at give Jer det hellige Alterens Sakramente.»

Den syge foldede sine tynde Fingre over Brystet og hørte efter, da Præsten gav ham Syndsforladelsen og beredte ham:

«Vor Herre Jesus Kristus i den Nat, da han blev forraadt, tog Brødet,

takkede, brød det, gav sine Disciple det og sagde: Tager dette hen og æder det.

Ligesaa tog han og Kalken efter Aftensmaaltidet, takkede, gav dem og sagde: Drikker alle heraf: Dette er det Nye Testamentes Kalk i mit Blod, som udgydes for Eder til Syndernes Forladelse» . . . .

Hr. Fredrik Grøben spiste Brødet; men da han skulde drikke Vinen, standsede han pludselig, som om en Tanke greb ham. Han vendte sine Øjne mod sin Hustru og hendes Fætter, saa paa dem med et gaadefuldt Blik. Saa mumled han: «Herren tilgive!» og drak roligt.

Efter dette sank han magtesløs tilbage og laa med tillukkede Øjne. Præsten bad en ^[96] kort Bøn og lagde endnu engang sin Haand velsignende paa den døendes Hoved og vilde fjerne sig. Da saa den syge pludselig op og sagde:

«Jeg vil tale med Jer, Pastor!»

Fru Ulrikke og Nils Hall standsede og vendte sig mod Sengen. Begge saa de paa Fredrikⁿ²⁰ Grøben med studsende Blik.

«Jeg vil . . . . tale . . . . med . . . . min Sjælesørger . . . . Alene.»

De to gik ud af Værelset. Præsten blev alene med den syge. –

Da han kom ud fra Sygeværelset igjen, rysted han paa Hovedet. Den døende havde peget paa Altværdigheden og havde spurgt om, hvor den havde staaet, medens han sov. Han havde spurgt om andre Ting, om hvorfor han altid saa slige røde Ildblomster for sine Øjne? Han havde videre talt om, at han, naar han vaagned om Morgenen, efter en tung Søvn, havde levet hundrede Aar. Han havde spurgt: «Hvorfor kommer ikke min Søn?» – Noget laa ligesom paa Bunden, noget, han gjerne vilde fortælle uden at turde . . . . uden at kunne . . . . det var som troede han, at nogen her vilde ham ondt! . . . . Nej, dette Dødsleje var ikke skjønt alligevel . . . . i Himlens Navn . . . . ^[97] hvorfor? hvorfor? . . . . Og saa denne Rædsel, der var præget i alle Miner. Det var som en Finger skulde have skrevet et Angstskrig i hans Hjerte. Og hans Øjne var som udslukte af uendelige Sorger. Det var jo som Helvede. Herre! Herre! var det muligt, at Hr. Grøben? . . . . ak nej . . . . for Herrens evige Miskundheds Skyld – Amen.»

Det var sent paa Aften, da Præsten gik bort med Brødet i den ene Haand og

Kalken, skjult paa Brystet, i den anden. –

De gamle Folk paa Gaarden holdt ikke op med at snakke. Ingen udenfor forstod dem; men de forstod hverandre godt. Den gamle Bygning havde saamange Kroge og Døre. Man kunde se Ting uden selv at sees. Man kunde se Ting, som aldrig var bestemt for andre.

«I det Hus, der Døden vil ind,» sagde en gammel Bonde, «skal en ikke holde syndig Kjærlighed. Helst naar det er ens egen Husbond, som lider og har det ilde» . . . .

«Det er, som om de bli'r ugudeligere for hver Dag. Det er, som Døden hidser dem op.»

*

Høstens Vind var nu kommen. Den for omkring med dump, klangløs Stemme. Om [98] Dagen var Taage, om Aftenen en enkelt Stjerne mellem flakkende Skyer. Al Livets Larm fandtes ikke her. Huset stod og gjemte noget. Et Menneske holdt derinde paa at dø som en Flamme, der slukkes.

XVIII

Der var meget Uvejr den Høst, der gjorde Hav og Veje vanskelige at befare. Deraf kom det, at først samme Dag Fredrikⁿ²¹ Grøben døde, kom Sønnen hjem. Han kom med et Barns Mine, der frygter noget ondt: Hans Læber var halvt aabne og hans Øjne store.

Da han lidt efter stod foran sin Faders Seng, blev hans Øjne endnu større i Forundring over Døden, han nu saa for sig. Lidt efter græd han meget, som Barnet gjør, naar det tynges af Sorg; han rysted og skalv over hele Legemet. Da aabned Faderen sine Øjne, saa paa ham og sagde: «Du ser, jeg maa dø . . .» Da det med Vanskelighed var bleven udtalt, lukked Fredrikⁿ²² Grøben atter Øjnene; men Sønnens Haand holdt han i sin.

[99] Jonas sad hos sin Fader hele Dagen til sent paa Aften. Han spurgte Vaagekonen flere Gange: «hvor er Mo'r?» Vaagekonen svared først: «jeg ved

ikke;» derpaa gik hun ud og spurgte selv, og det Svar kom tilbage, at Fruen var ikke frisk og var gaaet til Sengs. «Det er af Sorg!» sagde Vaagekonen til Jonas og nikkede alvorligt og længe med Hovedet.

Aftentimerne var gaaede, og Natten var kommen. Jonas Grøben sad endnu ved sin Faders Seng, men han var kun ti Aar, og da han et Øjeblik satte sig i en Sofa i Værelsets Skygge, sov han strax ind. Og dog vækkedes han pludselig . . . . han syntes nogen havde raabt, han hørte igjen en Lyd uden at forstaa, hvorfra den kom. Natlampen brændte endnu og kasted et gult Skjær mod den graa Dæmring, som vilde ind. Nu hørte han Lyden igjen. Han sprang op og gik til Sengen og saa utydelig sin Fader aabne Munden og slaa den regelmæssigt i, saa Tænderne traf hinanden; det var den Lyd, han havde hørt. Saa lagde han Mærke til, at Faderens Læber pressedes sammen og Ansigtet fortrak sig, Øjnene lukkedes og blev lukkede en Stund. Men pludselig aabnedes de og stirred frem for sig ^[100] med et stort, forfærdeligt Blik, et Blik, der fik Barnet til at skrigte og falde tilbage paa Gulvet med Ansigtet skjult i Hænderne.

Lidt efter hørte han nogen komme. Da han saa op, blev han var Vaagekonen, der bøjede sig ned over hans Fader. Han rejste sig nu og gik til Sengen. Da saa han sin Fader ligge saa stille, at det stod som et isnende Pust fra ham. Men hans Træk var nu rolige.

Jonas Grøben blev længe siddende ved sin døde Faders Seng, og da Solen kom og det blev lyst derude, syntes ham det hele Liv saa fremmed. Han syntes, at Solen var gul og gik lavt, og at Skyerne svæved henover Himlen som besynderlige Taager.

XIX

Den unge Gut sørgede saa meget over sin Faders Død, at mange gav Fru Ulrikke Ret i, at hun allerede fire Dage efter Begravelsen sendte ham til Skolen igjen.

Men de samme gav hende ikke Ret i, at hun førte det Liv, som hun førte.

^[101] Næppe en Maaned havde hun været i Ro og Niels Hall borte, før han atter

kom tilbage og boede uden at tage Hensyn til Menneskenes Dom, i det Grøbenske Hus. Han havde nok sine Værelserⁿ²³ i den ene Fløj af Huset; men han var saa ligeglad, at det vared ikke længe, før alle vidste, at Dørene mellem hans og Fru Ulrikkesⁿ²⁴ Værelser var ligesaa lette at aabne om Natten som om Dagen.

Og det ugudelige ved deres Samliv var, at de netop valgte Fredrik Grøbens Værelse til deres natlige Sammenkomster.

Derfor hørtes paa det Værelse, hvor de gamle Møbler stod, som Fredrik Grøben for for kort Tid siden havde benyttet, tidt om Natten Hvisken, dæmpet Latter og vellystige Suk, og ikke sjældnen fandt man Vin og Champagne og klæbrige Glas skjødesløst bortgjemt i en eller anden Krog, hvilke saa ud som var de brugte nogle Timer forud,

Naar elskende er Herrer og Fruer af højere Byrd, saa er de selv meget trygge, medens der hviskes omkring dem. De er selv de sidste der erfarer, at man kjender deres Overtrædelser. Saaledes her. Ingen sagde noget til dem. Maaske mærkede de dog tilsidst, at deres Handlinger var paa Vej til at blive kjendt af mange, thi pludselig ^[102] lejede Nils Hall Hus i Byen. En Maaned eller saa forløb, og han rejste bort. Til de faa, han kjendte fortalte han, at hans Skib ventede ham. Ikke længe efter rejste Fru Ulrikke ogsaa.

Neppe sex Maaneder efter kom de begge tilbage og giftede sig straks. Kun nogle Officerer af Nils Halls Vennekreds samt den gamle Hans Hall var Bryllupsgjæster.

Efter Bryllupet leved det unge Par for sig selv en Maanedes Tid. De saaes kun af og til udenfor Huset, kjørende. Da Fru Ulrikkes Fader Hans Hall kort efter døde, rejste de kort efter Begravelsen til Udlandet; men blev kun nogle Maaneder borte, kom saa tilbage og leved som før for sig selv. Det Ord gik, at de elskede hinanden over al Maade og de var nok ikke meget forsigtige eller tilbagetrukne; thi et Par unge Piger, der netop var kommen i Tjenesten, havde mange Historier at fortælle, der altid vakte knisende Latter hos dem, der hørte det.

Men et Par gamle Piger, hvis stive Ansigter krandsedes af Blondekapper, som Fredrik Grøben for længe siden havde foræret dem ved Højtiderne, fik mere og mere et stumt Træk om Munden som af Ringeagt. Disse Træk veg ikke. Men en

Dag gik begge ^[103] til Fru Ulrikke og sagde op sine Pladser. De nævnte ingen Grund, sagde heller ingenting til det andet Tjenerskab. Gik omkring stumme og stille, til den Dag de flytted, stumme og stille.

Men omend de ikke havde sagt noget al den Tid før de rejste sin Vej, saa havde de nok tænkt sig sit. En Mand der kjendte dem og talte med dem fik af faa Ord det Indtryk, at de gamle Piger ikke likte de lo, «som var komne i Huset», fordi det syntes udenpaa dem, at de havde det altfor godt. «Før havde Fredrikⁿ²⁵ Grøben gaaet omkring der, men han gik der som en Husbond og som en Herre. Han hørte hjemme der. Han havde spist der og drukket og talt og sovet, uden bare at tænke paa at spise og at drikke og at sove. Og han var Herre der, fordi han var Barnet der. Og han havde dog baaret sine gyldne Ringe og ejet de gamle Vaaben. Men imod ham var de to nye forslugen Almue, som ikke var gode naar de blev Herrer. De aad med Velbehag og havde Gaardens gamle Penge ikke ude af Tankerne og de gottede sig der. Ja, de kunde ikke engang arte sig med Anstand naar de boede i Huset.»

Det lod i Virkeligheden til, at det ^[104] Grøbenske Hus ikke passed Fru Ulrikke og Nils Hall. Det blev dem for stort. De begyndte da udover Høsten at holde Selskaber som før Fredrik Grøben døde. Men nu fik de at mærke, at Folk vidste noget om dem. De Gjæster, de helst vilde have i sine Sale, kom ikke, og de, som kom, var saadanne, om hvem de havdeⁿ²⁶ tænkt og sagt: «de kan bruges til at fylde i Salene med.»

Da nogle Selskaber var holdt uden megen Glæde, tog Ægteparret en Dag bort, sigende at de vilde besøge nogle Slægtninge i Hamborg.

*

Det var ved Vaartid, at de rejste. Efter Vaaren kom den første Sommer i Maj usædvanlig hed. Saa mørkt Vejr og Regn lige til Santehans. Men saa atter straalende Sol og Luft.

En saadan Dag kom den unge Jonas Grøben hjem. Han spurgte efter sin Moder, og fik vide, at hun og hendes Mand var paa Rejse, og at han var alene i det store Hus.

[105] Han gik den næste Tid meget omkring i Huset eller ude i Haven. Eller ude paa Marken lige ned til Myren, hvor der altid gik nogle Heste og aad af den vaade Klinte. Af og til stødte han paa en Mand eller en Kone, som han, ved at snakke med, hørte, havde tjent hos hans Fader eller ialfald havde kjendt ham. Alle disse saa nøjere paa ham, da de fik høre, hvem han var. Faa af dem talte noget om Dagene fra dengang hans Fader leved. Kun sagde allesammen, baade fordi de syntes, de maatte sige noget, og fordi de mente det: «Ja, han var en god Mand, Fredrik Grøben.» Nils Hall snakked ingen om, og faa talte om Moderen.

En hvidskjægget Husmand sagde: «Hvor gammel er du?» – «Tolv Aar.» – Og Husmanden sagde bare: «Ja, ja . . . i Verden er Strid.»

En Eftermiddag gik han længer afsted end vanlig og naaede en lav Hytte, netop som han troede at være længst borte fra Mennesker. Han var træt og tørstig og gik indenfor. Midt paa Gulvet ved Peisen sad en gammel Kone og bandt langsomt og [106] besværligt paa et Uldklæde. Hun hørte først ikke, at han kom, men da han sagde: «God Kvæld!» saa hun op med nogle store, agtpaagivende Øjne. Han bad om Vand, og det blev givet ham. Efter at have drukket, satte han sig ned, og de talte sammen. I Førstningen samtalede de om Varmen, som havde været om Sommeren, og Kulden sidste Vinter. Saa spurgte han om, hvor længe hun havde været her. Den gamle svared, at hun havde været der, siden hun flytted fra Fredrik Grøben. Havde hun været *der*? – Ja, tredive Aar og mere.

Nu fortalte han, at han var Søn af Fredrik Grøben, og den gamle løfted Øjenlaagene langsomt, som naar Dækket tages af gamle Tinkrus, og hun stirred paa ham længe.

«Er du Sønnen?» spurgte hun saa.

Ja, han var Fredrik Grøbens Søn, og hvem var hun, hvad hed hun?

Den gamle sagde bare: «Saa du er Fredrik Grøbens Søn. Nu er det Aar og Dag, siden han døde. Hans Øjne var gode, dem huser jeg bedst af hele Manden, de laa under svære Bryn; de var som Kjøn i en Granskau.»

De talte meget sammen. Den gamle [107] kjendte alt saa nøje, de forskellige

Kammerser, Lofterne og Gaardenes Rum.

En Stund efter fik han høre, at hun havde været Hønskone og Havekone hos hans Far, og at hun hed Marja. De sad og snakked meget sammen; hun var samtidig baade sløv og skarp. Hun saa tidt agtpaagivent hen for sig, medens hun talte, som vilde hun vogte paa, hvad hun selv sagde. Og hver Gang hun havde snakket en Stund om det Grøbenske Hus, brød hun af og gav sig til at fortælle om en Sau, som var kommen bort fra hende forrige Aar, og som hun endnu ikke havde fundet igjen.

Det var sent paa Aften, da han gik tilbage. Han gik afsted gjennem Skoven, hvor Luften stod stille og sov, hvor en sjelden Gang en Natfugl rørte sig. Han gik over Moen, hvor en langsom, hvid Taage snart hæved sig, saa den dækked alt, snart sænked sig, saa Fjeldkammen paa den anden Side for en Stund blev synlig.

Den gamle Marjas Ord havde givet den unge Gut noget at føle. Hun havde jo intet bestemt sagt, men hendes Ord var til Talens Indhold som mørke Vinduer, der giver Husets Indre Udseende af Tomhed, men som pludselig kan lyses op ved et Lys, der vistnok ^[108] intet bestemt røber, men som dog fortæller, at der findes noget der indenfor.

Hvad hun talte, havde ialfald virket did, at han fik Lyst til at tale med hende endnu engang.

Og alt næste Dag sprang han afsted over Moen og gjennem Skoven, til han naaed hendes Hytte. Han sad længe og snakked med hende. Og den næste atter, og Dagene derpaa løb han ogsaa mod hendes Hytte.

Hendes Tale begyndte at virke. Han begyndte ligesom at frygte for noget, som laa igjen i det store, gamle Hus. Han kjendte sig ensom og fik Lyst til at græde. Værelserne, som laa øde, skræmte ham. Og Marjas Ord om dét Værelse og dét gjorde ham utryg; thi Ordene var ikke blide. Og han troed at forstaa, at den gamle aller inderst bar paa noget, som hun ikke vilde sige, men som gav al hendes anden Snak den egne Smag, der hefted ved den.

I den senere Tid var ogsaa Faderen begyndt at komme ham i Mindet oftere end nogensinde før. Naar han vaagned en lys og lind Morgen, syntes han at se sin Fader som den gode Mand med det milde Blik. Men i sene Aftener, naar han gik

alene gennem den mørke Skov eller kom ind i det [109] store Hus fulgt af en Gaardsgut, der lyste for ham, saa kom ogsaa da Faderen ham imøde, men fra Dødsstunden. Han saa de blege aabne Læber og Blikket som fra en, der sank.

En Morgen, han vaagned, stod hans Moder ved hans Seng. Han blev liggende at se paa hende uden at røre sig og uden at tale. Hun klappede ham, men sagde heller ikke noget, Nils Hall saa han ikke noget til. Mens han spiste sammen med sin Moder, sagde hun ham, at Hall kom om Dage.

Dagene gik, men Jonas Grøben kom ikke sin Moder nærmere siden, end han var kommet hende den første Morgen. Han gik næsten oftere end før i Skoven til Marja, og hver Gang han kom tilbage, var han mere og mere urolig. Lidt efter lidt fæstnede Uroen sig hos ham; den sank ned og laa fast i hans Sind. Mange Ting trængte sig ind paa ham. Maaske Egnen med dens Øde og tause Vildhed gjorde sit. Han havde ingen at tro og fortrøste sig til. Han længtes efter sin Fader; tidt mindedes han deres Morgen- og Aftenture, hvor han havde været ubekymret om alt, naar de gik sammen hjem.

[110] Han var tolv Aar. I den Alder faar Børn Lyst til at lege viltre Lege med sine Jævnaldrende. Ynglingen med det urolige Sind er ikke længere borte, end at han giver sig tilkjende. Men ingen var at lege med her. De viltre Lege er Kraften; men ogsaa Drømmen om Liv og Glæde ligger paa Lur, Higen mod det skinnende. Derfor faar de unge Gutter Lyst til at hente de røde Rognebær i høje Træer; de hvide Vandliljer langt ude i den farlige Myr frister dem. Den første, svage Anelse om Livet, om Kjærligheden rører sig hos dem i deres muntre Sang, i deres Latter og i deres varme Venskaber. Men her blev alt dette kuert. Ingen Blomst, ingen Latter og ingen Sang sprang ud hverken fra Samlivet med Moderen og Stedfaderen, ej heller ved Besøgene hos Marja. Thi den gamle var nu ikke saa forsigtig i sin Tale som før. Vistnok sagde hun endnu intet lige ud; men naar hun talte om de to, kunde Sinnet bryde løs hos hende, saa hun ulte som en gammel Ulv og kom med saadan Tale: «Sig, at hvis han kroer sig, saa kan du binde ham med et Ord. Og kom saa igjen, saa skal jeg sige dig Ordet.» Eller: «Fredrik Grøben var en Falk, Nils Hall [111] er en Lus. Her i Verden er det lettere for Lusen end for Falken.»

Det hele var snart for svært for den unge Gut. Det gjorde, at han vistnok tidt viste en Mands Trods, men ligesaa ofte et Barns Følen sig svag: en Lyst til at skjule sig hos en, der kunde bevare ham, hos en, der vilde ham vel.

XXI

Nu og da en Mands Trods: Fru Ulrikke havde faaet at vide, at han færdedes i Skoven og besøgte Marja. Hun sagde intet til ham om dette; men en Eftermiddag, han gik den vante Vej, kom en Mand ham imøde, som han ikke kjendte. Manden standsede foran ham og sagde: «skal du nu hen til den gamle Kjærring?» Gutten blev forundret og svarede ikke. «Kom», sagde Manden, «saa gaar vi hellere ud at skyder Fugl.» Nu forstod han, at Manden gjorde dette ikke af sig selv, og han svarede, medens han blev hed i Kinderne: «Jeg gaar, hvor jeg [112] vil.» «Nej, svarede Manden, det gjør du ikke.» «Jo, raabte han, hvem vil nægte mig at gaa?» «Kom», sagde den anden, «saa gaar vi ud og skyder Fugl». «Lad mig gaa, hvor jeg vil,» sagde Gutten. «Nej, du skal gaa med mig.» «Lad mig gaa eller du skal angre det.» Og i Guttens Øjne laa en Trods, der gjorde Manden taus og forundret, og fik ham til at vende Ryggen til og gaa den Vej, han kom fra. Manden var tyk og rød og gik med tunge, vaggende Skridt. Han syntes at være Sømand.

Et andet Exempel. Jonas Grøben havde med Sønnens Ret taget en Dolk blandt sin Faders Vaaben, den han bar ved Siden som sin egen. Dolken var af kosteligt Arbejde: Haandtaget var af Elfenben og sølvbeslagen, Bladet var af fineste Staal. En Eftermiddag, da han havde lagt den fra sig paa Bordet, tog Nils Hall den i sin Haand, besaa den nøje, prøved dens Eg og sagde: «den vil passe i Vaabensalen; (Nils Hall havde ⁿ²⁷ indrettet en Vaabensal, mest af Vaaben der havde tilhørt Grøbens.) Jonas svarede hurtig; «Dolken er min.» Naa, naa,» sagde Nils Hall langsomt, «det kommer vel an paa om, du faar den.» «Nej, den er min.» «Hvem har givet dig den?» spurgte Fru Ulrikke og [113] saa paa Sønnen. Jonas saa igjen: «Den tilhørte min Far, og dersom han havde levet, og jeg havde bedt ham om den, havde han givet mig den» «Nuvel,» sagde Nils Hall rolig, «maaske om ti Aar havde du faaet den; men nu forstaar du ikke at bruge den.»

«Jo, jeg forstaar.» «Jeg synes du bliver fræk og anmassende,» sagde Fru Ulrikke. ⁿ²⁸ «Jeg ⁿ²⁹ ved, hvad Far vilde have sagt,» raabte Gutten, «og han er den eneste, jeg vilde have spurgt. Han var Herren for alt her.» Nils Hall sprang op: «Hvad er dette for en Tale?» raabte han og løfted Haanden. Gutten stod stille og bed sig i Læben og kjæmped med Vredestaarer; om lidt svulmed en tyk Aare i Tindingen op, bred og blaa, Munden aabned sig dernæst, og Læberne blev tykke og haanende. Det var som raabte det ud af ham: «Slaa om du har Mod.» Men Nils Hall slog ikke. Lidt efter gik Jonas Grøben ud af Værelset. Dolken havde han med.

Det var i det hele sært at se, hvor ilde de to, Nils Hall og Fru Ulrikke, befandt sig, naar den unge Gut kom ind til dem. De talte da ikke meget, eller talte de, lød deres Ord tvungne. Engang, da Jonas Grøben netop havde forladt Værelset, hvidsked Nils ^[114] Hall: «Saa du ham nu? han har ligesom noget at sige, som han ikke siger.» Og Fru Ulrikke rynkede sin hvide Pande og svarede: «Jeg kan ikke holde ham ud . . . han ligner sin Far,»

«Og han taler endnu bestandig med de ⁿ³⁰ gamle Tjenestefolk,» mumled Nils Hall.

En Dag, det unge Ægtepar var ude at kjøre, kom de til et Sted med vid Udsigt. De saa over Moer og Enge og over Skov og Myr; men langt borte saa de en blaagraa Sky: det var Havet. De sad stille ⁿ³¹ og saa derbort. Nils Halls skarpe Blik opdaged en Sejler langt, langt ude, den ogsaa Fru Ulrikke skimted som en dunkel Prik.

Lidt efter sagde Nils Hall:

«Han skulde ud af Skolen. Mænd skulde ikke være forlæste. De vænnes til at grunde over altfor meget. Dersom han nu sendes til Skolen igjen efter Sommeren vil han komme tilbage meget mere fortænkt end før. Han vil ikke have godt af at komme paa Skolen igjen. Han skulde til Søs. Han skulde gjøre nogle Rejser . . . som Skibsgut og Matros.»

«Skulde han saa blive Sjømand?»

«Sjømand? . . . han kan jo blive Admiral ^[115]. . . gjerne for mig . . . hvis han

duer . . . . Jeg gik til Sjøen i hans Alder.»

«Han kunde maaske have godt af at komme bort, langt bort.»

De talte ikke mere om dette; men de var meget lidet talende under Turen hjemad, som var de hver for sig optagne af sine Tanker.

Men næste Dag kom Spørgsmaalet atter frem, medens de saa hinanden ind i Øjnene. Og nu talte de i renere Ord.

Nils Hall sagde tilsidst:

«Jeg har en halvgammel Mand blandt mine Folk. Mika Peter heder han. Jeg har skaffet ham Arbejde som Skibsbygger; men han længes ud paa Langfart igjen. Det var ham, som prøvede paa at faa Jonas med paa Jagt. Paa et Vis er han dum, men paa et andet Vis er han baade slu og klog. Han er min Træl, kan jeg sige, min Hund. Jeg har engang frelst hans Liv. Siden gjør han hvad jeg siger han skal gjøre.»

En Stund efter tilføjede han:

«Jeg skal tale med Mika Peter i Aften.»

XXII

[116] Samme Aften kom en Mand til Nils Hall. Han saa ud til at være Sjømand; han gik tungt og klodset ind i Værelset, der Nils Hall var. Denne, der sad i en dyb Lænestol, rejste sig, da den sjømandslignende Mand kom ind og gik ham i Møde. Han blev en Stund staaende at se paa ham, og sandt at sige kviede den anden sig under Nils Halls Blik: han vendte Øjnene mod Gulvet og ventede.

«Mika Peter!» sagde Nils Hall rolig.

«Ja,» hviskede den anden.

«Mika Peter . . . . du ved, hvad jeg har gjort for dig.»

«Ja.»

«Du ved, hvad jeg har gjort for dig, da jeg frelste dit Liv.»

Sjømanden knugede Hatten i sine Hænder, foldede disse foran paa Brystet og

bøjed sit Hoved, saa det blev rødt, og Aarerne i Tindingerne svulmed op.

«Jeg har aldrig glemt det, og skal aldrig» . . . . hvidsked han med Besvær,
«ikke saalænge jeg lever.»

«Nu maa du tjene mig igjen, Mika Peter.»

[117] «I ved, at jeg vil gjøre alt, hvad I vil.»

«Nuvel, du snakked om, at du vil ud at fare igjen, og du kan faa gode Vilkaar. Tag i Morgen i Baad til Barkskipet, der ligger lige bag den Holme, der kaldes Lystren . . . . ved du, hvor den ligger?»

«Nej . . . . jeg har aldrig været her før nu.»

«Vel, en skal følge dig. Men naar du kommer paa Skibet, vil Kaptejnen vise dig en ung Gut, som ogsaa skal sejle med. Tag du den unge Gut for dig. Behold ham; forlad ham aldrig.»

«Skal han tilsjøs?»

«Ja . . . . hvorfor skulde han ikke, Sjømand er der mange, der bliver. Men Mika Peter, du skal behandle ham slig, at han ikke forlader dig. For . . . . du forstaar at binde den til dig, som du vil binde til dig.»

«Ja, det kan jeg. Men skal jeg følge ham altid, skal vi aldrig komme hid tilbage?»

«Tænk ikke derpaa . . . . dersom jeg vil, at du kommer, skal jeg underrette dig derom. Ellers sejl som du vil; skriv mig til en Gang om Aaret.»

«Jeg kan ikke skrive.»

«Saa faa en anden til at skrive, hvad du siger ham. Men sig ikke noget og lad ham ingenting vide om dette. Sig hvor du er, og [118] hvor du skal, og hvordan han lever, som følger dig.»

«Ja.»

«Tror du, at du kan gjøre, hvad jeg vil.»

«Ja . . . . han skal nok følge mig. Jeg ved, hvem I taler om. Jeg har set ham, han er ikke gammel og haard. Jeg skal gjøre ham slig, at han hænger ved mig.»

«Tror Du, det vil falde dig svært?»

Sjømanden stirred frem for sig med et tomt Blik, som var hans Tanker andetsteds. Saa sagde han:

«Jeg tror ikke. Han har Orm i Øjet lige som jeg. Han har baade Lys og Nat. Det kom an paa andre Ting, end ham selv, om han skulde ind i Dagen eller i Natten. Nu driver jeg ham i Natten til mig selv.»

«Det vil du ikke angre paa, Mika Peter.»

«Jeg ved ikke, hvad jeg vil,» svarede Sjømanden fremdeles som i Tanker og endnu altid stirrende hen for sig. «Han er nu et Barn med Vinger, og han kunde blive klar og hvid. Ormen er langt inde hos ham. Den maa krybe frem; men for at den skal turde, maa meget af det hvide af ham.»

«Der er meget sort mangesteds ude i Verden, Mika Peter.»

«Men da maa I lade mig gjøre ham ^[119] anderledes, end det Barn han nu er. I faar ikke græde og se ilde paa mig, om I, hvis I engang kalder ham tilbage, faar se en Skarv flyve ind i Stuen.»

Nils Hall gik Sjømanden nær og stirred ham ind i Ansigtet en Stund, saa sagde han saa stærkt hviskende, at det lød som en Syden:

«Gjør ham som du vil! Blæs ham din Aande i hans Næse, naar han sover og se paa ham med dine Øjne under din Pande, naar han vaagner tidlig, saa han sover ind igjen med Hovedet fuldt af dit Blik. Gjør alt, hvad du vil, som du engang fortalte mig, du kunde, og som jeg ved, du forstaar. Sejl langt bort.»

XXIII

Man begyndte at glemme Hr. Nils Hall og Fru Ulrikke Hall deres Overtrædelse. Vistnok hang Ordene over dem endnu, og Ordene var ofte dunkle og endte stundimellem saadan: «Gud ved, hvordan det i Grunden havde sig med den gamle Grøbens Sygdom» . . . Men det sloges oftest bort af andre, som sagde: «Han var jo en gammel Mand, og det var Sorgen, som tog ham.» Eller af ^[120] atter andre, som skrinlagde det hele med følgende Ord: «Og desuden faar jo aldrig nogen vide, hvordan det egentlig havde sig.»

Men alle saadanne Ord døde mere og mere hen, og mange samledes atter til Høstgilder i Huset. Ingen af de andre Godsbesiddere gjorde saadanne Gilder; Nils Hall og hans Frue var eneraadende paa det Omraade. Tidt var Ballerne Maskerader, der skummede af Liv, fra de begyndte til de sluttede. Og midt under disse fandt Gjæsterne nu og da paa at vandre ud paa Vejen. Helst ved Maaneskin foretoges disse Udflugter, i brogede Dragter og med sælsomme Masker. Da gjøede en og anden Hund, de traf, ad dem, før den med Halen stukken mellem Benene for ind paa Moen, hvor den tudede af Rædhed. Og den enlige Bonde fra Dalen ovenfor – naar han havde set to eller fire af Maskerne, saa løb han samme Vej som Hunden. Engang tog nogle halvdrukne Gjæster to Bønder med sig helt op i Salene og skræmte dem først ved gale Krumspring og Fagter, før de drak dem saa fulde, at de to, da de skulde gaa videre, faldt om og sov ind og holdt paa at stivfryse i den kolde Novembernat. En anden Gang traf de nogle drukne Sjøfolk, hele sex Stykker; men da gik det ^[121] værre. Da nogle kaade Herrer gav sig til at klø Sjøfolkene paa Næsen, som man klør en Hest eller en Kyr, og end mere da en Gjæst gav en Sjømand et lidet Spark i Bagen, blev disse ganske rasende, brætted Ærmerne op, spytted og gned sig i Næverne, blaaste og stødte i Næserne og gik løs paa Selskabet: fire af Sjøfolkene for løs paa de muntre Kavallerer og pryglede dem, de kunde træffe paa, med Slag paa Strambuks og Snudeslag. Men to af dem tog Fru Ulrikke og en anden Dame i Favn, kyssed dem trods deres Skrig og brugte haardhændte og ugenerte Galanterier. Og jo længer de holdt dem fast, jo mere rasende blev de ved disse fine Damers hvide Myghed. De kunde næppe, da flere Gjæster kom til Undsætning, bringes til at give Slip paa dem. En havde klemt sine Fingre saa dybt ind i Fru Ulrikkes Nakke, at hun længe bar Mærker derefter.

Det var nu den Gang at sligt hændte, og det skræmte dem ikke saa overvættes. Kun tog et Par af Herrerne sidenefter altid ladte Pistoler med, naar man gik ud paa Kommers ved Landevejen.

– Men Fest kunde ikke holdes bestandig, og naar det hændte, at Nils Hall og Fru Ulrikke sad alene i det store Værelse og det ^[122] mørknede med Uvejr, og Storm og Regn kom, af denne stærke og pludselige Nattens Storm og Regn – da var det som om Natten bragte nogen med sig, helst naar Stormen kom fra Havet

og Regnen, der tung faldt mod Ruden, var fra Skyer, der havde drevet ind, blandet med Sjørøg.

En saadan Nat vaagned Ulrikke og var bange. Hun havde haft en Drøm, sagde hun, den hun ikke mere husked: «men den var om min Søn!» Nils Hall beroligede hende med sin jevne Tale, og en Stund efter vandt hun over sig selv, lo lidt og sagde: «Det skal ikke hænde oftere.» Nils Hall tændte ikke engang Lys. Han laa kun en Stund og taled for hende: Menneskene her i Verden skal nu engang kæmpe om Magten. Den eneste Synd er at slaa den af Menneskene, som har samme Blod i Aarene som en selv, som har de samme Livskræfter og Tanker. Ham skal jeg ikke slaa; men træffer jeg en, som har den samme Livskraft, slaar jeg ham, hvis han kommer mig i Vejen. Da er det ingen Grusomhed, men en naturlig Trang.

Fru Ulrikke holdt Ord. Hun vaagned ikke mere om Nætterne efter besværlige Drømme om Sønnen. Og om maaske denne en enkelt ^[123] Gang kom frem i hendes Tale, behøvede Nils Hall kun at nævne, at han ligned sin Fader, og at gribe om hende, sigende at han haded denne, som en anden havde avlet med *hende*, som han selv vilde haft Førsteretten til, – saa var Sønnen borte for hende: hun husked da selv, hvem han altid havde mindet hende om, og hun smilte, naar Nils Hall hvisked hende i Øret sine ømme, forbitrede Ord.

Det var nu gaaet to Aar siden den Kveld, Jonas Grøben blev sat paa Skib for at blive Sjømand og Mika Peter fulgte ham. I denne Tid havde Nils Hall faaet to Breve fra Mika Peter, et skrevet i den engelske Kanal og et andet skrevet ved nogle øde Øer i det stille Hav. I det første havde de haft det godt; de havde netop siddet og spist sin Middagsmad, men da det sidste blev skrevet, havde de i lange Tider kun seet Hav, Hajfisk og Sjøfugl. De var efter lange Lidelser paa Havet, drevne didind. Brevet sagde paa en snu og dulgt Maade, at den unge Gut gjerne vilde hjem. Og aabenbart bad Mika Peter for ham; thi under dette Brev, som han jo havde dikteret og ikke selv forstaaet Meningen af, havde han med plump Haand tegnet ^[124] en Figur, der visselig skulde forestille en Gut, der rakte sine foldede Hænder op som i Bøn.

XXIV

Fru Ulrikke var i den senere Tid vaagnet op til en voldsom Levelyst. Det syntes endog, som hun, naar hun en Tid havde været i Udlandet og vistnok der nydt Livet, holdt af at komme hjem til det Grøbenske Hus. Thi at leve efter sit overdaadige og lystne Sind var intet for hende, naar hun boed i rige, frugtbare Lande, hvor mange levede saadan; men her sprang Jordens Glæder besynderlig brogede frem, her i de mørke Værelser ved den øde Mo med de tunge Mennesker, og Havet langt borte.

Nils Hall havde fremdeles sin venlige Mine. Han blev ikke sjelden taget ved Næsen af sin Kone, det vidste han; men han bar det smilende og tog ved Næsen igjen. Indtil han en Nat, under Besøg hos en af Godsejerfruerne, blev overrasket af Manden og kasted ud af Vinduet. Heldigvis var det ^[125] Vinduet nærmest Jorden; men 'Muren var høj, og han vred sin Ankel, saa han maatte krybe til næste Hus, faa Klæder paa og faa Bonden til at kjøre sig hjem.

For alles Øjne forligtes Nils Hall og hans Frue godt. De saaes meget sammen, og de venligste Ord veksledes dem imellem. Tidt kunde Fru Ulrikke ligesom vende tilbage til sin Mand, og i de Dage saa hun ingen anden; hun var da saa indtagen i ham og han i hende, som havde de netop truffet hinanden. Ved Maskeballerne, som da holdtes, var han Elsker og hun Elskerinde, og det kunde endog hænde, at hun blev rasende, om hendes Mand da viste en anden Dame større Opmærksomhed.

Mange forundrede sig over, at Fru Ulrikke Hall, trods sin smukke Barm, sit lange blonde Haar og sin smækre Krop, var Kvinde og ikke Mand. Mandens Egenskab er at ville sejre, Kvindens er at ville besejres. Men Fru Ulrikke havde Mandens Særtegn, hun vilde selv tage og sejre. En og anden havde set hende i saadanne Øjeblikke, naar hun med aabne Øjne saa at sige nærmed sig en Mand, og de sagde, at de havde fundet hende usmagelig og hele hendes Adfærd grim. Men der var altid nogen, der samtidig sagde: nu ja, ^[126] men det er nu alligevel af den Slags Usmageligheder, som man ønsker at sluge med Hud og Haar.

Og ligeoverfor lidt mere prøvede unge Mænd, der kunde rose sig af at have taget mangt et Bytte og for hvem de sædvanlige Angreb og Sejre begyndte at virke

ensformige, for saadanne havde denne dristige blonde Kvinde, naar hun ligesom lydløst nærmed sig dem, noget ved sig, som gjorde, at de fandt sig ængstelige hos hende, men forhexede. Og det egne ved hende var, at hun var foranderlig. De, som var misundelige, ligned hende med en Kamæleon, de, som var begejstrede, ligned hende med en af de Blomster, der skifter Farve, eftersom Sollyset falder. Snart var hun den Messingblonde, den glinsende Sanselighed, med altfor smilende Mund, altfor vidtaabne Øjne. Snart var hun den Purpurblonde, en stor rød Augusteftermiddag lig, naar Naturten taler vistnok voldsomt, men med Høihed. En og anden Gang, helst naar hun skred frem gennem Salen som Husets Frue, bar hun stolt Dyd tilsyne, saa mange studsede. Indtil der lidt efter for den ene, hvem hun begunstigede, kunde komme et Smil tilsyne i Øjne og ved Mund, der aabned Udsigt til den vildeste Last.

[127] Nu var hun fem og tredive Aar. Man kunde ofte tage hende for tyve. Ja, naar hun var paa Kjøretur: naar hun sad svøbt i sin Bisampels, helst en ikke helt lys Morgen ved Efteraaret, kunde man have troet, at det blonde Hoved, der stak frem af den mørke Pelskrave, og som den fine, men skarpe Vind gav Farve, tilhørte en ganske ung Pige, der intet kjendte til Livets Undere.

Blandt de Herrer, der af mange var udpegede som dem, hun den sidste Tid havde kjendt særligt godt, var en ganske ung Rytterofficer, en stor, mørkhaaret femogtyveaarig, der imidlertid var for stolt af hendes Gunst, saa han gik omkring og [n32](#) betroede de fleste af sine Venner dette sjeldne Eventyr. En anden var en svensk Herre, von Morten, en smuk Mand, ualmindelig blond og en Smule rødmusset, saa han, særlig naar han lo med sine hvide Tænder, saa klar og lysende ud.

XXV

De sidste Breve fra Mika Peter var komne fra fjerne Øer, fra ukjendte Kyster. Eller de var skrevne midt paa Oceanet. Det syntes, [128] som den gamle Sjømand med Forkjærlighed rejste paa lange Farter.

Sidste Brev var ikke fra Mika Peter, men fra Jonas Grøben. Det skal ikke

nægtes, at Nils Halls Haand skalv, da han saa det. Brevet, der var skrevet med haard, men tydelig Haand, lød saa:

«Jeg blev født til Overflod, og jeg har levet fattig. Min Fader døde af Sorg over min Moder. Et Ord har altid lydt for mit Øre, der kom fra Stilhed og blev borte i Stilhed. Jeg ved ikke Ordet tydeligt, men det sagde, at min Moder og en anden voldte min Faders Død. Og disse gav mig i Hænderne paa en Mand, der blev min Ulykke. Jeg har sejlet paa Havet og gaaet igjennem mange Lande. Jeg har levet i Had og Fortvivlelse. Jeg har lidt af Sygdomme og af Nød. Engang kjendte jeg Kjærligheden, men jeg blev af Livets Storme revet fra den. Men I, til hvem jeg raaber, gav mig en Braad i min Sjæl fra min Fader, som døde. Jeg beder om, at I vil rykke Braadden ud, hvis I kan. Meget dræber det urolige Liv, og hvad det ikke dræber, dræber Frygtens Braad i min Sjæl, som I gav mig.»

Aar forløb, og Vaar og Sommer og Høst vexlede. Snart var Nils Hall og Fru Ulrikke ^[129] ude paa Rejse, snart var de hjemme og boede som før i det gamle Hus. Det lod til, at de ikke brød sig om at holde flere Gilder. Der begyndte at sænke sig ligesom en Sky over Huset, og Skyen trængte sig ind i Værelserne: en Sky af Træthed, af Ængstelse, af Venten paa noget ubestemt.

ANDEN BOG **HAVET OG DØDEN**

«Underlige Mennesker træffer
tidt sammen paa et Skib, der
skal tage en Rejse paa Oceanet.»

[133] «Hundestjernen» kom fra de sydlige Farvande. Over en Maaned havde den sejlet, og Kaptejnen troede om et Par Dage at naa Azorerne. Og det hastede; thi ved et Uheld havde Skibets store Vandbeholder spranget Læk en Nat, og Vandet havde silet ud. Ingen forstod rigtig Aarsagen til, at denne Tønde af Eg sprang læk, men nok er det, den havde gjort det, og «Hundestjernen» havde to Dage besværlig destilleret det allernødvendigste Vand ved at koge Saltvand og lade Dampen fortættes.

Men ved Aften den tredje Dag blev der Uro paa «Hundestjernen», en glad Uro. Thi lige i Nord kom et stort Skib langsomt dukkende frem. Det tegnede sig skarpt mod den skyløse Himmel og satte Kurs Syd-Sydvest, saa «Hundestjernen» ved at lægge nogle Linier højere i Vinden med Lethed kunde praje det.

[134] En Times Tid efter mødtes de to Skibe, og følgende Samtale førtes mellem Skibenes Førere:

«Vi mangler Vand – kan I overlade os to Tønder?»

«Vi har selv ikke stort mere, end vi skal bruge.»

«Men vi er nødlidende. Vi kunde ikke koge Suppe idag. Vi skal lade Vandet bringe over, og I skal faa fem Flasker Genever foruden Pengene.»

Omsider gik det andet Skibs Fører ind paa det lokkende Tilbud, og Vandet bragtes over af to af «Hundestjernen»s Matroser og en gammel Baadsmand.

Medens det bragtes over, snakkede de to Kaptejner med hinanden.

«Hvor skal I hen?» spurgte det fremmede Skibs Kaptejn.

«Til Azorerne.»

«Hvis I vil lyde mit Raad, styrer I mod Øst eller Nord-Øst; det vil blive vanskeligt for Jer at naa frem til Azorerne.»

«Og hvorfor?» spurgte Kaptejnen paa «Hundestjernen.»

«Der kommer Storm fra Øster! den vil maaske komme til at kjendes ved Europas [135] og Afrikas Kyster, men den vil ikke være farlig derinde.»

«Hvoraf ved I, at der kommer Storm fra Øst?»

«Det kan jeg ikke saa lige fortælle Jer!»

«Nej . . . det er maaske vanskeligt. Nuvel, tak for Underretningen, men jeg kan ikke bruge den.»

«Det vil I angre paa. Om I endelig vil, skal jeg sige, hvorfor jeg tror det. Jeg har en Brodersøn med, som er blind og ulykkelig forresten. Han hører til dem, som det var en Velgjerning mod, om man slukkede dem ud, før de vokser op. For vi lever jo her i Verden for at se Lyset og for at høre det gode i Livet til. Men min Brodersøn hører til paa en anden Kant. Han har været slig lige fra Fødselen: Naar det gode er fremme paa Jord og Himmel, naar Solen eller Stjernerne skinner, saa ligger han stille og sammenskrumpen. Men naar det onde kommer frem, det, som er fra Mørket, saa lever han op, og da staar han og vejrer mod den Kant, hvorfra det kommer. Nu begynder han at rejse paa sig, og han kjender det, som kommer fra Øster. Saa ved I, hvorfor jeg siger Jer dette.»

Kaptejnen paa «Hundestjernen» rysted paa ^[136] Hovedet, som vilde han ikke høre mere. Han gik op paa Kommandobrædtet og drejede Roret. Lidt efter gled «Hundestjernen» atter mod Nord, og det andet Skib gik videre mod Sør. Det saaes en Stund som en Skygge henover Oceanet, men snart var det forsvundet, og «Hundestjernen» var det eneste levende paa mange Mile.

II

«Hundestjernen» fortsatte Rejsen; den skjød god Fart for en svag, men stadig Vestenvind. Mødet med det andet Skib havde gjort, at de Passagerer, «Hundestjernen» medførte, kom paa Dæk. Det var tre Mænd og en Moder med to smaa Børn. Moderen gik straks ned igjen, men de tre Mænd forblev paa Dækket. Af de to, som efter en Stund gik ind i et lidet Rum i Nærheden af Kabysen, var den ene Gartner, irsk af Fødsel. Han havde slaaet sig paa Havplanter og handled med Koraller og Svampe. Den anden var Tyv. Han havde gaaet ombord i «Hundestjernen», fordi han i St. Louis forfulgtes af Politiet, og havde med Møje reddet sig, hjulpet af Mørket ^[137] mellem Fartøjerne i Havnen. Han udgav sig for Handelsmand og talte mange Sprog med Færdighed.

I det Rum, hvor de to satte sig ind, laa foruden et Par Piber, der hørte en eller anden af Mandskabet til, en Bibel, en Kristi Etterfølgelse af Thomas à Kempis

samt øverst et Kortspil. Den irske Gartner foreslog Tyven at spille et Slag Kort, og Tyven var straks villig. «Men,» sagde han, «det er vel ikke raadeligt at spille om Penge.» Hertil svarede Gartneren, at han aldrig bar Nag fra Kortspil, hvorpaa Tyven svarede, at det gjorde han heller ikke, det var kun af Forsigtighed, han havde sagt det.

Saa begyndte de to at spille sammen. De tre første Gange vandt Gartneren med Knald, men saa begyndte pludselig Tyven at vinde. Gartneren havde ikke seet, at Tyven de tre første Spil ikke havde sin Opmærksomhed henvendt paa andet end paa at mærke Kortene.

Imidlertid blev Gartneren rødere og rødere af Sinne. Maaske tænkte han paa at slaa i Bordet, da Døren aabnedes og en tredje Passager traadte ind. Det var en jødisk Læge, en Olding, der altid læste, og ellers saa ud, som vigtige Tanker beskæftigede ham. Ingen paa ^[138] «Hundestjernen» kjendte videre til ham; han havde ikke sagt nogen sit Navn, og paa Kaptejns Spørgsmaal om, hvor han i Grunden agted sig hen, havde han svaret: «Jeg har intet bestemt Maal . . . . Hvor gaar Skibet hen fra Azorerne? . . . . til Tunis? godt, saa følger jeg med til Tunis.»

Nu satte han sig ned og prøved at læse i en Bog, han trak frem af en dyb Lomme i sin Frakke, men det var for mørkt, hvor han sad. Saa lagde han Bogen tilbage, folded Hænderne og stirred frem for sig som han plejed.

Pludselig sagde han ganske højt.

«Der findes Kræfter i Havet, som skriver sig hverken fra Vinden eller Bølgerne. Som ingen Vejrmaaler kan forklare, som ligger dybere, end vore Øjne kan se, og vore Nerver kan føle. Hvoraf Storm og Uvejr kun er Ytringsformer. Jorden har sine Sygdomme. Orkanen og Regnen er Jordens Febre og Sved. De kan se onde ud, men i Grunden frelser de Jorden. De gjør samme Nytte som Vulkaner; de har Slægtskab med Nordlyset. Hvis ikke disse Febre var, vilde de ukjendte Kræfter samle sig, hobes op i Jordens Indre, og en Dag vilde Jorden sprænges. Vi maa tage dem for at faa Lov til at bo paa Jorden.»

^[139] De to, Gartneren og Tyven, Saa forundrede paa den gamle Jøde.

«I er jo en lærd Mand, Hr. Doktor,» sagde Tyven og begyndte at blande

Kortene paa ny.

Jøden saa hen for sig rolig, som havde han intet hørt, som saa han ikke de to, der sad i samme Rum som han. Nu og da smekkede han med Læberne og tog sig nedover sit hvide Skjæg.

«Kaptejn er en haard Hals,» sagde han saa. «Jeg saa, at det fremmede Skibs Fører havde noget ved sig, som ikke var at le af. At der findes vejrsyge Folk, det er noget, man ved ligesaagodt, som at der findes maanesyge. Jeg blev med over paa det andet Skib, og jeg saa det mærkelige Menneske, som den fremmede Kaptejn talte om. Jeg gik lige hen til ham, og jeg kan sige, jeg undersøgte ham. Han var bleghvid i Ansigtet, han havde tyndt Haar som vissen Hør. Gigtknuder trivedes hos ham. Hans Øjne var blinde. Derfor tror jeg, han saa mere, end jeg saa. Øjnene aabenbarer ikke, de skjuler. Han vejrede mod Øst som en Vidje, der bøjer sig mod den skjulte Kilde, som Solsikken, der vender sig efter Solen. Naar Luften om en Tid vil rase i Feber, saa vil han blive ^[140] spillevende, naar Havet om en Tid faar Krampe, vil han ogsaa faa Krampe, og Safterne vil røres hos ham. Han vil fraade, som Havet gjør.»

Ingen af de to, Irlænderen og Tyven, svared; men de spilled ikke mere. De saa noget forundrede paa Jøden og paa hinanden. Endelig smiled Tyven og gjorde med Fingeren nogle hurtige Cirkelbevægelser foran sin Pande, hvorpaa han med Hovedet gjorde et Kast mod Doktoren som for at antyde, at denne var sindsforvirret.

Irlænderen smiled igjen og nikked. Han gjorde det dog ikke, fordi han var fornøjet med Tyven; thi det gik efterhaanden op for ham, at den fremmede Fyr havde snydt ham ligefrem syndig. Men han gjorde det, fordi han virkelig ønskede, Jøden maatte være gal; thi et eget Ubehag havde grebet ham ved de i en rolig Tone udtalte Ord. Doktoren taug nogle faa Øjeblikke, saa sagde han:

«Jeg tror, Luften er tungere.»

«Irlænderen svarede straks:

«Det kommer af, at vi sidder i et trangt Rum.»

Doktoren aabned Døren.

«Vi er i Oktober Maaned,» sagde han, ^[141] «og Solen er gaaet ned for en Time siden. Her er en egen Varme.»

«Den kommer vist fra Kabyssen,» svared Gartneren, «vi skal have Suppe til Aftensmad. Hellefisksuppe med spansk Peber . . . den smager som Kjødsuppe. Og Hellefisken skal steges med Peber og Løg som Oksekjød, det fortalte Kokken mig.»

«Det er ingen Sag, nu vi har faaet Vand,» sagde Tyven.

Man hørte, ligefra Døren blev aabnet, virkelig en Brasen fra Kabyssen. Til Overflod saa man Kokken gaa forbi, blank af Sved. Han kom lige efter tilbage med et stort Vedknippe. Irlænderen raabte noget til ham som en Opmuntring, og han svared tilbage med et lystigt Smil.

Tyven og Irlænderen blev ved at snakke. Den ene fortalte om de karmoisinfarvede Vandplanter i Rødehavet, og den anden om det drikkelige Havvand ved Malabar. Det var dem tydelig om at gjøre, at ikke Doktoren kom til Orde. Denne sagde heller ikke et Ord, der han sad. Som sædvanligt syntes han ikke at høre, hvad der taltes omkring ham. Omsider blev der ringet til Aftensmad. De tre gik nedenunder, hvor de traf ^[142] Kaptejnen og Styrmanden. Man satte sig straks til at spise. Aftensmaden bestod af The, Skibsbrød, Hellefisk stegt som Oksekjød, Hellefisksuppe og et lidet Glas Sherry. Moderen og hendes to smaa spiste for sig selv ved et andet Bord.

III

Medens Kaptejn, Styrmand og de tre Mænd samt Moderen med hendes to smaa spiste til Aften nedenunder, stod to Mænd ved Roret og styrede. Den ene var en gammel Mand; det kunde man med Tryghed sige, men vanskeligere var det at afgjøre, om han var treds eller halvfjerds eller endnu ældre. Han havde vistnok levet baade under Polens Kulde og under Tropens Varme. Han var vistnok hærdet i den Grad, at Vejret ikke mere kunde bide paa ham. Ja, man vilde i det hele nødig tro, at denne plumpe, levende Mand kunde falde for noget Stød. Om denne furede Pande fik et noksaa dybt Hug, vilde det neppe dræbe

ham. Ja, ved at iagttage hans langsomme, sejge Bevægelser, der havde noget ved sig af Hvalens træge, ^[143] men kraftige Slag med Lufferne, ved at mærke den tykke Kroppes Urokkelighed kunde man tro, at det menneskelige Legemes sædvanlige fine Aarenet og Benbygning her havde forenklet sig, saa han kunde ansees for et stort laverestaaende Væsen. Men et af disse, der i al sin Enkelthed og sin raa Sammenføjning er meget sejglivede.

Den Mand, han stod sammen med, var meget yngre. Ogsaa hans Ansigt bar Mærker efter et Liv ført for alle Vinde, et Liv, der havde prøvet alt. Men der var noget forstenet ved hans Træk. Der var særlig, naar han stod stille og stirrede, noget som et langt Spørgsmaal i hans Mine, der, hvis det varede længe, kom til at virke som et dumt Skrig. Meget ofte virked Ansigtet som følelsesløst. Men man anede, at denne Følelsesløshed var et Resultat af et Livs Erfaring. En raa Religion, en Visdom. Thi Livets onde Tilskikkelser frembringer hos mange Medlidenhed, men kun hos dem, for hvem endnu Haabet lever, saa de gjerne hjælper andre, som de selv gjerne vil hjælpes. Hos dem, der har lidt altfor meget, og for hvem alt Haab er døet, hos dem dør Medlidenheden, og istedet kommer den golde Resignation, Forsteningen.

^[144] Han talte med den gamle Mand, sagte og jævnt. De snakked om det Liv, de havde ført paa nogle Øer, hvor Skibet havde ligget i syv Dage. De havde levet der et underligt Liv i den højeste Vellyst og den dybeste Dødsfrygt: Kvinderne var ualmindelig dejlige med brungylde Solhud og høje, yppigslanke Legemer, men Mandskabet taalte ikke Luften der; en ond Feber havde hærjet blandt dem, og mere end en Tredjedel af Mandskabet havde bukket under for den.

Efter en Pause kom deres Samtale ind paa Mødet med det fremmede Skib fra Nord. Den gamle sagde, at det var et af disse Skibe, der ligger paa Fiske langt oppe i de kolde Have. Han fortalte mange Ting deroppe fra; thi han havde selv været der fire Gange. Siden talte han om det store Uvejrs, som Skibets Fører havde forudsagt og mumled noget utydeligt, der hørtes som en Knurren uden Mening. Flere Gange tog han en slidt Skindlue af Hovedet og lukkede Øjnene med det samme.

«Ja, ja,» sagde han engang efter en saadan Manøvre, «vi faar se imorgen.»

En Stund efter vedblev han:

«Jeg vil gjerne spørge dig om en Ting i Aften, som jeg længe har tænkt paa at [145] spørge dig om. Engang skal vi jo dø. Og jeg begynder nu at blive gammel. Andre vilde sige, om de var paa min Alder: «jeg er gammel.» Men for at snakke rent ud: hvad vil du sige, naar du engang taler om mig. Vil du da sige: Mika Peter var min Ven, eller vil du sige: Mika Peter var min Fiende?»

«Paa det Spørgsmaal kan jeg ikke svare saadan uden videre.»

«Kan du ikke?»

«Nej, for jeg ved ikke, hvad der kommer nu, siden du har været. Og jeg ved ikke, hvad der var kommen, om du ikke havde været. Men hvis du vil have Svar nu, saa kan jeg svare dig ved at fortælle dig noget, som engang skal have hændt. Der kom et vildt Skovdyr og tog et Barn med sig, og Barnet voksede op hos det vilde Skovdyr, og det blev ikke uligt et Dyr. Men Skovdyret var snil imod Barnet paa sit Vis og forsvarede det mod alle, som det mente vilde Barnet ondt. Ja, selv naar Folk kom til det og maaske vilde det godt, saa viste Skovdyret Tænder. Og hvem kunde vredes paa det derfor? Det viste jo Tænder, fordi det troede at man vilde Barnet ondt. Se slig mener jeg om dig og mig. Jeg tror, at du har [146] faaet mig til at blive som du selv, omend jeg kanske var født til en syngende Engel. Men da du selv er ond, skader det mig ikke nu. Den ene Skarv hakker ikke Øjet ud paa den anden.»

«Haa, haa,» knurrede den gamle, «du snakker, som om du selv var den eneste. Du kalder mig et vildt Dyr. Hvad ved du fra først af om mig. Ligesaa lidet som jeg, da jeg var ung, vidste om de gamle, som kanske havde haft det værre. Hvad ved du, om jeg ikke ogsaa var født til en syngende Engel? Tror du, at det lille Barn, som ligger i Svøbet, er en Varulv? Nej, men hvad kan det ikke blive? Slig som jeg ser ud nu med Krop og Sjæl, saa jeg ikke ud dengang, da jeg havde fint Haar og blanke Øjne, og min Mor kaldte mig Mikken.»

«Hvad du var, det ved jeg ikke, men jeg ved bare, at du har rørt mig. Vi har sejlet længe omkring, og jeg har ofte sammen med dig seet Himlen mørkne mod Storm. Og da har jeg mangen Gang ønsket at sidde, hvor der var grønt, og hvor der lød Sange fra Fugle og glade Folk. Hvem ved, hvor jeg havde siddet . . . .

hvem ved det, siger jeg . . . . hvis ikke du havde taget mig. Jeg er ingen Ulv. Saalænge vi var sammen og mest ^[147] for lang Tid siden, kjendte jeg sultne Munde hos mig, som ej havde faaet, hvad de hungred efter. Jeg har kjendt dem længe . . . . nu tier de! Ja, nu tier de, selv naar jeg kjender efter. Der ligger bare det kolde tilbage, som ikke rører sig og ikke varmer.»

«Du vil nok sige, naar jeg er borte: Mika Peter var mit Livs Uven.»

«Jeg vil sige: Mika Peter har rørt mig. Og jeg vil sige: Gud Fader i Himlen, har han rørt mig slig, at jeg har svid derfor, saa lad ham nu selv svide. Det vil jeg sige. Men hvorfor taler du, om hvad jeg vil sige, iaften? Før har du ikke agtet det, jeg vilde sige, for meget værd. Du sagde ofte, naar jeg blev sorgfuld, at jeg blev vaad og raadden. Begynder du nu selv at blive vaad og raadden?»

Den gamle Sjømand svared ikke straks. Han stod først en Stund og tænkte sig om, saa sagde han:

«Det er saa underligt, naar det lider mod Enden. Jeg tror, det lider mod Enden. Dengang min Fader mærked, det gik paa Slutten, drømte han, at han faldt i dybe Vande. Og i de sidste Nætter har jeg steget ned i Afgrunde, som var evige. Først syntes jeg – og det var vel et Minde fra, da jeg var ung – at jeg stod paa «Svanen», som sejled ^[148] mod Ishavet, og at vi skulde hugge Sæl og Hvalros, men vi sejled og sejled og kom ikke frem. Og tilslut kom vi til en stor Hej, et stort Berg, og det var selve Vinteren, som var frossen. Og omkring os begyndte det at skinne med hvide Sjøer langt ud til der, ens Øjne ikke kunde se længer . . . . Slig var Drømmen, og ikke bare den, men mange andre. Og ofte, naar jeg har vaagned mod Dag, er det, som jeg havde gaaet over dybe Slug, og det er, som jeg havde faret evindeligt lange Veje. Slig har jeg havt det. Men jeg siger det ikke for at klage. For Livet holder jeg ikke af. Og ikke skal jeg græde, naar jeg dør, ligesaa lidt som jeg har grædt, mens jeg har levet. Men det har jeg kjendt i alle de Drømme, at det var et Fingerpeg, det var Gufs fra Evigheden. Men naar jeg engang er borte enten før eller siden, saa tænk dig om og erindre dig, hvor du var for meget længe siden og gaa efter, hvad du mindes. Hvis jeg kunde, sagde jeg dig alt, men jeg kan ikke. En har givet mig Livet, for at jeg skulde være hans Træl. Men tro, hvad jeg siger, havde jeg dengang vidst, hvad jeg nu ved, havde jeg heller ladet Livet fare dengang.»

[149] Den gamle Mand taug, og den unge svared ham ikke. Nogle Øjeblikke gik hen, uden at nogen af dem talte. De behøved ikke at give Agt paa Roret, Vinden var stilnet af, Trækket i Luften fra Vest var netop stærkt nok til at holde Sejlene buede og til at drive Skibet frem.

Pludselig sagde den gamle:

«Der kommer nogen.»

En nærmed sig, det var Doktoren. Han havde sin Frakke kastet løst om Skulderen. Han standsede foran de to.

«Nu,» sagde han, «er det Eder». I er meget sammen. Fader og Søn?

«Nej.»

«Jeg har ofte iagttaget Eder, I har maaske fælles Hjemstavn.»

«Vi har ingen Hjemstavn,» svarede den gamle.

«Har I ikke? Det var da besynderligt. Sjøfolk plejer da at have et Hjem, selv om de sejler aldrig saa meget.»

«Naar en sejler mange Aar ad Gangen, kommer kjendte Folk væk. Mange flytter og mange dør.»

«Hvad tænker I saa paa under Eders lange Reiser, har I ingenting at stunde efter.»

[150] De to Mænd svared ikke.

«Mange Sjøfolk er religiøse, maaske beder I til Gud?»

Den unge smiled i Mørket, saa hans Øjne blinkede.

Den gamle svared:

«Han har aldrig havt os.»

«Vi sejler for alle Vinde; vi lader det staa til,» sagde den unge.

«Men derfor kan I have et Maal. Derfor kan I bruge Kompas.»

«Kompas kan bruges,» sagde den unge i en egen Tone, «og Himlens Stjerner kan bruges. Og al Forstand. Men kommer de onde Storme, af dem en kalder for

Herrens Storme, saa nytter ofte ikke Kompas, og Skyer skjuler Stjernerne. Jeg ved, at mange store Skibe er gaaet under.»

«Min Ven,» sagde Doktoren, «jeg læser Kummer hos dig. Hvoraf det kommer, ved jeg ikke; men jeg synes, at jeg engang før har seet dine Øjne. Og dit Ansigt. Maaske det er, fordi jeg før har truffet Mennesker, bøjede af Sorg. Sorgen gjør ofte Mennesker lige. Men hvordan nu det forholder sig, saa vær forvissat om, at du har Gud. Tro ikke andet. Den som har Smerte, har Gud.»

[151] «I, som er klog, faar da sige mig, hvor jeg skal finde ham.»

Doktoren tænkte sig om. Han lagde Haanden paa Rattet og saa langt bort.

«Ja,» sagde han, «du skal finde Gud. Jeg har fundet ham. Jeg tror paa Gud. Jo længere vi kloge lever, jo tydeligere ser vi, at vi kun klimprer paa de første Streng af et Instrument, som er uendeligt, og hvis mindste Streng vi ikke selv har forarbejdet, men som vi kun har famlet os frem til. Ja, ja . . . du skal finde din Gud. Og hvor skal du finde ham. Spørger du mig, vilde jeg svare, at du skal søge ham ad den Vej, du stævner. Du skal aabne dit Blik mere og mere, og du skal tilsidst se ham. Om du stirrer mod det store intet, – find ham der; thi ogsaa der findes han. Det store intet eller den store Evighed, hvad er Forskjellen. Jeg taler disse Ord til dig, thi jeg tror, at du har Forstand. Og jeg skal sige dig, at mange før dig har søgt ham. Disse lod engang Templer bygge for en Gud, som de kaldte den ukjendte Gud. Mon ikke han er din?» Doktoren taug et Øjeblik.

«Hvor denne Nat er underlig,» mumled han. «Jeg synes, den er lummer, men [152] Horisonten er klar. Se den store, røde Stjerne langt dernede, hvor den spejler sig i Havet». . .

«Ja, Du ukjendte Gud,» fortsatte han efter en Pause og løfted sit Ansigt mod Stjernehimlen. «Man bygged engang Templer for dig. Mange Aar er gaaet, siden disse Templer stod. De er sunkne. Og dog har mange Mennesker, der tvivler og søger, og som kaldes Fornægttere, sit Tempel for dig, du sælsomme Gud, hvis Nærvær de aner, og hvem de tror paa i sit Hjertets Dyb. I ensomme Stunder, naar Hjertet banker, og Blodet suser. I Stunder, hvori der grundes over noget, som aldrig kan findes Forklaring paa. I Stunder, da Livets store Hvorfor trænger sig ind paa en.»

Doktoren hæved sin Stemme:

«Du ukjendte Gud!» raabte han, «du har dine Templer endnu. Overalt, hvor Menneskene bygger. Jeg har gaaet i store Byer, hvor alt var Travlhed, stakket Glæde og langvarig Sorg. Du var der! Jeg har gaaet i de fattiges Kvarterer, gennem mørke Gyder, hvor en svag Citar klang ud fra et Vindue, i hvis Aabning en pjanket Dalila sad. Og her i Lasten kunde jeg pludselig skjælv . . . jeg mærked noget som et Pust fra dig. Og jeg har gaaet blandt Fjeldene, hvor Luften ^[153] var ren, da var du der. Og nu jeg sejler her paa Havet, nu mærker jeg dit Pust i den ukjendte Nat.

Derfor havde du maaske Ret i, hvad du sagde min Ven. Lad det staa til, hvor det saa bærer hen. Gud findes i alt, om du kun magter at se ham. Men denne Skjæbnegud er forfærdelig. Rastløs og uberegnelig som Oceanet . . . Men hvad er det, jeg synes, det brænder paa Mastetoppene.»

De to Sjømænd saa op: smaa blussende Neg stod ud fra Mastetoppene. Nu og da syntes de at krybe nedover Masten og blive borte, men næste Øjeblik var de der igjen, gule som Ildsluer.

«Det er Masteild,» sagde den gamle Sjømand.

«Sankt Elms Ild,» mumled Doktoren, «det er et Tegn paa at Luften har Torden; kjend ogsaa disse lunkne Vindpust. De kjendes som Aandedrag. Jeg synes, I skulde tilkalde Kaptejnen.»

Den gamle Sjømand nikkede og gik agter. Doktoren og den unge blev tilbage.

«Det er et sjeldent Tilfælde,» sagde Doktoren, «her er ingen Skyer, saavidt jeg kan se.»

«Jeg ser, der staar en mørk Skyrand imod Øst,» svared den unge.

^[154] «Det er for mørkt til, at mine Øjne kan se den!» sagde Doktoren. «Men her er ualmindelig stærk Morild og se langt derborte, hvor Havet lyser med Fosforskjær.»

I dette Øjeblik kom Kaptejnen til. Tyven og Gartneren fulgte. Endog Moderen til de to Smaabørn kom med forsigtige Skridt for at se de sjeldne Ildsluer, der blussed fra Mastetoppen.

«Nu Kaptejn,» sagde Doktoren, «det lader til, at vi ikke faa beholde det gode Vejr; de Lys deroppe fortæller ikke noget godt».

Kaptejnen svared ikke straks; men en Stund efter, da han opmærksom havde mønstret Himlen og Havet, sagde han rolig:

«Alt er klart og stille.»

Doktoren svared noget om, at Stilheden var uheldvarslende; men herpaa gav Kaptejnen ham ikke noget Svar. Han blev dog staaende ved Rattet.

Vinden var nu stilnet fuldstændig af. Ikke sjelden slappedes Sejlene og hang og døsede ned af Masterne for saa igjen at strammes, naar et sjeldent Vindpust kom.

Thi af og til kom et Vindpust eller maaske snarere en Luftbølge. Den var tung og besværlig som et Vift fra en umaadelig Fugls Vinge. Forresten gik Natten rolig.

[155] Men da Morgenen kom, Saa alle, at nogle tykke, graa Dampe laa og dukkede mod Øst. Det var kun de første Øjeblikke, de havde den graa Farve; thi da Solen steg, pranged Skyerne i utallige Farver. De mindede om en fjern Have med tusend brogede Blomster. Af disse Haver, vi læser om i gamle Eventyr, der beboes af salige Mennesker.

Solen steg højere og straaede paa en blaa Himmel, men Skyerne laa, hvor de laa. De hverken hæved sig eller sænked sig.

«De tør ikke komme nærmere for Solen,» sagde Tyven til Gartneren, «vent til Middag, saa jager den dem helt bort.»

Middag kom og gik, og Timerne over Middag kom og gik. Men medens Solen fortsatte sit Kredsløb, blev Skyerne staaende. Ja det var som de tykke, uldne Skyer, der dybt nede saa næsten sorte ud, virked paa Luften; den blev ogsaa tyk og ulden. Alle fik en prikkende Fornemmelse i Huden. Man vilde gjerne vifte noget bort; men man kunde ikke.

Til sidst gav man mindre Agt paa Banken i Øst. Hver Gang man havde troet, at den hæved sig, var det blot Indbildning. Den lod slet ikke til at have ondt i Sinde. [156] Indtil der hen imod Aften kom et Vindkast, saa Skibet krængede. Nu

saa alle uvilkaarlig hen mod Banken, og Moderen, der med sine to smaa sad paa Dækket, raabte:

«Nej, se, nu flyver den op.»

Disse enfoldige Ord gjorde en stor Virkning. De bragte med sig en Skræk som for noget levende, og alle forstod dem. Thi i nogle Øjeblikke havde Banken lettet sig, og to umaadelige Skyer havde løsrevet sig fra den sammenhængende Taagemasse, og disse ligned Vinger, der i næste Øjeblik kunde flagre ud over Himlen, trækkende en stor, skyggeagtig Krop efter sig.

IV

En Vind, der kjendtes hed som Ørkenvinden, kom næste Øjeblik farende. Havet krummed sig og rulled store Bølger afsted. Endnu var de dog klodsede. En Bølge kom maaske i Fart, men mødte saa en anden, der var trægere, saa begge faldt sammen.

[157] Men om ikke længe blev deres Magt større: de kom i Rækkefølge. Den første beredte den anden Leje, og i Ryggen skjød Vinden paa. Og snart ligned Havet et Mylder af levende Dyr, der snoed sig med sortgrønne, skjællede Kroppe.

Kaptejnen drev Roret i Læ, og «Hundestjernen» løb op mod Vinden.

Af Passagererne havde Gartneren, Tyven og Moderen med sine smaa presset sig sammen i det lille Rum ved Kabysen. Der indenfor sad de og stirred ud, forferdede og skjælvende. Af og til skreg de smaa, og Moderen lod dem skrige. Hun bevægede vistnok Læberne som til Trøst, men det var kolde Læber, der rørte sig, uden hun selv vidste det.

Alle stirred ud. De saa Matroserne løbe frem og tilbage; de hørte Raab fra Kaptejnen. Og medens de sad og saa og hørte, mærked de, hvordan Vinden vokste og vokste, og de saa Sjøerne blive umaadelige.

Skibet vælted sig tungt i Bølgerne. Naar Stormkastene kom, hørtes det fra Master og Ræer, ja tidt ligesom fra Skibets hule Bug et Skrig som i Rædsel. Og det stejled og standsed ligesom den Hest, man tvinger op mod en Fiende. Det var, som vilde det [158] gjerne flygte, flygte afsted som Uvejrsfuglen, der under de

værste Storme søger Land.

Det uhyggelige ved denne Storm var, at det kjendes, som havde den umaadelige Masser i Baghaanden, dem den endnu gjemte. Naar man saa mod Horisonten i Øst, saa man Skymasser gro op fra Havet, den ene sortere end den anden. Tilsidst var det som noget stort, forfærdeligt laa derborte og pustede, noget, enhver maatte grue for. Det var, som om Tiden ved det besynderlige Mørke blev en anden, som om noget fra Gravene langsomt steg frem og gav sig til at leve, trodsende Sol og Glæde.

Natten kom. Stormen blev værre. Ofte rystede den Skibet saa heftigt, at alle troed, det maatte være forbi. Himmel og Hav gik i et. Alt var et evigt Mørke. Og frem i dette Mørke styrted «Hundestjernen» som i Blinde.

Ved Midnat kom Doktoren ind til dem, der sad i Rummet ved Kabysen. Han sagde intet, men satte sig ved Siden af Moderen og hendes smaa.

En Stund efter rejste han sig og gik atter ud. Han blev borte en halv Time. Saa kom han ind igjen og satte sig som før.

«Vi har passeret et Fyrtaarn,» sagde han, ^[159] «enten et Fyrtaarn eller et brændende Skib, som for vild paa Havet i Natten. Jeg er ligesaa tilbøjelig til at antage, at Skinnet hidrørte fra et brændende Skib, for noget Fyrtaarn kjender jeg ikke paa disse Kanter. Afstanden var for stor til at afgjøre noget bestemt . . . . Skinnet flammed op og sluktes med regelmæssige Mellemlum. Det skulde tyde paa et Fyrtaarn langt ude paa Havet. Men et brændende Skib, der dukker i høje Bølger, kan frembringe samme regelmæssige Blink. Se der, I kan se Blinket endnu. Nu er det svagere end før.»

De to Mænd strakte Hals og saa noget som en rødlig Stjerne langt ude i Uvejret, der sluktes og tændtes.

Moderen blev liggende, hvor hun laa, uden at Doktorens Tale virked paa hende. Det syntes, som om Skrækken nu fuldstændig havde overvældet hende. Hvergang tilforn Sjøskummet piskede henover Dækket, ynked hun sig, ja skreg højt og nævned Guds Navn. Men den sidste Time havde hun ligget hen som i Døs, holdende sine to smaa presset haardt mod Brystet.

Stormen blev vildere; alle følte det. Det var en af disse Kræfter, som rørtes, der knuser alt. Skibet blev nu trukket afsted ^[160] paa Lykke og Fromme. Det havde givet sig over. Dets Master var knækkede, Takkelagen, der endnu var tilbage, hang tjavset som Haaret paa et stakkels døende Dyr.

Ombord paa «Hundestjernen» haabed man ikke mere. Den ene vidste ingenting om den anden. Kaptejnen holdt vistnok endnu Stand ved Roret, men hans Standhaftighed kom ingen tilgode. Naar Faren er overhængende, krummer Edderkoppen sine Ben, Leoparden og Løven trækker sig sammen til Spring, Billen vejrer med sine Følehorn: det var kun Mandens Skipperinstinkt, der lod ham gribe til Roret, just naar det gik allerværst.

V

En Time endnu og det lysnede mod Morgen.

I denne Time havde noget uforklarligt foregaaet: tre store Lynglimt havde flammet op og havde atter slukket ud; og for hvert af disse lagde Stormen sig mere og mere til Ro. Det var som en Tegnsudvexling foregik ^[161] i et dunkelt, mægtigt Sprog, der fik en til at tro, at der i Havets og Vindenes Kaos eksisterede Liv, Forstand og Vilje.

Stormen blev mere og mere tam. Den knurrede vistnok og gjorde endnu sine Sprang, men det var kun før den helt fik komme til Ro.

Men da Dagen havde varet nogle Timer, var Luften blikstille, og Bølgerne blev trætte og strakte sig lange, som var de begjærlige efter at synke til Søvn i Dybet.

«Hundestjernen» laa ganske stille og rørtes næppe af Dønningerne. Ombord havde man travlt med at samle Sejlenes revne Klude og binde dem sammen til Nødsignal. Haabet begyndte at røres. Man havde Vand ombord, Skibsbrød for en Uge, tørret Fisk og en Del saltet Kjød. Og Føden hjalp til Haab, og Haabet hjalp igjen til Lyst efter Føde. Kokken tog fat og tændte Ild paa Kabysen. Og det vared ikke længe, før et Maaltid var færdigt, bestaaende af Suppe med salt Kjød, Løg og Poteter i. Alle spiste begjærlig. Til Maden drak man Vand med nogle Draaber Vin i.

Den Gang spiste alle paa Dækket og bænkedede omkring samme Bord. Den simple Matros ved Siden af Styrmand og Kaptejn. ^[162] Nylig havde alle følt sig lige smaa overfor Havets og Vindenes Magt.

Under Maaltidet talte man om en af Mandskabet, der i Nattens Løb var skyllet overbord. Alle, som kjendte ham, fortalte om hans gode Egenskaber, og til Slutning hented Kaptejnen Thomas à Kempis og læste et Stykke for at mindes den døde. Og medens man spiste, fik ogsaa en Matros Mad, der var bleven saaret ved, at Storbommen slog om i et Vindkast. Det var netop den Matros, Mika Peter stod og talte med Natten før Stormen kom, og det skal siges, at den gamle Sjømand plejed ham omhyggelig og baded hans Tindinger med kolde Klude, dem Doktoren gjorde i Stand for ham.

Middagstimen kom, og Eftermiddagstimen kom og gik. Uafladelig spejded man efter Skib i Horizonten. Den blev klar. Intet Punkt saas paa den hvide Linje, der slog Ring om Havets Blaa.

Efterhaanden som de sene Eftermiddagstimer begyndte at indfinde sig, paakom alle en tung Træthed. Hidtil havde først de lange Timers Skræk, siden det kommende Haab holdt de fleste vaagne. Nu sad alle og døsed; de gad ikke engang gaa ned. Trætheden overvælded og bøjed dem under sig, ^[163] hvor de sad. En Dvale havde bredt sig over dem. Kun Doktoren gik endnu langsomt frem og tilbage forud. Denne Mand syntes at grunde over noget, selv nu, da alle var trygge. Han saa ofte ned i Havet. Pludselig lagde han Øret til Dækket og stod saa hurtig op og gik ned i Rummet. Lidt efter kom han op, blegere end ellers. Han gik hen til de sovende, saa paa dem med et eget Blik. Saa raabte han højt:

«Hør!»

De Skibbrudnes Søvn var vistnok tung; men Angsten sad dem endnu i Livet. Derfor for de fleste op som ved et Slag.

«Hør!» raabte Doktoren igjen. «Sov ikke mere! Skibet er sprunget læk; det har længe suget Vand. Om faa Timer synker vi!»

Mennesket kan ikke taale mange Kast fra det dybe Mørke til Dagen og fra Dagen til det dybe Mørke uden at blive halvblinde.

Ombord paa «Hundestjernen» færdedes man nu som i Taage. Ingen havde noget ^[164] paa det rene. Selv Kaptejnen lod sig i den Grad forbløffe, at han for frem og tilbage og iagttog Vandets Stigen i Rummet og disputerede med Styrmanden om, hvorvidt «Hundestjernen» maaske havde rørt et af de undersjøiske Skjær ved Solerabankerne.

Men Doktoren havde taget Kommandoen. Denne Mand var ikke Sjømand, og dog var han i dette Øjeblik ganske rolig. Hans Sjæl, der maaske i al Stilhed havde lidt langsommere og skrækkeligere Skibbrud end dette, straaled nu ud fra ham lig en hemmelighedsfuld Kraft, der bøjede alle under sig. Han ligned en Sol, der han stod stille og saa omkring sig, medens alle lød ham.

«Redningsbaadene ud!»

Af de to Redningsbaade viste den mindste sig aldeles ubrugelig. Den var helt ødelagt af Bølgerne. Men den anden var heldigvis uskadt. Den flød let som en Maage og var bred og drægtig.

Styrmanden, Baadsmanden, Kokken gik først i Baaden. De havde sine Ejendele med desuden Proviant. Saa kom sex Matroser, Moderen med hendes to smaa, dernæst Irlænderen og Tyven. Alle disse havde sine Ejendele med, Moderen en hel Kiste. Men Baaden laa allerede dybt, den kunde ^[165] vanskelig bære flere. Og endnu var Kaptejnen, Doktoren, Mika Peter og den saarede Matros igjen.

Doktoren raabte:

«Alle faste Ejendele overbord – alt undtagen Mad og Drikke.»

Den store Kiste, en halv Snes større og mindre Bylter blev kastede i Sjøen. Alle blev fulgte af Skrig og misfornøjede Knur.

Men Baaden var lettet en Del.

Kaptejnen sprang ned. Han var en tyk, rød Mand, som ofte havde rost sig af at veje ligesaameget som to andre.

Baaden gav sig under ham.

Mika Peter kom bærende med den saarede Matros.

«Her!» raabte han med dyb Stemme. «Ham maa Baaden endnu bære. Om I slipper ham, saa husk, at jeg, som bliver tilbage for Jeres alles Skyld, forbander Jer. I har da en Døds Forbandelse hos Jer, og I ved, at det er godt at have Fred med de Døde.»

Saa hvisked han noget i Øret paa den saarede Matros. Denne aabned Øjnene og lytted begjærlig. Da Mika Peter holdt op at tale, lukkede han sine Øjne atter i og hensank i sin forrige, halvt bevidstløse Tilstand. ^[166] Saa overgav Mika Peter ham til Folkene i Baaden.

«Nu bærer den ikke flere!» raabte mange Stemmer. Og en angstfuld Røst tilføjede: «Den ligger i lige til den hvide Rand.»

De to, Doktoren og den gamle Sjømand, stod tilbage. De vexled nogle Ord.

«Rejs,» sagde Doktoren stille.

Folkene i Baaden nølede.

«Rejs,» gjentog Doktoren, «Lykke med Jer! Det er bedre, at I bliver i Live, end at vi alle dør.»

VII

Baadens Aarer blev stille lagt ud. De første Aaretag toges dæmpet; ingen talede. Lydløst gled Baaden bort fra det synkende Skib.

De to Mænd, Doktoren og Mika Peter, sad med aabne Øjne; men uden at se. En Stund gik. De hørte nu og da dybe Pust fra Skibets Indre.

Da begyndte Doktoren pludselig at tale. ^[167] Ordene kom klare og tydelige. Ikke en Skjælven i hans Stemme.

«Herre, jeg vil kaste bort alle tomme Ord; hvad har mine selvskabte Lærdomme givet mig? Hvor jeg har gaaet, har din Strenghed fulgt mig. Aar har gaaet, og jeg har ventet paa den Lykke, der hører hvert Menneske til. Men hvor jeg kom, naged noget mig. Her kan ikke være Stedet, sagde jeg til mig selv, hvor Naaden skal falde paa mig! – og heller ikke her! – Herre, nu er jeg kommet did,

at Havet sluger mig, ikke under Storm, men i et langsomt Stille. Er da dette mit Livs Fylde?

Jeg kan ikke dø helt! Jeg kan ikke synke! Jeg føler i denne Stund, at Havet er dybt, men at min Sjæl er dybere . . . jeg tror, den er uendelig.»

Fra nu af lød hans Ord som en Hvisken. Det hørtes, som taledede han om Ting, der havde hændt for længe siden. Navne kom frem, Ansigter dukked op, der ogsaa havde Kummer ved sig. Men et Navn lød oftere end andres . . . . udtalt hviskende og blødt, som man udtaler Navnet paa et overnaturligtⁿ³³ Væsen, en Drøm eller en elsket Kvinde.

Mika Peter laa paa Knæ ved Doktorens Side. Hans Ansigt anstrengte sig for at ^[168]komme i bedrøvede Folder, men et eget Grin trængte sig frem uafsladelig.

«Hæ!» sagde han pludselig, «har du haft slig fin Kjærlighed at sørge for? . . . . Jeg har ikke kunnet sukke for sligt. Mit Liv har ikke artet sig slig, at jeg har kunnet plukke Blomster . . . . Kjærlighed! hæ! Jeg har kun faaet drikke mig fuld og horet, naar Mørket kom; men det vil jeg sige, at alt skulde været anderledes, om han raaded, som du bad til. Hvad godt fik jeg? Ja,» (han knytted Hænderne og Øjnene stirred) «han skylder mig megen Salighed, før vi er kvit, før jeg har faaet godt igjen for alt mit Vonde hernede. Nej! jeg tier ikke. Aldrig har jeg haft sligt Mod som nu. Jeg skriger det lige ud! Aldrig har jeg haft sligt Mod som nu! Nej! jeg tier ikke!»

Skibet vedblev at synke, langsomt, men sikkert. De to Mænd talte ikke mere. En Time gik, og Havet blev blikstille mod Natten. Thi Nordens Aftendæmring fandtes ikke her. Mørket kom hurtig, og Oceanet funkled i et Ildskjær fra Stjerner og Morild.

Nogle Stunder gik, og Skibets Skrog laa under Vand. Lidt efter steg Vandet de to Mænd over Knæerne. Og Skibet sank uafsladelig.

^[169] Da var det, som Himlen og Havet prækede Døden og dens Vælde. Og de to stirred hen for sig; noget som en Blegnen greb dem. Deres Ansigter vendtes mod Himlen, deres Læber rørte sig, men stivt. De sank dybere, Vandet naaede deres Bryst, nogle Minutter endnu og kun deres Hoveder var tilbage, der et

Øjeblik saa ud, som de svømmede paa Havet. Indtil alene Doktorens stive oprakte Hænder stod mod Himlen. Saa sank ogsaa disse langsomt, og Oceanet laa som før uden Liv langt borte, til det tabte sig i Nattens Mørke.

TREDJE BOG

KOBBERSLANGEN

I

^[173] Myren, der laa nogle hundrede Alen fra det Grøbenske Hus, tog til at æde omkring sig. Gamle Folk, som i mange Aar havde haft sine faste Stier lige der, hvor det store Jorde begyndte, de fandt ikke sine Stier igjen. Og vilde de alligevel gaa, hvor de før gik, kunde de ligesaa godt sige Verden farvel, for da tog Myren dem.

Ja, hele Grunden løsne og Græsset raadned ved den Mængde Fugtighed. Det bobled og gjæred derborte: i kolde, gjennemsigtige Høstmorgener drev en blaagraa Damp langsomt henover, tidt rødmende i Solen, som steg. Landskabet saa da ud som det sov en lys Morgensøvn, og som var de lyserøde Dampe lette Drømme. Og Skoven, hvor Fuglene, som blev i Landet om Vinteren, søgte hen for at skjule sig bag de lunende Buske og for at finde Aarets sidste ^[174]levende Kryb, den toned langt borte af disse Fugles sagte Kur, og der den stod stille, mindede ogsaa den om Søvn og Drømmen. Og den langsomme Bonde, der dukked sig over sin Agerflæk med de tunge Bevægelser af Arme og Fødder, lignede ogsaa en sovende.

Det Grøbenske Hus var den senere Tid mere og mere gaaet ud af Folks Tanke og Tale. Nu og da saaes Fru Ulrikke og Nils Hall, men lidet var om dem at sige.

Fru Ulrikke var ikke ung mere, og Smilet, som hun altfor ofte havde brugt, havde givet hende Rynker om Munden. Nils Hall var i de forløbne Aar bleven fed. Bleg var han som altid. Nogle paastod, at der ikke fandtes rødt Blod i ham, og det Rygte gik, at han var en feig Mand.

Tidt naar han var ude at kjøre, saa han sig omkring og sagde til Kusken: «Hvem kommer?» uden at denne kunde se nogen. Og naar han sad hjemme, havde han for Skik nu og da at fare op og sige: «Hvem er det?» uden at nogen anden Maade givet sig tilkjende.

Aarene gik. Det Grøbenske Hus blev mere og mere en lukket Bog. De eneste, som nu og da kom did, var Bekjendte fra Udlandet, dem Ægteparret havde truffet ^[175] sammen med paa sine mange Rejser. En ung Mand paa ikke mere end tyve Aar boed der næsten et Aar, Han var mørkøjet og smilende og lod til at være stolt af de Ord, som gik om ham og den fem og firtiaarige Fru Ulrikke Hall.

II

Nu kommer Historien om Nils Halls Død eller Forsvinden, som indtraf i dennes syv og halvtredsindstyvende Aar, og som endnu ingen har kunnet forklare.

En Aften kom en Mand til Huset og bragte med et Brev, som han bad maatte gives Nils Hall. Da denne havde gennemlæst Brevet, rejste han sig strax, bad Tjeneren om sit Ydertøj og sagde til ham: «Sig min Frue, at jeg ikke kommer hjem før sent.»

Tjeneren svared: «Skal Herren langt? Ønsker Herren saa ikke, at der spændes for?»

«Nej, det trænges ikke.»

Og Nils Hall gik; men kom aldrig igjen.

Der blev længe søgt frem og tilbage. To af Byens Øvrigheder var i Bevægelse og lod ^[176] stille Undersøgelse i Omegnen af Byerne og Byerne imellem. Men de fandt ingen Nils Hall.

III

Nils Hall blev borte og kom aldrig igjen.

Der danned sig efterhaanden to Rygter angaaende hans Forsvinden. Det ene, der først blev troet, lød paa, at han, kuert af mange Ting, af Samvittighed og af sin Frues Utroskab, frivillig rejste bort og blev borte. Et andet Ord, der lidt efter lidt danned sig, lød saa, at han var taget bort med et Skib, som hin Nat laa og bided paa ham. En og anden, som hørte dette, sagde da: «Det var maaske hans eget Skib» Men de, der fortalte, svared: «Nej, det var ikke hans, og han gik ikke ombord med sin gode Vilje. For Skibet vil aldrig komme tilbage, men det vil sejle i Ring etsteds længst ude, hvor kun faa Skibe naar.»

Dette sidste Ord gik i sin Helhed mest blandt Menigmand. Men det var vel saadanne Tanker, der samler sig hos Folk af Bønder og Almue, naar de, trætte efter ^[177] Dagens Besvær, gaar hjemad over øde Marker. Eller som dukker frem hos dem en graa Morgen, naar de vaagner, og deres Bevidsthed er blandet med en altfor dyb Søvnns besynderlige Drømme.

IV

Fire Maaneder efter at Nils Hall var forsvunden, rejste Fru Ulrikke bort og blev borte Aar efter Aar. Til Forvalteren skrev hun altid, at hun maaske kom hjem til næste Aar; men hun kom ikke. Maaske Forvalteren kunde have givet Forklaring herpaa, men han gav ingen. Han var en meget taus Mand, der ikke havde noget at gjøre med Folk.

Mange mente, at hans Taushed kom af, at han boed i det Grøbenske Hus og blev smittet af de stille Gange og de øde Vægge; men fra disse kunde den vel næppe komme; thi selv beboede han et Par smaa Værelser i Husets yderste Fløj. Han gik kun en daglig Runde gennem Huset for at paase, at alt var i Orden, og det var altid i Orden.

^[178] Den gamle Have skaffed ham dog ofte Bryderi. Ikke alene skulde Træerne eftersees og beklippes; men Tyve hjemsøgte den ofte og stjal Frugt. Men derfor var Forvalteren ivrig til at vaage over Haven; thi Frugten vilde han selv æde. Det

var især om Natten, at de letvindte Knægte klatred over Plankeværket for at samle Æblerne og Blommerne, og det var paa det Vis umuligt at fakke dem. Derfor slog Forvalteren i Taabelighed i Blinde; thi om kun nogen snakked eller lo i Nærheden, blev han nidkjær og gik til Vinduet og raabte ud, at de var Rakkere og Tyveknægte.

Det var hans Skade, at han gjorde dette; thi fra nu af fik han værre Ting at strides med. De unge Folk hidsedes let op, og det blev dem en sand Glæde at finde mørke Kroge og Skygger udenfor Huset og staa der og synge og skrige. Selv om Forvalteren da havde lagt sig, stod han straks op og skreg igjen. Men disse unge Folk, hvem intet i Verden tyngede, havde fremdeles megen Glæde af at blive staaende udenfor Huset og synge videre. Ja tidt naar det var Maaneskin, kunde tre eller fire komme langsomt gaaende med hverandre under Armen, tudende i Haanden som i Valdhorn og syngende forrykte Viser saa falskt og højrøstet, [179] at det endte i en voldsom Latter. Ogsaa da var Forvalteren paafærde og prøved at faa dem væk. Men det nytted ham ikke. De bare raabte til ham, der han skjændte fra Vinduet, at det var Alfarvej, de gik paa, og at ingen kunde forbyde dem at gaa. Og vilde han klage paa dem, fordi de sang, fik han hente Lensmanden. Oftest blev det da kun til, at Forvalteren skjældte dem ud, og at de svared igjen med værre Ting, hvorpaa Forvalteren svared med endnu værre, hvorpaa de igjen svared med de allerværste.

«Din Natugle!»

«I Grisengle!»

«Din Hugorm!»

«I Skidttraster.»

Var der muntre Piger med, gik det mest udover dem, og de tiede ikke.

«I Satans Lokkemad!»

«Dit skaldede Fæhode!»

«I Hekser! I Tøser!»

«Dit fede Svin!»

Gaardens Brug gik forresten som før. Forvalteren var ikke den ærligste og den

dueligste; men de første tre Aar slog Vejret godt ind, saa Grøden blev rig. Lidt efter lidt vænned man sig til at betragte Forvalteren som Gaardens virkelige Herre. Han ^[180] lagde sig ogsaa til et storagtigt Væsen, skjød Maven frem og holdt den ene Haand oftest knyttet paa sin Bag, medens den anden fingererede ved et kosteligt Signet, som han havde kjøbt, og som hang i hans Urkjæde. Han talte endog med langsom, dyb Stemme og lod til at have det vel.

Det lærte han ogsaa efterhaanden, at man ikke skal tirre det unge Blod. Han lod under megen Forsagelse sine Skjældsord gaa sin Vej i det stille, naar de sang og skreg udenfor, og Tiden, som udretter meget, udretted ogsaa, at de unge Folk efterhaanden hørte op med at synge paa de mørke Steder og paa de maanebeskinnede Landeveje. Og Dage og Maaneder og Aar gled lydløst hen over det Grøbenske Hus. – –

Efter tolv Aars Forløb rygtedes det en Dag, uden at et eneste Ord var gaaet i Forvejen, at Fru Ulrikke ikke skulde komme i Dag eller i Morgen eller om et Aar; men at hun var kommen. Ingen havde dog seet hende endnu, og om nogen kom Huset forbi, saa han her ingen Forandring. Fremdeles hang afblegede Gardiner for mange Værelsers Vinduer.

Men da en Maanedes Tid var gaaet, havde en og anden seet hende og kunde fortælle, ^[181] hvordan hun syntes at have det. Hun var bleven gammel, og hendes Haar var hvidt. Men hendes Ansigt var rødmusset og fyldigt, og hendes Øjne havde ikke helt tabt den Glans, de engang havde ejet.

Det første, hun gjorde, var at afskedige Forvalteren; thi det viste sig, at han havde taget meget andet end Havens Frugt af det, som ikke tilkom ham.

Dette, at hun gav Forvalteren Løbepas uden videre og endda mange strænge Ord med paa Vejen, skulde tyde paa, at hun ikke var forknyt. Men noget, der fortalte, at hun nok ikke var tryk, var de tre store Hunde, som hun havde bragt med sig fra Udlandet, og som skulde bruges til at forsvare hende. Mod hvem var ikke godt at sige.

Der sænkes altid en stor Bekymring over Jorden, naar Solen synker. De store røde og blaa og grønne Skyer straalers nok som et ukjendt himmelsk Guld; men de har ^[182] allesammen lidet at sige: snart vil Natten komme, og Mørket vil falde.

Men naar Mørket faldt over Egnen og naaede det Grøbenske Hus, kom en Gaardskarl ud med en stor Lygte, den han satte midt i Gaardsrummet. Saa blev Gitterporten stængt med den dobbelte Slaa, og Hundene blev løsladte. Disse gik da omkring i Gaarden. Den ene var sort, den anden graa og den tredje gul. Den første Time gik alle tre Hunde Gaarden omkring. Kom nogen i Skridt forbi eller kom nogen kjørende, satte den gule og den sorte i med nogle høje Hyl, der lød meget uhyggelige. Mangen Gang hændte det, at forbigaaende Folk, som hørte disse, blev skræmte, saa de gik halvt fra Sands og Samling. Thi det var ikke godt at vide for fremmede, om ikke de vilde Dyr var i Nærheden og løse.

Tre Gange havde det hændt, at Heste, der om Natten hørte Hylene, havde sprunget løbsk, ikke henad Vejen, men indover sorte Moen. Det var Heste fra Dalen, der var paa Vej til Byen for at hente Fødevarer. Bønderne, der kørte dem, kom ilde derfra, de fik alle tre hver sit Knæk; den ene fik et dybt Saar i sin ene Skulder, den anden et Stød i Hovedet, som han aldrig forvandt, og som gjorde ^[183] ham til Tider rent elendig. Den tredje brak Benet og fik en Kvæstelse i Panden, der nær havde taget det højre Øje.

Før er sagt, at den gule og den sorte gjøede. Men den graa gjøede ikke, den var stum. Og dog var den maaske den mest vagtsomme; altid gik den Lygten omkring glat og smidig som en Skygge.

Det egne var, at de Hunde syntes (om end de intet mangled) ikke at have det godt. En fremmed, der saa dem, sagde: «de ser ud, som de pines.» Og mange fandt, at Hundenes Øjne tidt lignede onde og rædde Mandesøjne.

Men disse Hunde havde ikke været der mere en tre Uger i Højden, før den gamle Pige og de to Gaardskarle sagde: «dette holder vi ikke ud.» Om Eftermiddagen gik Pigen bort med sin Tine og sin Bylt, og om Kvælden gik de to Bønder. Og de holdt endda hinanden i Haanden, som vilde de hjælpes ad mod alt, som kanske kunde ligge paa Lur her. Og da de kom fordi der, hvor Hundene holdt til, spyttede de og sagde: «tvi i Jesu Navn.» Tilbage blev to Husmænd; men

de var slige, at en maatte bede Gud bevare sig for at blive dem lig. De gik med krumme Nakker, var gamle og døve og kunde næppe høre ^[184] Hundenes Glam. Tilbage blev ogsaa en Pige ved Navn Aase, en Bondepige, tyk og meget vakker at se paa, mørk af Hud og Haar, men lad som en Hunbjørn i Hi. Hun gad neppe nogen Ting, derfor var det bekvemt for hende at blive, hvor hun var; thi her behøvede hun kun at stille lidt for sin Frue. Hun lod sig ikke forskrække af nogen Ting; hun havde ikke engang saa megen Bevægelighed i sin tunge Sjæl, at hun kunde blive ræd for noget.

Dagene gik, den ene som den anden, uden at noget Liv rørte sig i den store Gaard. I Højden hørtes en Sang fra en af Husmændene, men den var falsk, som en gammel, døv Mand synger den.

VI

Høsten kom.

Høsten kan komme paa to Maader. Den kan komme med Storm og med Rimfrost som Sølv, og den kan drysse Sol over de døde Blade. Pesten, som slaar Træerne, kan flamme op og blusse med rødt og grønt. ^[185] Men denne Dødens Blod og Edder fletter sig ind og gjør Smerten stor og gjør den skjøn efter Sommerens Lyst.

Men Høsten kan ogsaa komme med Taage, Taage uafladelig. Eller en langsom Regn. En Række Nætter, der staar stille og ligner sorte Støtter, en Række Dage – den ene efter den anden – som et Følge af blege Mennesker med glædeløse Øjne, der gaar stille forbi.

Saadan var denne Høst. Den kom med Taage og gik med Taage. Nu og da kunde det lysne, og et flygtigt Solstrejf kom til Syne; men næste Øjeblik var Taagen der igjen. Det var alt, om nogle Dage bar med saavidt Tørvejr, at man kunde færdes ude uden at blive vaad.

I disse Opholdsdage plejed Fru Ulrikke gaa ud med Aase og den ene af de to gamle Husmænd. De plejed at gaa over Moen ad en Sti, som var lagt af en Vejbygger for nogle Aar siden, da Vej lagdes paa den anden Side. Stien var bleven

brugt til at trille Fyld til den egentlige Vej, og det vistes endnu efter Aars Forløb ved den Puksten, der laa strøet paa begge Sider af den.

De plejed aldrig at gaa længe, blot en halv Time; i Højden én. Til de naaede did, ^[186] Skoven begyndte. Saa plejed de at vende og gaa langsomt tilbage til Huset igjen.

En Eftermiddag gik de saaledes afsted. Fru Ulrikke ved Siden af Aase, saa den gamle Husmand to Skridt bag. Aase fortalte om, hvad Bønderne havde sagt hende om Grøden: Fodret var godt nok fra først af; men det kom daarlig i Hus, Kornet var ikke godt, det blev ikke modent; thi Solen havde manglet.

Da de havde gaaet et Stykke Vej, blev Fru Ulrikke træt; hun vilde gjerne sidde. Saa gik de til Højen med den gamle Stenbænk paa. Der satte de sig. Fru Ulrikke svarede ikke mere paa, hvad Aase sagde, og en Stund efter faldt hun endog i Søvn. Hun lukkede ialfald Øjnene og dubbede med Hovedet.

De to ved hendes Side snakkede da ikke mere sammen. Husmanden sad urørlig og pusted regelmæssig. Aase bandt paa en rød Strømpe. Thi hun var meget forfengelig til sine Tider, og Fantebloedet, hvoraf hun havde noget i sine Aarer, og som gjorde hendes Øjne og Haar saa sorte, gav hende Lyst til stærke Kulører.

Pludselig kom en Mand over Moen hen mod dem. Han nærmed sig hurtig. Først syntes det, som om han ikke bemærkede ^[187] dem; men om lidt fæsted hans Øjne sig paa Fru Ulrikke. Da han var nogle Skridt borte, svinged han til Siden, men saa hele Tiden did bort, hvor de sad. Endog medens han vendte Ryggen til, havde han sit Hoved halvt drejet om mod dem.

De to sad stille og saa efter ham. De havde aldrig seet ham før . . . hvorfor stirrede han slig?

Men da Manden nærmede sig tredje Gang, vaagnede Fru Ulrikke som ved et Ryk. Hendes Øjne mødte den fremmede Mands. De blev hængende ved hans og blev større og større, medens hendes Træk stivnede, og hendes Mund aabned sig halvt. Saa gav hun sig pludselig til at skribe, skreg stygt og uafladelig.

Manden fortsatte sin Gang, stirred paa hende hele Tiden, kom temmelig nær, vendte endnu en Gang om og fjærnede sig. Men hans Øjne hang ved hende, til

han selv tabte sig i Tusmørket, som var begyndt.

VII

[188] «Det var min Søn!» hvisked Fru Ulrikke uafbrudt, «det var min Søn!»

Med Møje støtted Aase og Husmanden hende hjem. Men tidt maatte de standse og se efter, at ingen fulgte dem.

Da de naaede Huset, syntes de gamle Værelser dem mørkere end ellers. Noget, som ej var af det gode, havde lejret sig i dem alle, hyllet i Tusmørke og Stilhed.

Fru Ulrikke kom ind i sin Dagligstue og blev siddende urørlig i en Stol. En enkelt Gang saa hun sig omkring, medens hun vendte Hovedet langsomt. Hun syntes at frygte alt, som rørte sig. Engang saa hun længe paa Aase, som vilde hun overbevise sig om, at Aase var sig selv og ingen anden. Længer ud paa Aften begyndte hun at snakke i en hviskende Tone: «hvordan saa han ud? . . . hvad Slags Klæder havde han? saa han ud som en fattig Mand?»

Aase kunde ikke give Svar. Manden havde ikke været nær nok. Men Klæderne var graa med Knapper af Horn. Han havde en stor Stok i højre Haand. Han havde ikke gaaet videre hurtig.

[189] Aase var, som før er sagt, tyk og lad; men alt dette havde gjort, at hendes træge Sjæl var kommen i Røre, saa hun kjendte Ubehag og Rædhed. Hun frygted for, at der skulde være nogen virkelig Fare paafærde. Hun spurgte sin Frue meget ud; men fik ikke noget bestemt Svar, og det hun fik, ⁿ³⁴ begreb hun ikke Halvparten af.

Saa meget forstod hun dog, efter megen Hvisken frem og tilbage, at Grunden til hendes Frues Angst var at søge langt tilbage i Tiden. Et eller andet havde hun engang gjort, som Synet af den fremmede Mand havde rørt ved. Hvad det var, forstod hun ikke; men hun forstod lidt efter lidt, at det hele var noget, hendes Frue havde med sin egen Samvittighed, og at det vist ikke vilde skjære nogen anden med Kniv, ikke klore nogen anden med Kløer. Og da frygted Aase ikke

mere, en Nysgjærrighed begyndte at gro i hende, en Trang til at faa vide, hvad der stak under. Hun lugted med sin Fruentimmernæse, at det vist var noget, som hun kunde have Morskab af at høre.

VIII

[190] Der flakked, for den rene Sandhed at melde, en Mand omkring i Egnen. Bønderne havde seet ham, og Byfolk havde seet ham. Han blev truffet gaaende omkring helst borte fra Alfarvej; mellem Sten og Ur. Men en enkelt Gang blev han truffet siddende ved Landevejen. Da saa han aldrig paa den, som gik forbi.

Hvor han boede, vidste ingen. Ingen havde nogensinde hørt ham tale. Han syntes at tilhøre noget, der laa langt borte, noget langt udenfor Moen og Skovene.

Tidt blev han borte, og ingen saa ham paa længe, og han blev i Tiden, der gik, udvisket som Skygebilledet, naar Lyset fjernes. Han blev en, som ingen kunde sige noget bestemt om, som neppe nogen var vis paa levede. De, som kun kjendte ham ved andres Fortællinger, havde gennem disse faaet et lignende Indtryk, som det en stærk Drøm frembringer, og de, som engang havde seet ham, kunde siden let tænke sig, at han var død – eller rettere, at han neppe levede mere. De kunde let tænke sig det, ikke fordi han saa livstræt ud; men fordi han havde noget [191] over sig, som ikke hørte hjemme i Livet med dets Glæder og Sorger. Men som en af de maa have, der gaar i de evige Skove, Døden skal eje, og hvorhen man tror, han fører sine Skarer.

Nogle sagde: han er ond, og det var som Mørket havde trængt saa længe paa, at han ikke gad standse det; men lod det ind. Det var som for ham eksisterede det mørke og onde som Gud, som Verdens Grundvold. Det var, som vidste han ikke mere, hvad Synd var. Andre elskede Solen, han elskede Mørket; det bredte sig i hans Mine og skinned i hans Øjne og lejred sig om hans Pande.

Om han havde været meget længe borte, kom han dog altid igjen. Og da gik Ordet, at nu var han atter seet.

Ingen kunde gribe til og trække Ophavsmanden til Rygtet frem; men det Ord kom ud, at første Gang denne Mand var seet, var Dagen før den Nat, Nils Hall

forsvandt.

IX

[192] Siden den Eftermiddag gik Fru Ulrikke sjælden ud af Døren – ja saa at sige aldrig. Hun turde ikke. Mest sad hun i sit Soveværelse. Ofte aabned hun Vinduet og saa udover Egnen. Om Dagen var hun ikke bange for at være alene; men naar det begyndte at mørkne, raabte hun paa Aase, og denne kom, og fra nu af og til næste Morgen var Aase hos sin Frue uafsladelig.

Alt som Mørket faldt paa, kjendtes det meget stille i Værelset. Kun de to som snakked sammen, dæmpet og med Pauser. Ofte hørtes det, som Fru Ulrikke begyndte at blive noget sløv, hun kunde ikke altid holde Tankerne fast. De gled meget ofte ud i Mørke.

Noget senere paa Aftenen blev Pauserne i deres Samtale længere. Det kunde hænde, at den ene tog sig en Blund, medens den anden saa frem for sig eller saa paa den, som sov. Maaske tog begge sig et Blund. Da lød deres Aandedræt regelmæssig og i Pauserne et gammelt Stueuhrs svage, men klare Tik-Tak i Værelsets ene Hjørne.

De to kunde uden at vide om det træffe [193] til at sove meget længe. Engang da en stærk Varme fra Ovnene gjorde dem døsig, sov de ind ud paa Aftenen i sine Stole og vaagned ikke, før Aase faldt ned fra Stolen, og den gamle ved Larmen foer op i Angst og skreg: «Hvem er det?» Men da var alt Natten gaaet, og det begyndte at gry.

Men i Almindelighed sov de kun en kort Stund. Og naar det mørknede, rejste Aase sig, tændte Lampen og kogte The, tog som oftest en Snarvending ned i Køkkenet og hentede et Stykke koldt Oksekjød eller et Stykke Fugl, som Fruen spiste med et Glas Rødvin til. Og ikke længe efterat Aftensmaaltidet var endt, gik de til Ro, og Natlampen brændte.

Nætterne gik som oftest rolige hen. En enkelt Gang vaagned Fruen maaske og bad om Vand. Og spurgte, hvad Klokken var. Og skulde det hænde, at en af Hundene blev urolige, saa hørte hun det straks og vækked Aase, der gik hen i

Vinduet og saa ud, fordi hendes Frue nu ikke fik Ro før. Ildebrand var det, som Fru Ulrikke mest frygted, naar Hundene glammed. Hun sagde altid: «Du ser vel ingenting?» Og naar den dovne Bondepige lo af dette, saa sagde den ^[194] gamle: «Det kunde jo saa let hænde, om der var nogen, der vilde en ondt.»

Men i Almindelighed stod Natlampen og skinned paa de to, som rolig sov. Uden at ryge, uden at blaffe. En liden rund, gul Flamme som et vaagent Øje. Lange Stunder gik uden Lyd. Saa maaske et Fløjt af Vinden i Tagskjægget: det hørted svagt og døde. Og Tiden randt videre som fint Sand af et umaadeligt Timeglas.

Saa kom den første Dæmring med et svagt Lysskjær. Vinduets mørke Kors tegnede sig mod Rullegardinet som en utydelig Skygge. Lidt efter lidt kom ogsaa Gardinets Figurer tilsyne: to store Træer, en Pige, der hented Vand fra en Sø, og en Mand, der roed en Baad. Alt dette kom langsomt: først de store Træer, saa Pigen paa Stranden og Manden i Baaden, endelig Søens Strime og nogle graa Skyer.

Naar Morgenen blev lys, slukkedes Natlampen og Gardinet rullede op.

Men naar den gamle Frue var færdig med sin Frokost, den hun spiste i det næste Værelse, gik hun oftest omkring i Huset, saa her, saa der. Hun syntes altid at have et eller andet for. Ofte kunde hun sætte sig ned ved et Mahognichatol, hvis røde Træ ^[195] begyndte at blive sort og gulflammet af Ælde. Nogle kunde hun finde frem, og saa trække Skufferne ud og bese de gamle Kjoler, som laa der, tidt af tyk Silke, der bugtede sig vægtigt som Metal og skiftede Farve, eftersom Lyset faldt lodret eller paa skraa. Fru Ulrikke gav sig god Tid her. Jævnlig mumlede hun noget mellem Tænderne. Naar hun lagde Kjolerne tilbage, saa hun efter dem. Omsider lukkede hun Skufferne igjen og gik videre, helt op paa det øverste Loft, hvor hun gik omkring, uafbrudt snakkende med sig selv. Her kunde hun standse ved de mindste Ting og blive her, til Aase kom og hented hende til Middagsmaden.

Var det Sommer, kunde det hænde, at hun efter Middag atter gik paa egen Haand omkring i Huset. Men ved Høst og Vinter, naar Mørket faldt tidligt, blev hun siddende i sit eget Kammer, det mindste, hvor hun i Grunden fandt sig

bedst.

X

Forholdet mellem Fru Ulrikke og hendes Pige havde før været fortroligt, og det blev ^[196] efterhaanden endnu fortroligere. Fru Ulrikke havde altid syntes om den vakre, dovne Pige, og nu, da hun blev siddende inde den hele Dag, og Aase saa at sige ikke forlod hende, snakked hun meget med Aase og fortalte hende meget, som hun ikke havde fortalt nogen anden.

Men udpaa Vaarkanten hændte det, at Aase begyndte at blive borte fra sin Frue ofte Timer ad Gangen. Og at hun viste en Uro, som ikke var let at blive klog paa. Ja, det hændte, at Fru Ulrikke laa den ene Nat efter den anden og ventede i sin Seng paa Aase, som aldrig kom. Og at hun, naar Aase endelig kom, neppe blev hørt paa.

Men en Dag snakked Fru Ulrikke med de to Husmænd; raabte dem ind i Øret sin Forundring over Aase, som før havde været saa paapasselig, og som nu var saa ligeglad. Hun fik tilbage, at Aase havde hele to Kjærester, en Rytter fra en Komedianttrup, som havde Telt udenfor Byen, og en Soldat, rigtig en stor lyshaaret Svolk, som hun endog var modig nok til at hale indad Bryggerhusvinduet, naar hun vilde være ham nær om Kvælderne.

Fru Ulrikke blev nidkjær for dette. Hun snakked for Aase, og i Førstningen var hun ^[197] meget harm og spurgte, om hun var Tæve, og om hun vilde gjøre hendes Hus til en Bule; ja hun nævnte efterhaanden Ord, som er værre end de kan siges; hun brugte i det hele værre Ord, end hun behøvede – hvad Koner, som har været lystne og smukke, medens de var unge, plejer at gjøre, naar de bliver gamle og ensomme. Og den hele Tid spurgte hun Aase ud, som om det var hende om at gjøre at faa nøje Rede paa, hvad der havde gaaet for sig mellem hende og de to Mandfolk. Og da ikke Aase svarede stort, skreg hun op om, at hun nok vidste det selv! Aase kunde ligesaa godt fortælle det aabent . . . . saa skulde hun kanske prøve paa at glemme det. Hvad havde saa Soldaten og Rytteren gjort med hende?

Saa svared Aase: Hun begyndte med at sige, at hvis hendes Frue ikke var fornøjet med hende, saa kunde hun, Aase, rejse.

Fru Ulrikke svarede, at det havde hun aldrig hverken sagt eller tænkt.

Aase sad lige rolig og snakkede videre. Hun fortalte noksaa modig om sig selv og Soldaten og Rytteren. Af og til smilede hun og saa dovent og ligegyldigt hen for sig. Og da Fru Ulrikke greb hende i hendes runde, fyldige Arme og spurgte: «Og saa mere, [198] hvad gjorde han saa? . . .» – saa lo Aase ganske ubekymret og sagde: «Det kan vel Fruen selv tænke.»

Men omend Fru Ulrikke, efter alt at dømme, var opbragt, sagde hun ikke Aase op, ja forbød hende ikke engang at være sammen med sine to Kjærester. Engang, da Aase kom ind ad Døren, lo Fru Ulrikke endog og spurgte, hvor hun nu havde været. Jo, hun var nok en svær en! Og Aase modsagde hende ikke, men sagde bare: «Folk var vel ikke skikkeligere, da Fruen var ung?»

I det hele maa det siges, at de to, den gamle Frue og hendes Pige, blev ligefrem gode Venner. Det var, som de havde noget sammen. Engang, da Aase gjentog sit, om at Ungdommen før i Tiden vel ikke var bedre, svarede Fru Ulrikke med en Latter og gav sig til at fortælle mange Ting om sig selv, saa Aase neppe vilde tro, hvad hun hørte. Hun havde aldrig ventet, at hendes Frue skulde gaa saa lige løs paa det. Men det gjorde hun; det var, som gamle, hede Dage var kommen hende i Sindet og havde gjort hende ør.

Det var første Gang Fru Ulrikke betroede sin Pige Ting, der gjaldt hende selv; men det blev ikke sidste Gang. Næsten hver [199] Aften, naar Mørket kom, sad hun og fik Samtalen til at glide ind paa Ting, som hun ikke kunde glemme.

De sad da ofte, de to sammen, og snakked i en Tone, som de bedst selv forstod. Deres Hvvisken lød uafbrudt, og mens de hvisked sammen og fortalte hinanden hemmelige Ting, blev den gamle Frues Øjne større, hendes gamle Kinder fik Farve, og hun saa slig ud, at Aase mange Gange sagde: «Ja, jeg begriber nok, at Fruen har været noget til Lokkefugl!» Og det likte Fru Ulrikke. Hun rejste sig da halvt i Stolen og hvisked og fortalte . . . Aase hørte efter, og hun prøvede at svare med sin Rytter og sin Soldat. Men den gamle lo: «det er alligevel ingenting mod mine.» Og nu kom mange Herrer efter hinanden i Rad, Mænd

med Øjne, som havde brændt, naar de havde set paa hende. Tidt var det som disse Blikke endnu virkede paa den Gamle, saa hun blev hed og fortalte, hvad disse Herrer havde sagt i de Stunder, da de begge havde glødet; ja hun fortalte, hvilke Ord de havde brugt for at prise hendes Bryster og hendes Lænder, og hvorledes de havde kysset hende.

Og hendes gamle Øjne brændte heftigere end før, hendes Mund aabnedes, saa Aase [200] kunde kjende den varme Aande, som steg fra hende.

Men bag det hele laa en hemmelig Angst paa Lur, der gjorde, at den ivrige Mund kunde lukkes igjen, og Øjnene kunde se vagtsomt omkring sig. Om kun Vinden peb i Tagskægget, eller nogle Regndraaber slog mod Ruden, spurgte hun Aase: «hvad var det, der larmede?»

Det var, som om hun sad og frygtede noget, der maaske nærmede sig i Mørket derude.

Men naar hun atter begyndte sin Tale, brugte hun stærkere Ord end før, og tidt naar hun brugte de værste, gav hun sig til at le. Ja tidt lo hun, saa det hørtes, som hun for Latteren ikke fik Rum til at puste.

Men i disse Aftener var Luften en egen i dette Værelse, hvor de to Fruentimmer sad. Der drev om i den en Sky af Vellyst, Liv, Blod og Dødsangst, der syntes at virke paa dem, saa de tilsidst efter at have sviret i stærke Ord og Latter, sank hen i Døs, før de skulde sove for Natten.

XI

[201] En Aften sad den gamle Frue og hendes Pige sammen. Lampen var endnu ikke tændt, thi Dagslyset var ikke helt borte.

Fru Ulrikke havde den Dag ikke følt sig frisk. Hun havde derfor ladet hente en Flaske Vin fra Kjeldereren og sad nu og drak et Glas for at styrke sig. Vinen, en gammel Madeira, gav hende friskt Mod og Kraft; men da hun nu sad ved det tredje Glas, skjød pludselig op en Flamme i Kroppen paa hende, saa hun blev meget levende. Hun gav sig da til at snakke og spurgte Aase, om denne ikke kunde begribe, at alt her i Verden i Grunden var indrettet for ens Glæde og Lyst,

naar det bare gik i den rigtige Gjænge? «Jo,» svarede Aase, og hun nævnte de Ting, som hun syntes, det var værd at leve for . . . det var god Mad og god Drikke og først og fremst Kjærlighed. Den gamle Frue nikkede og snakked om det samme i en lav Tone; saa holdt hun op og lytted med halvaaben Mund til Hundene, som knurrede nede i Gaarden. Men lidt efter gav hun sig paany til at fortælle, ja hun lo højt, nu og da med en Hivning, der lød som et Skrig. Det var [202] forresten, som Angsten denne Aften var fremme hos hende mere end ellers, derfor lo hun nu mere ellers, og da Aase kom med en Historie, der sagde sex, gav hun sig til at le slig, at Aase, efter først selv at have leet med, bad hende være stil. Men midt i denne voldsomme Latter taug hun. Aase sad og tænkte, at det var godt, det fik en Ende, og lidt efter ytred hun nogle Ord, men standsede: den gamle Frue udstødte pludselig nogle hvinende Lyd og derpaa en dyb Hoste, der holdt ved, til den sank til et dumpt Suk og blev borte.

Aase sprang op og tændte Lampen; hun saa da at hendes Frue laa i sin Stol vendt om paa Siden dødbleg med knyttede Hænder og vidtaabne Øjne. Pigen gav sig til at skribe og for ud og raabte; men det varede længe, før hun fik hentet den ene af de døve Husmænd. Den anden sendtes efter Doktoren. Aase og den gamle Husmand stilledede med den døde. At hun var død forstod de, da alle Ledemod var stive. En halv Time efter kom Lægen; men han kunde kun vidne, at Fru Ulrikke Hall var død af Slag.

XII

[203] Hun begroves syv Dage efter. En ung Præst, som netop var kommen til Stedet og ikke kjendte hende, havde før han skrev Ligtalen, talt med Bønder og Folk om hende, men det han hørte, gjorde ham ikke meget klog. Saa klog blev han dog, at han forstod, at den gamle Dame havde været livsalig og smuk, da hun var ung, at hun havde syndet og var underlig, da hun blev gammel, og den unge Præst, som havde i Minde to smukke Damer, han havde kjendt, medens han studerede ved Universitetet, og som havde været hans hemmelige Glæde – den unge Præst blev rørt, læste gjennem nogle Breve, der dufted af presset Rose, og skrev Ligtalen ad af et venligt Hjerte.

Medens den unge Præst holdt denne Tale ved Kisten for nogle faa tilstedeværende, blev han var en Mand, der fra en Krog saa paa ham som paa en med hvem han fra Fødselen var Fjende. Præsten saa forbauset paa ham igjen; tidt syntes han at mærke en Sjæl, der sukked bag de stirrende Øjne.

Da Præsten havde kasted de tre Skuffer Jord paa Kisten og fjernet sig, vendte han sig om efter den ukjendte, men saa ham [204] ikke mere. Han spurgte andre ud om ham; men ingen vidste, hvem det var.

Men nu er noget at fortælle, som den, hvem det hændte, har vanskelig for at huske i klare Træk. Det synes ham tidt, at det hele maa have været en Aabenbaring eller en af de Drømme, der kommer, naar Blodet har Feber.

Den, hvem det vederfaredes, var Præsten, og det gjorde, at han, der i Grunden var livsglad, blev en af de sorgfulde og milde.

Sent paa Aften samme Dag, da Præsten skulde gaa ind paa sit Sovekammer, ringede det paa hans Portklokke. Klokken var en af dem, hvis smedede Malmklang dirrer gennem Væg og Stokværk.

Den unge Præst gik til Vinduet og aabnede det. Han saa nu, at et Menneske stod dernede . . . han syntes at skimte et hvidt Ansigt, der vendtes mod ham: «Kom ned,» raabte det, «kom ned. Der er en, som trænger din Hjælp . . . en, som er i den yderste Nød.»

Den unge Præst havde gode Forsætter om at være nidkjær i sin Gjerning, han blev bevæget, trak i sin Samarie, hentede Kalken med Vinen og Guldæsken med Brødet og gik [205] ned og aabnede Porten. Han saa nu straks, at denne Mand, der hentede ham, var den samme, der ved den gamle Fru Halls Begravelse havde stirret paa ham som paa en Fjende.

«Hvem er det, som trænger min Hjælp?» spurgte den unge Præst rolig.

«Kom med mig, saa skal jeg vise Vejen.»

Den fremmede Mand gik foran, og Præsten fulgte. Pludselig standsede den sidste: «Sig mig først, hvem det er,» sagde han.

«Jeg er hendes Søn, som pines,» svared den anden, «kom kun.»

Og de gik videre. Præsten talte ikke mere, en forunderlig Magt gjorde ham

stiv og stum.

De gik helt til Byens sidste Huse og forbi dem, langs det lange Stakit, der førte til Kirkegaardens Grave.

«Hvorfor ringer ikke Klokkerne bestandig?» spurgte Manden stille.

Præsten vaktet ved disse Ord. Han standsede.

«Jeg vil vide, hvor du fører mig;» raabte han. «Sig det! Jeg vil vide det.»

Men nu var det, som den anden rørtes: Røsten, Øjnene, hans Hænder, alt blev [206] anderledes og mægtigere end hos andre Mennesker.

«Kom,» hvisked han og hans Haand pressede sig om Præstens Arm stærk og ubetvingelig. «Du skal følge mig, Præst! Du skal følge mig.»

Den unge Præst følte sig svag ved Siden af denne. Han kjendte, at han gik noget ondt imøde; men han standsede ikke. De gik videre og standsede foran Kirkegaardens Port. Manden aabnede, Præsten hviskede et hæst nej – og gik ind. De gik ikke langs Vejen, der førte Kirkegården omkring; men de gik mellem Grave, smaa og store, nogle med Kors, andre med Sten, andre uden Kors og Sten, nogle høje, andre udviskede. Engang imellem standsede Manden og bøjede sig over en eller anden Grav, som om han lyttede. Saa gik han videre.

De kom ogsaa til den Grav, Præsten havde talt ved om Formiddagen, da standsede Manden og bøjede sig, som om han lyttede.

«Hører du ikke?» hvisked han, «hun er ikke død. Hun ligger dernede og piber.»

«Hvad er det for Tale, du bruger?» raabte Præsten i Forferdelse; thi den andens Øje skinned, saa det hvide saas: «Vogt dig for dine Ord.»

[207] Men da rejste Manden sig og hvisked:

«Hvad ved du, som ingenting ved. Jeg ved det. Men Du kan bede for hende, bed! Du skal!»

«Det er ikke sandt,» raabte Præsten, «hun har faaet Saligheden.»

«Hun har ikke!» raabte Manden. «Ingen har faaet den; ingen der ikke har grædt Blod. Først da springer Salighedsblomsten. Gaa omkring her, hør ved

Gravene. Hør, hvordan de ligger dernede og piber; de skriger ikke, de kvæles dybt nede. Det er for trangt. De lever alligevel. Ingenting dør. Gaa omkring her og bed for alle. Men bed først her . . . bed længe . . . gaa saa omkring til de andre . . . du vil ikke blive færdig paa længe.»

Nu greb han Præsten i Arm og i Nakke, saa denne frygtede Døden.

«Ja, ja jeg skal!» raabte han. «Jeg skal! jeg skal! Men giv mig Ro. Jeg er selv syndig, jeg har syndet mod mange Bud, og jeg kan ingenting af mig selv, jeg er Løgner og Horkarl; men lad mig hente noget, en Sten, som ligger over et Barn, der døde ligesom det fødtes . . . en hvid Sten . . . det vil hjælpe at knæle paa den.»

«Hvad vil det hjælpe? af et Barn? Hent [208] en Sten, der ligger over det elendigste Menneske, han som havde Sygdom og Sjælesot . . . han som brændtes i Smerte og Angst og langsom Nød. Hent den Sten og knæl paa den.»

«Men jeg tror nok Barnets hvide Sten vil hjælpe. Jeg skal løbe hurtig; jeg kommer tilbage igjen. Jeg kommer tilbage . . . her er Samarien, hold den saalænge, den hindrer . . . men lad mig faa Lov til at hente Stenen. Det skal blive godt, det skal blive godt, Amen.»

Og den unge Præst gik først nogle Skridt men løb saa afsted, traadte paa de dødes Grave, fandt ikke Porten i Mørket, men krøb over Muren, trods den var høj, naaede over med saarede Fingre, det han ikke mærkede, løb ad Vejen mod Byen i Flugt for det, som han ventede vilde forfølge ham og løbe hurtigere end han. Og mod en Mand, der kom ham i Møde uden at tænke paa ondt, skreg han: «Frels mig! frels mig! der er en efter, der er en efter mig! en gal! . . .hør, der skriger han! frels mig!»

Den anden blev pludselig rædselsslagen – helst ved de to Skrig, der kom fra der, hvorfra Præsten kom. De løb begge som [209] for Døden eller for det evige, naaede Præstens Hus og stod stille indenfor og lytted.

Og lidt efter hørte de nogen komme. Og det trykkede paa Porten, saa Præsten trak nok en Slaa for Døren. Derpaa lød som et Uvejr af høje, larmende Ord, Folk samledes, trods det var sent, nogle dybe Mandsrøster raabte . . . . man kjæmpede . . . . saa endelig blev alt stille og Larmen fjernede sig.

Tidlig om Morgen, medens Solen holdt paa at rinde, og den første Morgenfugl sang, gik den unge Præst til Kirkegaarden, hvor han havde været om Natten. Han fandt sin Samarie igjen, men den var flænget til sidste Trævl. Kalken og Guldæsken med det viede Brød fandt han ogsaa. (Hvornaar og hvorledes de faldt ham af Hænderne, vidste han ikke). Brødet laa paa Jorden, opblødt af Duggen. Dug tindrede ogsaa ved Morgensolens Straaler paa Guldæsken og paa Kalkens Guld, der den laa henslængt paa den sorte Jord med en Flig af Samariens sorte Silkeklæde over Foden.

XIII

[210] Nogle af Træerne i Haven omkring det Grøbenske Hus havde efterhaanden vokset sig store og vilde, medens andre ikke kunde trives og stod uden at gro og uden at visne. Men Haven var alt i alt bleven tættere end før, da dens Træer blev plejede og beskaarne. Den trak Mørket til sig tidligt, og den kastede Skygge omkring. Og det Grøbenske Hus laa derfor oftest i Tusmørke. Ja Huset selv med Udhusene havde efterhaanden faaet noget over sig, som mosbegrøede Stene og gamle Træer faar – noget forglemt, hensovet. Det mærkedes bedst i de halvdunkle Nætter, naar Sommeren svandt. Da stod det, havende trukket sig bort fra alt, og dubbede frem med Tagskjægget og syntes at skulle staa evindeligt.

Og dog vared det ikke mange Aar, før det begyndte at falde sammen. Ingen saa til det; alle var borte: De to Husmænd var døde, Aase var bleven Soldatertæve, de tre Hunde havde Bønderne slaaet ihjel. Myren krøb ved nogle fugtige Aar endnu længer op og gjorde sit. Skoven kastede Kongler og [211] sprang længer frem. Havens Træer slog i Høststormen Vinduer ind. Ingen havde længer nogen Lyst paa Huset, faa Mennesker bosatte sig deromkring; thi Egnen var ikke rig.

Gjennem Vinduerne saa man utydeligt, naar man stillede sig paa den høje Stentrap, nogle højryggede Stole, nogle Herrer og Damer i gyldne Rammer: en, som før havde været der, troed at skimte den alvorlige Jonas, den blege, sørgmodige Eva, Friherre Michael, alle smukke Damers Ven, der med sin hvide

Haand ligegodt kunde gribe om Kaarden som om Damernes Liv, der nød Solen ved Middag, der nød Aftenen, naar han længted, Natten, naar han trygled varmt og svælged og stjal, Morgenens, naar han flygted leende for ej at mindes, hvad han inderst inde frygted.

Ved en Oprydning, som foretoges, blev meget flyttet ud, blandt andet de gamle Portrætter. Men de blev baarne for langt bort, stillet bag en Hæk, hvor ingen fandt dem igjen, før næsten et Aar senere. Men da var de gamle Lærreder næsten smuldrede.

De to Bønder, der fandt dem, stod og gren af dem og stak sine Fingre gennem Billedernes Øjne og Mund og skjældte dem ud med haarde Ord. – –

[212] I det hele ventede og ønskede mange, at det gamle Hus maatte falde.

XIV

Han blev længe borte, som havde vækket den unge Præst hin Nat. Ingen saa ham som før gaaende omkring i Egnen.

Længe efter kom en Mand tilsyne, som alle troede var ham. Han blev frygtet og om ikke længe spærret inde i Daarekisten, udenfor hvilken han sagdes at være bleven paatruffen lyttende.

Denne Daarekiste var et gammelt Hus med to Stokværk; ingen havde ganske Rede paa, hvordan der saa ud indenfor.

De gale boede i smaa Rum hver for sig eller flere i et og samme Rum. En og anden var renselig og var om sig, men oftest var de urenslige og vælted sig i sit eget Skarn. Men herinde var alle de stuede sammen, hvem alt paa Jorden havde slaaet med Smerte. Som nu en Mand, der sad og vugged sig som en Skygge i en mørk Krog. Han blev engang kastet ind, fordi han var en Frugt af Blodskam, og fordi mange troede, han ej [213] kunde færdes blandt Karske, da selv hans Øjekast var onde for de rene. De første Aar havde han endnu sin Forstand, nu var han forlængst gal. De første Aar kunde han tale, nu var hans Tunge forlængst død i hans Mund.

Enten sad han nu og vugged sig, eller han vælted sig omkring i sit Rum og saa

af og til ud af Sprinklerne med Øjne, der var graahvide og halvblinde af det fugtige Mørke, hvori de bestandig stirrede. Her fandtes i næste Rum en ung Pige, der havde diet sin Moders Lig og i hvis Øjne siden et Dødens Mørke lyste; her fandtes desuden Maanesyge, der higed mod Maanens Ny, her fandtes gale fra Fødselen, som aldrig havde kjendt Solen, men altid set med andre Øjne end dem, hvormed Jordens Børn ser.

Men det kunde hænde, især ved Vaarmorgener eller ved Morgener i den første Sommer, at noget kom til dette Kvalens Sted, noget, som ingen vidste, hvad var, men som ⁿ³⁵ helst kom, naar Drømmen havde været hos dem, og en lang Nattens Søvn havde toet deres Sjæle, noget, der maatte ligne en hvid Straale, som slog ned og lyste op. Ja mange mente, at det hvide Lys kom til dem, saa de et Øjeblik forstod med Menneskenes Forstand. Thi man kunde da høre Skrig ^[214] som fra en Smerte, ikke engang Helvede vilde kunne rumme. Thi i Helvede høres Straffens Skrig fra dem, der i sit Liv var lykkelige. Men disse umaadelige Skrig hidrørte fra dem, for hvem Lykken aldrig havde skinnet. Disse Skrig var Skrig mod Himlen, fordi den var blaa, og mod Solen, fordi den skinned, Skrig mod dem, som leved, Skrig mod Blomsterne, der vugged sig og straaled, et Skrig af fraadende Had, der gjorde, at alle, som leved, blev stille og følte sig smaa og uværdige.

Flere Gange havde det endog hændt, at det kolde Lys havde lyst for mange, saa den hele Daarekiste skreg i Kor, saa Skrigene stod op til alle Kanter som udstrakte, stive Fingre i evig Dødsens Smerte, Skrig, der lød langt borte, saa Hundene paa Gaarden uden for Byen hyled ikke, men taug stil og krøb ind i sine Huler, var det end frække Blodhunde.

Som før sagt: Det var ved de lyse Morgener, at de helst skreg; men mod Aften saa man Ansigter i Ruden, der sad stille og længedes hungrig mod Natten og Maanen. Og tidt kunde man om Natten høre langsom Sang, Toner, der lød som Klang fra Rokkehjul, Toner, der aldrig steg og aldrig sank, men kun blev ved at lyde; det var en Sang ^[215] paa Læber, der var skaarne i Træ, og som vanskelig rørtes formedelst sin Stivhed, en Sang, som ikke klagede, en Summen gennem Rummet.

Thi Jordens Lys plaged dem nu; men Mørket sad hos dem og sang mod

Mulmet deroppe, som til evige Tider skal blive. Og tidt kunde der gennem denne Sang bryde et Straaleskjær ved en sælsom Tone, en fremmed Morgenrøde kunde dæmre. Et Haab kunde hæve sig og kjæmpe, og i Klangen lød Forjættelse om Sejer. Ja, tidt kunde disse Toner drysse Blomster af skjærere Farve end Jordens Sne, og et Lys kunde glimte frem, mere fuldt og straalende end Solens.

XV

Her blandt disse blev den Mand sat, Jonas Grøben, som havde uden Støtte levet Livet for alle Vinde. Han som havde set Havet i Oprør, han som havde kjendt tunge Snestorme, han som havde kjendt Solens glødende Varme. Han som havde ^[216] mange Kampe, han som Livet havde haft meget Besvær med.

Og i lange Tider saa mange nu hans Hoved ved en Rude. Det var et besynderligt Hoved. Haaret var langt og tyndt, Øjnene var stive og stirred frem for sig, ikke paa noget nær ved, ikke paa noget langt borte, men paa noget, hvor alt ender i det evige. Men ingen saa, at han aanded. Han sad saa stille, at man, efter at have set ham, næsten frygted for, at han skulde røre sig.

Men der var noget i disse Træk og i denne Mine, som en, der havde set i dem længe, vilde betegne som Dyden, hentet gennem Kampe, Stilhed hentet gennem Storm.

Og paa alle, som saa dette Ansigt, faldt Stilhed. Det var som alt maatte synke ned foran dette Hoved og denne Mine. Al Glæde, al Smerte maatte svinde hen og blive til intet. Ja, den som frygted det nærværende, og den som frygted det langt borte – begge blev stille. Og den som var angst for sin verdslige Dont og pintes af daglige Sorger: om han stod og stirred paa dette Ansigt, svandt hans Uro som ned i et alt rummende Hav. Og den, der var i Ungdommens Dage og gik omkring og begjærede Rigdom og Elskov, her foran dette Ansigt blev hans ^[217] Længsel beskjemmet, saa han ikke turde tale højt derom, saa hans Begjæringer, der før sad paa Læben i klingende Ord, krøb ind i hans inderste Hjertekroge.

Men nu og da var det, som noget foregik bag denne Pande og bag disse Øjne; det lyste op som til et mægtigt Smil. Saa sank det atter, og tilbage stod en vældig

Ro, en Ødets Rigdom, der syntes at bære ud over Menneskenes Aar.

Noter:

[n1.](#) *Forfatternote:* En Præst fra hin Tid skriver herom:

En skræckelig Tiidende er kommen miig til Øre om denne Engh. Eengang haffde een Dreng, der tiende hos *Gabriel Skierstad*, seed een Mand der liignede Dieffulen. Hand haffde en Glo og Ild udi Mund item och udi Øijne Denne fuldge efter Drengen och galdtrede, och der Drengen græd og raabde om Hiælp, galdtrede doch det fuule Gespenst hannem ner i jorden till hands Naffle. Men da tænkte Drengen ej mere paa Hiælp hos Mennsker, men hos GUD aleene, och hand sang een Psalme, som hand haffde i Minde fra sin Chatechismus. Och da kom hand oven Jorde; men nu sang hand fleere Psalmever og galdtrede ved disse det fuule Gespenst i Jorden och liige diid, hvor hand visselig haffde hiemme.

[n2.](#) elskovsfuldt.] *rettet fra:* elskovsfuldt, (*trykkfeil*)

[n3.](#) Grøben] *rettet fra:* Garben (*trykkfeil*)

[n4.](#) Fredrik] *rettet fra:* Frederik (*trykkfeil*)

[n5.](#) sig,] *rettet fra:* sig. (*trykkfeil*)

[n6.](#) rødhaarede] *rettet fra:* rødbaarede (*trykkfeil*)

[n7.](#) Officerer,] *rettet fra:* Officerer (*trykkfeil*)

[n8.](#) lige] *rettet fra:* lige lige (*trykkfeil*)

[n9.](#) sagde] *rettet fra:* sagdn (*trykkfeil*)

[n10.](#) Grunden] *rettet fra:* Grunder (*trykkfeil*)

[n11.](#) smertefulde] *rettet fra:* smertetulde (*trykkfeil*)

[n12.](#) finde] *rettet fra:* flnde (*trykkfeil*)

[n13.](#) Fredrik] *rettet fra:* Frederik (*trykkfeil*)

[n14.](#) Fredrik] *rettet fra:* Frederik (*trykkfeil*)

- [n15.](#) Fredrik] *rettet fra*: Frederik (trykkfeil)
- [n16.](#) I] *rettet fra*: i (trykkfeil)
- [n17.](#) Fredrik] *rettet fra*: Frederik (trykkfeil)
- [n18.](#) Fredrik] *rettet fra*: Frederik (trykkfeil)
- [n19.](#) den] *rettet fra*: deu (trykkfeil)
- [n20.](#) Fredrik] *rettet fra*: Frederik (trykkfeil)
- [n21.](#) Fredrik] *rettet fra*: Frederik (trykkfeil)
- [n22.](#) Fredrik] *rettet fra*: Frederik (trykkfeil)
- [n23.](#) Værelser] *rettet fra*: Væretser (trykkfeil)
- [n24.](#) Ulrikkes] *rettet fra*: Glikkes (trykkfeil)
- [n25.](#) Fredrik] *rettet fra*: Frederik (trykkfeil)
- [n26.](#) havde] *rettet fra*: bavde (trykkfeil)
- [n27.](#) havde] *rettet fra*: bavde (trykkfeil)
- [n28.](#) Ulrikke.] *rettet fra*: Ulrikke, (trykkfeil)
- [n29.](#) «Jeg] *rettet fra*: Jeg (trykkfeil)
- [n30.](#) de] *rettet fra*: de de (trykkfeil)
- [n31.](#) stille] *rettet fra*: stillle (trykkfeil)
- [n32.](#) og] *rettet fra*: øg (trykkfeil)
- [n33.](#) overnaturligt] *rettet fra*: overnatnrligt (trykkfeil)
- [n34.](#) fik] *rettet fra*: flk (trykkfeil)
- [n35.](#) som] *rettet fra*: som som (trykkfeil)